

Institut d'Estudis Catalans

Les publicacions de
l'Institut d'Estudis Catalans
de 1907 a 1939

Pere Quer

Les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans de 1907 a 1939

Pere Quer

Quer, Pere, 1964-

Les Publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans de 1907 a 1939. —
(Publicacions de la Presidència ; 39)

Bibliografia. Índex

ISBN 9788499651989

I. Vallverdú, Francesc, 1935- ed. II. Títol III. Col·lecció: Publicacions de la Presidència ; 39

1. Institut d'Estudis Catalans — Edició 2. Institut d'Estudis Catalans — Història

3. Edició — Catalunya — Història — S. XX

655.4:012(467.1)''1907/1939''

Aquest llibre s'emmarca dins els estudis del Grup de Recerca
Textos Literaris Contemporanis: Estudi, Edició i Traducció
de la Universitat de Vic (projecte 736SGR2009)

L'edició d'aquesta obra
ha estat a cura de Francesc Vallverdú,
membre de l'Institut d'Estudis Catalans

© Pere Quer i Aiguadé

© 2013, Institut d'Estudis Catalans, per a aquesta edició

Carrer del Carme, 47. 08001 Barcelona

Primera edició: desembre del 2013

Text revisat lingüísticament per la Unitat de Correcció del Servei Editorial de l'IEC

Compost per Anglofort, SA
Imprès a Service Point FMI, SA

ISBN: 978-84-9965-198-9

Dipòsit Legal: B. 28240-2013

Aquesta obra és d'ús lliure, però està sotmesa a les condicions de la llicència pública de Creative Commons.
Es pot reproduir, distribuir i comunicar l'obra sempre que se'n reconegui l'autoria i l'entitat que la publica
i no se'n faci un ús comercial ni cap obra derivada. Es pot trobar una còpia completa dels termes d'aquesta
llicència a l'adreça: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/es/legalcode.ca>.

ÍNDEX

Pròleg, per Francesc Vallverdú, membre estat de la Comissió del Centenari de l'IEC	7
---	---

Introducció	11
--------------------	----

L'etapa fundacional (1907-1911)	15
--	----

1. Centralitat de les publicacions en la idea fundacional de l'IEC	16
1.1. L'intercanvi de publicacions	18
1.2. Contactes amb altres institucions per a projectes conjunts	19
2. Primeres publicacions	20
3. La recepció de les publicacions de l'IEC	20
4. La producció editorial	22
4.1. Mecànica d'aprovació	23
4.2. Les convencions gràfiques	25
4.3. Llengües i ortografia	25
4.4. Impremtes, tiratges, honoraris, preus, etc.	27
4.5. La distribució i la venda	28

5

L'expansió (1911-1923)	33
-------------------------------	----

1. Les seccions	35
1.1. La Secció Filològica: l'ambició	35
1.1.1. Traduccions dels clàssics grecs i llatins	35
1.1.2. Materials per a l'ensenyament dels clàssics grecs i llatins en català	36
1.1.3. Altres traduccions	37
1.1.4. Model de publicacions	38
1.1.5. Criteris sobre la manera de traduir	39
1.2. La Secció de Ciències: la constància	41
1.3. La Secció Històrico-Arqueològica: un període de ressituació	42
1.4. Altres publicacions	43
2. La recepció de les publicacions de l'IEC	44
3. La producció editorial	45
3.1. L'aplicació de les normes ortogràfiques	45

3.2.	Els premis	47
3.3.	Organització de la producció i preus	47
3.4.	Propostes de publicacions	49
3.5.	Mecànica de producció	50
3.6.	Distribució i venda	52
 Ombres i llums: de la dictadura a la guerra passant per la República (1924-1939)		 55
1.	Tres etapes	56
1.1.	Primera etapa: superant l'ofec de Primo de Rivera (1924-1930)	56
1.1.1.	El patrocini	60
1.1.2.	Participació en projectes internacionals	66
1.2.	Segona etapa: l'optimisme del període republicà (1930-1936)	67
1.3.	Tercera etapa: publicar en temps de guerra (1936-1939)	70
2.	Les publicacions del període	72
3.	La recepció de les publicacions de l'IEC	76
4.	La producció editorial	78
4.1.	El nom de l'IEC en les publicacions	79
4.2.	Aprovació de propostes	79
4.3.	La confecció dels llibres	80
4.4.	Els preus de producció	83
4.5.	Distribució i venda	85
 Conclusió		 87
 Bibliografia		 89
 Índex onomàstic		 93

PRÒLEG

FRANCESC VALLVERDÚ,

MEMBRE ESTAT DE LA COMISSIÓ DEL CENTENARI DE L'IEC

Aquest pròleg sorgeix, com tot seguit es veurà, d'un vell compromís inherent a una responsabilitat transitòria. En efecte, fa sis o set anys la comissió encarregada dels actes commemoratius del centenari de l'Institut (1907-2007), de la qual jo formava part, demanà a un grup d'experts l'estudi històric de les publicacions de l'IEC, tal com he explicat en un altre lloc.¹ Amb el temps, Salvador Alegret, aleshores vicepresident de l'Institut i promotor principal d'aquesta iniciativa; Antoni Riera, també vicepresident de la corporació i president de la Comissió del Centenari, i jo mateix, curador únic del projecte després de la renúncia del col·lega Ricard Torrents, acordàrem, atesa la complexa realització del projecte, dividir-lo en dues publicacions: l'una seria el treball de Mestres, del qual faig referència a la nota; l'altra, aquest que ara presentem.

Val a dir, endemés, que l'obra en qüestió, *Les publicacions de l'IEC de 1907 a 1939*, no ha tingut una gestació plàcida. Així, l'autoria no ha estat fàcil d'assignar: primer, van acceptar l'encàrrec Manuel Llanas i Ramon Pinyol i Torrents, historiadors de la literatura i professors de la Facultat d'Educació, Traducció i Ciències Humanes de la Universitat de Vic; més endavant, Llanas es veié obligat a abandonar el projecte i se n'ocuparen Pinyol i Pere Quer, col·lega d'ells a la mateixa universitat, i, finalment, per problemes puntuals de salut de Pinyol, Quer ha portat a terme en solitari l'encàrrec. I arribats en aquest punt, cal interrompre el relat del projecte per parlar de l'autor.

Pere Quer i Aiguadé (Olesa de Montserrat, 1964) estudià filologia catalana a la Universitat Autònoma de Barcelona, on es doctorà el 2001 amb la tesi *L'adaptació catalana de la 'Historia de Rebus Hispaniae' de Rodrigo Jiménez de Rada: textos i transmissió (segles XIII-XV)*. Des de 1994 és professor de la Universitat de Vic i ha treballat en el camp de la historiografia medieval catalana, amb l'estudi i l'edició de *La història i genealogies d'Espanya* (2008). També s'ha dedicat a la història de les traduccions i actualment treballa en el Grup de Recerca Textos Literaris Contemporanis: Estudi, Edició i Traducció de la seva universitat. Ha estat vicerector d'aquest centre docent (2002-2006) i, a partir de 2010, ha tornat a ocupar aquest càrrec. És membre de la Societat Catalana de Llengua i Literatura (IEC). El lector admetrà, després d'aquest currículum, que l'estudi històric de les publicacions de l'Institut es trobava en bones mans.

Al capdavant, el projecte estava ben encarrilat. Ara, a mesura que avançava en la seva recerca, Quer es trobà amb una qüestió crucial: calia realment respectar els límits cronològics del projecte —és a dir, una història de les publicacions de l'IEC de 1907 a 2007—, tal com havia fet Mestres amb el seu treball? La magnitud de la recerca el desanimà i optà per cenyir-se als primers trenta anys: «Continuar [la recerca] més enllà de la Guerra Civil i, sobretot, a partir de la recuperació de la Generalitat fins al moment present l'hauria fet interminable i s'ha

1. Vegeu Josep M. MESTRES, *Cent anys de correcció de textos i normalització a l'Institut d'Estudis Catalans (1907-2007)*, pròleg de Francesc Vallverdú, Barcelona, IEC, 2012, col·l. «Publicacions de la Presidència», núm. 35.

deixat per a més endavant». Coincideixo amb aquest plantejament, però, a parer meu, hi ha altres decisives raons per donar èmfasi especial a la data de 1939. En efecte, la derrota de la República representà un tall traumàtic en les activitats i la vida pública de l'IEC: l'any 1939 és una fita històrica pel fet que donava pas a una altra època en el desenvolupament de la institució. Al capdavant, després d'un llarg període de semiclandestinitat, en què les seves activitats, en la major part, s'alentiren o es paralitzaren, de mica en mica el procés de redreçament i de modernització es consolidà.

En definitiva, el període analitzat per Quer, de 1907 a 1939, és tan fecund per a l'Institut —amb una potent arrencada i una trajectòria vigorosa—, que només per aquestes característiques ja mereix un tractament individuat, sobretot si es té en compte que al llarg d'aquests trenta-dos anys de creixença, l'IEC és testimoni de greus i extremes vicissituds històriques, que afecten de ple la seva vida pública: la dictadura de Primo de Rivera, la Guerra Civil, amb el declarat propòsit de genocidi per part dels vencedors. Per tot plegat —i independentment de la circumstància de l'eventual continuïtat d'aquesta recerca per als anys posteriors a 1939—, crec que l'estudi de Quer té el mèrit de subratllar l'interès que té aquest trentenni per al lector d'avui.

El present estudi és dividit cronològicament en tres capítols. En el primer, «L'etapa fundacional», s'analitzen els primers passos de l'Institut, des de la seva constitució el 1907 amb una sola secció —la Històrico-Arqueològica (SHA)— fins a la seva estructuració el 1911 en tres seccions —incorporant-n'hi dues de noves: la Secció Filològica (SF) i la Secció de Ciències (SC). Vist amb ulls actuals, cal valorar molt positivament, tal com destaca l'autor, el paper cabdal que atorguen a les publicacions de l'Institut els seus promotors. En efecte, ja en la famosa base 4 del dictamen-acord de la Diputació de Barcelona (18.VI.1907), pel qual es constituí l'IEC, es posa èmfasi en l'activitat editorial. I així, l'autor ens explica detalladament com sorgiren les primeres publicacions, quina difusió tingueren i com es desenvolupà l'activitat editorial.

El segon capítol, «L'expansió», comprèn de 1911 a 1923. Al començament d'aquesta etapa, l'IEC queda estructurat, com ja hem dit, en tres seccions, cadascuna de les quals té les seves propostes particulars de publicació. Aquests dotze anys culminen la consolidació de l'Institut: d'una banda, el 1913 es promulguen les Normes ortogràfiques, que pel que fa a les publicacions comportaren un gran trasbals d'adaptació en les tasques de redacció i correcció, i, de l'altra, la nova estructura acadèmica resultà un poderós estímul per a la creació de noves publicacions. Quer explica que aquest increment fou degut, sobretot, gràcies a l'activitat de la Secció Filològica, que obrí diverses línies de publicacions. Pel que fa a la Secció de Ciències, així mateix, impulsà diverses publicacions periòdiques i la degana de les seccions, la Històrico-Arqueològica, prosseguint la línia ja traçada, edità importants obres.

Finalment, el tercer capítol, «Ombres i llums: de la dictadura a la guerra, passant per la República (1924-1939)», és el més llarg, no solament perquè

aquesta etapa dura quinze anys, sinó sobretot perquè és políticament i socialment molt agitada. No és estrany, doncs, que Quer es vegi obligat a subdividir aquesta etapa en tres moments històrics: la dictadura de Primo de Rivera, la República i la Guerra Civil. No cal dir que el ritme de l'activitat editorial fou ben diferent en cada moment, a part que els projectes de cada secció no eren idèntics. Així, si durant aquesta etapa la Secció Filològica redueix força la seva producció editorial, en canvi, la Secció Històrico-Arqueològica publica moltes obres i inicia sèries rellevants, i la Secció de Ciències manté la predominança de les publicacions periòdiques.

Fins aquí, l'estudi que Pere Quer ha portat a terme sobre les publicacions de l'IEC de 1907 a 1939. No sé pas si amb la síntesi que n'acabo de fer el lector corrent se sentirà atret per aquest llibre. Si bé dono per descomptat que l'erudit humanista, l'expert en (socio)bibliologia o qualsevol persona atreta per la història sociocultural dels Països Catalans, se sentiran altament interessats per aquesta obra, jo voldria assenyalar un mèrit, accessori si voleu, del treball de Quer: l'autor ha defugit l'erudició gratuïta, les argumentacions abstruses, i ha fet una obra en la qual el lector no especialista s'ha de sentir còmode no sols per l'excel·lent tria de la documentació, sinó també pel seu relat eficaç i entenedor. Per tot plegat, ens trobem davant d'un estudi històric no tan sols molt valuós pels resultats, sinó també de lectura amena. Al capdavant —ni que sigui amb retard—, una felicitat contribució al centenari de l'Institut.

INTRODUCCIÓ

Aquest treball té com a objectiu contribuir al coneixement de la història de les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans, des de la seva fundació fins a la Guerra Civil. No tracta, doncs, de l'obra *científica* de l'Institut sinó de la seva obra *editora*. Albert Balcells i Enric Pujol, Josep Massot i Muntaner i moltes altres persones ja s'han ocupat a bastament de l'obra científica. El present estudi s'ha volgut enfocar cap als aspectes més pròpiament editorials i s'ha procurat de mirar cap a qüestions que complementessin les exhaustives aportacions esmentades.

Cal partir del fet que les publicacions són una peça fonamental i imprescindible en la idea original d'aquesta institució sàvia. El repàs de com s'organitzà per editar-les en els diferents períodes i enmig de les diferents vicissituds que visqué l'IEC mostra, ben clarament, fins a quin punt està indestriablement lligada a la fundació i posterior existència de l'Institut la idea de servei al país i a la cultura catalana, d'ajudar l'un i l'altra a situar-se en el lloc que els correspon, internament i internacionalment. Així, doncs, l'Institut és, des dels seus inicis, a més d'una institució acadèmica, una casa editora. Per això és tan difícil de traçar la línia divisòria entre la història de l'IEC i la història de les seves publicacions, cosa que espero —si més no, en part— haver aconseguit.

Cal agrair a diferents iniciatives i esforços el fet que avui puguem disposar d'un exhaustiu catàleg de les publicacions de l'IEC (1997) —bastit amb motiu del 90è aniversari de la institució— i també de l'utilíssim Portal de Publicacions de l'IEC, consultable en línia. La seva existència descarrega qualsevol treball que es faci sobre les edicions de l'Institut de la feixuga tasca d'inventariar-les i permet concentrar-se en l'explicació o la interpretació del valor i l'interès dels llibres i revistes publicats.

Tot i així, la feina s'ha hagut de limitar als primers anys de les publicacions. Continuar-la més enllà de la Guerra Civil i, sobretot, a partir de la recuperació de la Generalitat fins al moment present l'hauria fet interminable i s'ha deixat per a més endavant. Malgrat la limitació de l'abast cronològic al període 1907-1939, és a dir, a les primeres tres dècades de l'Institut, penso que la documentació i les reflexions apuntades obren prou camins d'investigació com perquè es puguin tractar a partir d'aquí amb més amplitud.

L'aparició d'aquest treball representa per a mi, abans que res, un acte de justícia cap a les persones que n'han anat esperant pacientment l'elaboració, malgrat els llargs parèntesis als quals l'he sotmès. Singularment, Francesc Vallverdú ha estat, de molt, el més pacient defensor de l'interès d'aquesta feina, que nasqué d'una idea d'ell mateix i de Ricard Torrents. Mentre he anat confegint les pàgines que segueixen, he rebut múltiples ajuts, els més destacats dels quals han vingut dels meus companys de la Universitat de Vic i amics Manuel Llanas —primer receptor de l'encàrrec, responsable dels primers treballs preparatoris i, finalment, amable revisor— i Ramon Pinyol i Torrents, que és, a més, responsable directe de bona part del primer capítol. També Josep Massot i Muntaner m'ha ofert, amb l'amabilitat i la generositat de sempre, gran ajuda. No menys important és l'agraïment que dec a Eulàlia Miret, responsable de l'Arxiu de l'IEC, per

la diligència i la paciència amb què sempre ha volgut no només complir amb la seva feina, sinó ajudar-me. I encara en dec un altre a Laura Vilardell, de la Càtedra Jacint Verdaguer d'Estudis Literaris de la Universitat de Vic.

Agraeixo de cor a totes aquestes persones la possibilitat que m'han ofert de tractar una qüestió que per a mi ha estat motiu alhora de curiositat científica i de constatació de la transcendència de l'empresa cultural que l'IEC va iniciar fa més de cent anys. Ha estat un goig poder contribuir a estudiar la importància del llegat que aquells savis forjaren i que encara avui articula les bases culturals catalanes. Iniciat el segle XXI, Catalunya té novament al davant l'absoluta necessitat d'encarar el futur immediat emulant el tremp i la constància d'aquelles persones.

L'ETAPA FUNDACIONAL (1907-1911)

Aquest capítol fou redactat en col·laboració amb Ramon Pinyol i Torrents, director de la Càtedra Jacint Verdaguer d'Estudis Literaris de la Universitat de Vic.

1. CENTRALITAT DE LES PUBLICACIONS EN LA IDEA FUNDACIONAL DE L'IEC

Les publicacions van ser, des del primer moment, un dels eixos principals de la tasca de l'Institut d'Estudis Catalans. Així, la base 4 del dictamen-acord de la Diputació de Barcelona del 18 de juny de 1907 pel qual es va constituir l'Institut, i que resulta la més llarga de totes, descriu de manera ben prolixa el paper de centralitat atorgat a les publicacions:

L'INSTITUT cuidarà de publicar en volums separats de la mateixa mida els textos, memòries, col·leccions i tot lo que estimi d'importància i útil divulgació, i, ademés, monografies curtes, documents aïllats i treballs menuts que poden constituir l'objecte d'un anuari o de qualsevolga altra publicació periòdica. Les publicacions que faci l'INSTITUT poden ésser, o bé treballs dels seus individus o d'iniciativa particular externa. En aquest últim cas podrà acceptar o rebutjar les obres que se li presentin, previ dictamen específic, que s'encarregarà a un o diversos dels seus individus, cuidant també de la vigilància de la impressió. Les publicacions del propi INSTITUT consistiran especialment en *a)* diplomataris de caràcter històric, literari, mercantil i jurídic, *b)* manuscrits literaris de tota mena, no publicats fins avui o publicats defectuosament, *c)* estudis i obres històriques, crítiques, arqueològiques, que representin un notable avenç i utilitat per a la nostra cultura.¹

16

El reglament interior, aprovat per la Diputació el 31 de juliol d'aquell mateix 1907, dedica al tema els set darrers articles dels vint de què consta, i entra tant en qüestions procedimentals com formals i econòmiques.² En l'article 13, a més, s'explicita que «el Secretari estarà encarregat de la vigilància i direcció material de les publicacions de l'INSTITUT, facilitant les proves als autors per a la seva correcció».

La idea que les publicacions havien de ser una de les principals activitats de l'Institut ja surt en un primer esborrany del document fundacional elaborat per Antoni Rubió i Lluch. Segons Balcells i Pujol (2002, p. 32), «tot el que afecta les publicacions [...] es mantingué pràcticament com ho havia redactat Rubió, encara que en el funcionament final de l'Institut aquestes no fossin la principal i

1. *Institut d'Estudis Catalans*, fulletó de 14 p., on consta, a la coberta, com a editat a Barcelona el 1907, p. 7. En regularitzem l'ortografia, igual com en tots els altres textos que se citen en aquest treball. El text va aparèixer, també, a l'*Anuari* de 1907 i en un altre fulletó de l'IEC de 1911. És reproduït, igualment, dins Balcells i Pujol (2002, p. 343). Aquesta obra de Balcells i Pujol és absolutament bàsica per conèixer la història de l'Institut i no cal dir que, com es veurà, ens n'hem servit a bastament.

2. Entre altres qüestions, s'estableix la remuneració per a la confecció de treballs: «Les obres encomanades als membres de l'INSTITUT en què predomini el treball de còpia de documents, seran pagats al preu de cinc pessetes per plana del format que l'INSTITUT adopti com a general. Les obres en què predomini el treball de crítica o investigació se pagaran a vuit pessetes plana del format adoptat» (article 16) (*Institut d'Estudis Catalans*, fulletó de 14 p., Barcelona, 1907, p. 13).

gairebé única fita, tal i com sembla que ho concebia en principi.»³ De fet, com aquests dos historiadors assenyalen, en els inicis «l'edició immediata d'una obra es convertí en un objectiu prioritari per justificar davant les institucions l'existència de l'Institut» (Balcells i Pujol, 2002, p. 51). En aquest sentit, cal recordar que el mateix Prat de la Riba va cridar Josep Pijoan, el primer secretari general, per urgir-li la publicació d'alguna obra (Pijoan, 1944, p. 5). No és estrany, doncs, que ja en la sessió constitutiva del 5 de juliol de 1907 s'acordés de publicar els momentàniament anomenats *Documents pera servir à l'història de la cultura catalana als sigles XIV i XV*, de Rubió i Lluch, i *Les monedes catalanes*,⁴ de Joaquim Botet i Sisó, i d'encarregar els articles per a l'*Anuari* de 1907 (que acabaria sortint el 1909). Quan van arribar a l'Institut els primers exemplars del llibre de Botet, la importància que es va donar al fet va provocar que, segons diu l'acta del Ple del 9 de maig de 1908, s'acordés de portar-lo «en corporació al Excm. Sr. President de la Diputació Provincial, trasladant-se an aquest efecte l'Institut al seu despatx».⁵

De fet, la primera de les «Memòries» presentada al president de la Diputació i a l'alcalde de Barcelona, està dedicada sobretot a explicar les obres aparegudes, les que estan en curs de publicació i les que s'ha acordat d'estampar. Crida l'atenció el rigor i la perspectiva amb què es van plantejar la qüestió: «Per les seves publicacions, l'INSTITUT ha procurat, sobre tot, donar materials d'estudi, col·leccions de documents, inventaris gràfics o monumentals que servissin sempre per a ulteriors investigacions. [...] per a omplir aquestes deficiències [*en estudis i edicions*], incompatibles amb el grau de *normalitat* [*el subratllat és de l'original*] en la cultura a què tots aspirem, havem de fugir de caure en la temptació d'impulsar els treballs repentistes».⁶

Hi ha molt poques referències als models internacionals que poguessin haver inspirat la idea de les publicacions de l'IEC. Un de previsible —el de l'Académie Française— no surt explícitament en les actes fins al desembre de 1909.

3. Aquest esborrany es troba a l'arxiu personal de Prat de la Riba, a l'Arxiu Nacional de Catalunya.

4. Aquesta obra, que va constar de tres volums, fou escrita originàriament en castellà —portava el títol *Estudio y descripción de las monedas carolingias, condales, señoriales, reales y locales propias de Catalunya*— i acabava en aquell moment de rebre el Premi Martorell, l'únic existent aleshores a Barcelona (cf. Galí, 1978-1986, vol. XVIII; vol. XIX, p. 71-72). Botet el va compartir amb J. Puig i Cadafalch, J. Goday i Casals i Antoni de Falguera, autors de *L'arquitectura romànica a Catalunya*, i amb Vicente Lampérez Romea, autor de *Contribución a la historia de la arquitectura cristiana de la Edad Media*. L'obra de Botet, segons Balcells i Pujol (2002, p. 51 nota 220), va ser traduïda per Josep Martí Sàbat, fet que no consta en els crèdits del llibre; en el pròleg, a més, es diu: «Al publicar-la en llengua catalana, l'autor ha procurat atendre les indicacions que sobre ortografia ha rebut de l'Institut» (p. XVIII), cosa que havia fet pensar que es tractava d'una autotraducció.

5. Cal recordar que aleshores l'IEC tenia la seu al Palau de la Generalitat, al mateix lloc que la Diputació.

6. *Memoria presentada als Excelentíssims Senyors President de la Diputació y Alcalde de Barcelona, per l'Institut d'Estudis Catalans, donant compte dels treballs fets desde la seva fundació fins al 31 de Desembre de 1908*, Barcelona, IEC, 1908, p. 9-10.

Rubió proposa la institució d'uns premis «per protegir d'alguna manera les obres que fessin referència al nostre passat històric». S'encarrega a Pere Coromines que presenti una proposta de premis «a semblança de lo que es fa a l'Acadèmia francesa amb les obres que s'anomenen coronades» (Arxiu IEC, Actes Ple, 20.12.1909).

1.1. *L'intercanvi de publicacions*

L'intercanvi de publicacions amb altres corporacions acadèmiques és, des dels inicis de l'IEC, el mitjà principal en què es confia per guanyar presència internacional i, a la pràctica, constitueix l'activitat bàsica de distribució editorial d'aquests primers anys. Efectivament, al mateix moment en què disposen d'una primera publicació (en aquest cas, el 9 de maig de 1908, quan els arriben els primers exemplars de *Les monedes catalanes* de Botet i Sisó),⁷ comença la preocupació per anar eixamplant la llista de societats amb les quals estableixen intercanvi. No cal dir que en aquests inicis la proposta d'intercanvi és sempre a iniciativa de l'Institut; això no obsta, però, perquè cada cop que alguna institució correspon acceptant-lo, les actes del Ple se'n facin ressò, gairebé amb entusiasme. Especialment les dels mesos de juny i juliol de 1908 reflecteixen la intensitat de l'esforç i l'entusiasme amb què van teixint relacions d'intercanvi.⁸ A més, Rubió i Lluch posà a disposició d'aquest objectiu les adreces de les seves coneixences personals i demanà a tots els altres membres del Ple que fessin el mateix.⁹

Amb l'arribada del primer *Anuari* (el que corresponia a 1907, sortit, però, el 1909), les connexions que l'IEC ha aconseguit són ja prou nombroses com perquè es puguin establir dues categories: unes institucions rebran totes les publicacions de l'Institut i unes altres només rebran els anuaris. Aquesta distinció es formalitzà en el Ple del 5 d'abril de 1909 i l'acta recull el llistat de les institucions que pertanyien a una i altra categories.¹⁰

7. Anteriorment, el 1907, l'IEC havia publicat un fascicle de *Les pintures murals catalanes: Pedret*. Els següents fascicles no sortiren, respectivament, fins als anys 1910, 1911 i 1921. Un cinquè fascicle, recuperant el pla inicial, ha estat publicat ja en el segle present. Conté un interessant estudi introductori de Xavier Barral i Altet, que assenyala com aquells quatre primers lliuraments «van representar una fita historiogràfica en el seu moment» (Barral, 2001, p. 77).

8. Arxiu IEC, Actes Ple, 16.5.1908 i mesos de juny i juliol.

9. «El Sr. Rubió presenta una col·lecció de paperetes amb els noms i adreces dels seus principals corresponents, per a la secretaria del INSTITUT. Proposa ademés que cada un dels membres del INSTITUT faci lo propi a fi d'anar reunint una mena d'inventari o Minerva de direccions que pot ésser de gran utilitat per la nostra vida de relació». (Arxiu IEC, Actes Ple, 6.6.1910)

10. L'*Anuari*, per exemple, s'envià, entre d'altres, a les acadèmies de Brussel·les i de Bucarest, a les de ciències i de bones lletres, de Barcelona; també a les biblioteques Arús, de Barcelona, a les quatre provincials catalanes, a la de Palma de Mallorca, a la municipal de València i a la de la vila de Perpinyà; igualment, a les deu universitats espanyoles i a la de Tolosa de Llenguadoc. Es fa constar que se'ls demanarà, com ja es feia amb altres entitats, «alguns dels seus impresos, publicacions y estatuts» (Arxiu IEC, Actes Ple, 5.4.1909).

A partir de 1909 és notable la quantitat d'intercanvis que estableix l'IEC, i llegint les actes del Ple es pot continuar resseguint la quantitat de temps i esforços que hi dediquen i amb quina perseverança van eixamplant una teranyina de relacions amb universitats, societats acadèmiques, revistes i institucions d'Espanya i Europa.¹¹

Val a dir que la presència d'aquestes primeres publicacions a les prestatgeries de tantes venerables biblioteques fou el que realment donà força internacional a l'Institut. Tal com recullen les actes del Ple amb motiu «d'un extens i laudatori article sobre les publicacions de l'INSTITUT degut al Prof. de Milà Sr. Sanvisenti» publicat a l'*Archivio Storico Lombardo*, «és una nova prova del camí que es van obrint les publicacions del nostre INSTITUT i de la simpatia amb què les Corporacions assimilars [*sic*] veuen les seves tasques».¹²

Els efectes que produí l'intercanvi quant a visibilitat internacional de la cultura catalana són innegables. Tanmateix, això no sempre es traduí en ressò en els mitjans ni en els butlletins de les societats sàvies d'Europa, com veurem en l'apartat sobre la recepció de les publicacions de l'Institut.

1.2. *Contactes amb altres institucions per a projectes conjunts*

Entre els intents complementaris per donar a conèixer internacionalment la cultura catalana, n'hi hagué algun destinat a establir col·laboracions amb editors d'altres països. No sabem si això fou idea de Josep Pijoan, però fou ell qui la portà al Ple el març de 1909. L'IEC l'aprovà en primera instància tal com la proposà Pijoan, és a dir, com a suggeriment perquè altres editors estrangers publicuessin llibres amb continguts referents a la cultura catalana dins de les seves col·leccions. L'IEC s'oferia per ajudar directament a la realització d'aquests volums o com a interlocutor amb autors catalans. Tanmateix, la idea pecava d'una certa ingenuïtat, perquè l'únic editor a qui se li va fer una proposta en aquests termes va requerir la implicació econòmica de l'Institut en la publicació i el Ple abandonà la idea, probablement perquè degué pensar que això acabaria afegint un altre front als molts que ja s'havien d'empènyer en aquells moments.

Així ho reporten les actes:

El Sr. Pijoan llegeix unes cartes que es proposa enviar a un editor de Strasbourg que publica una petita biblioteca de vulgarisació de textos, recomanant-li que tingui en consideració la literatura catalana i oferint-se a servir de intermediari per a que l'Institut redacti alguns dels volums o proposi estudiosos catalans per a fer aquest treball al dit editor. (Arxiu IEC, Actes Ple, 22.3.1909)

11. Només cal veure l'espai que es dedica a canvis, notificacions i correspondència a cada acta de les reunions de l'Institut, que, convé recordar-ho, en aquells anys solien ser setmanals.

12. Arxiu IEC, Actes Ple, 9.5.1910. El 1909 enviaven publicacions a un centenar d'institucions europees, segons un llibre de registre que es troba a l'Arxiu de l'IEC (G1-443).

Carta de l'editor de la «Bibliotheca Romanica» de Strasbourg contestant a les proposicions de l'Institut dient que podria publicar un o varis tomes de textos catalans en la seva biblioteca, sempre i quant l'Institut es comprometés a adquirir-ne un número d'exemplars que no deuria baixar de 400 o 500. S'acorda no acceptar aquestos oferiments. (Arxiu IEC, Actes Ple, 13.4.1909)

2. PRIMERS PUBLICACIONS

En la primera etapa que hem definit, la dels inicis estrictes de l'IEC, el volum d'obres que aparegueren és, lògicament, força reduït. En l'inventari de publicacions del període 1907-1911 predominen, sobretot, les grans obres de referència (*Documents per l'història de la cultura catalana mig-aval*, *Les mone- des catalanes*, *Les pintures murals catalanes*, *L'arquitectura romànica a Catalu- nya*, *Catàlech de insectes de Catalunya*, *Ensaig d'una flora líquènica de Ca- talunya*, *Fauna ictiològica de Catalunya*, *Història de les ciències naturals a Catalunya del segle IX al segle XVIII*), com correspon a una institució que inicia la seva activitat amb la missió de contribuir a la normalització d'una cultura que necessita instruments de base per a la investigació. Malgrat que moltes d'aquestes obres es van publicant en fascicles, la pretensió que les anima és la d'iniciar grans reculls científics que tinguin com a àmbit d'interès la cultura catalana.

20

Paral·lelament, arrenquen ja en aquest mateix moment algunes de les grans sèries, liderades pels anuaris però que també comprenen els primers núme- ros dels «Arxius de l'Institut de Ciències», la continuació del preexistent *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural* (es publicava des de 1901) i els primers exemplars dels *Estudis Universitaris Catalans*.

La voluntat de crear obres de sistematització bàsica dels temes catalans s'acompanya, doncs, d'aquestes sèries amb articles més especialitzats, que ajuda- ran a fer conèixer la feina de l'Institut tant a l'interior com, sobretot, a l'exterior.

3. LA RECEPCIÓ DE LES PUBLICACIONS DE L'IEC

La recepció que tingueren les publicacions de l'Institut en aquests primers anys fou discreta (sobretot si atenem a la proximitat de la institució i a l'interès de les temàtiques), almenys segons el que hi ha recollit actualment a l'Arxiu de l'IEC. Cal advertir que per analitzar-la ens hem basat, sobretot, en aquest fons.

La premsa catalana anà indicant-ne les aparicions amb un interès desi- gual, ja que unes quantes capçaleres concentren la majoria dels comentaris en aquests primeríssims moments.

A Catalunya, entre 1907 i 1911, el ressò que tingueren es concentra forta- ment en un sol mitjà. Efectivament, entre els articles recollits a l'Arxiu de l'IEC, la meitat aparegueren a *La Veu de Catalunya*. Els altres mitjans que també es fan algun cop ressò de les publicacions són *El Correo Catalán* (dos articles, un dels

quals de Ramon d'Alòs-Moner), *El Poble Català* (dos) i el *Diario de Barcelona* (un, de R. D. Perés). S'hi han d'afegir comentaris puntuals a *L'Almudaina* (signat «M. S. Oliver»), *El Puigmal* (Ripoll, signat «R. d'Alòs»), *La Gazeta Montanyesa* (Vic) i el *Diario del Comercio*.

Pel que fa a *La Vanguardia*, no sols són escasses les notícies, sinó que les publicacions solen ser recollides amb petites notes o amb comentaris breus, encara que sempre, sense excepció, laudatoris. En el número del primer de juny de 1908 informen que han rebut «el primer tomo de la importantísima obra “Les Monedes Catalanes” [...] del que nos ocuparemos oportunamente y con toda la atención que merece». No sabem, però, que se'n vagin ocupar.¹³ L'any següent, el dia 11 d'abril, en fer recepció de l'*Anuari* de 1907, el to i els adjectius són absolutament intensius: «Se revisan y critican [a l'*Anuari*] los principales libros publicados que directa o indirectamente interesan a nuestro país. Pero la parte *más importante* és la dedicada a la colaboración, que es internacional y de trabajos de primera mano, todos ellos *importantísimos* [...]. Contiene documentos *tan importantes* como [...]».¹⁴ El 1911 dediquen dues notes a les publicacions de l'IEC. En una del 4 de juny, donen notícia que han rebut el fascicle tercer de «la monumental publicación de *Les pintures murals catalanes*», que ressenyen breument, per acabar amb aquest judici: «Es digna de toda alabanza esta publicación, que salvará de muerte cierta unos monumentos de nuestra antigua pintura cuyo descubrimiento ha producido tanta emoción en los estudiosos nacionales y extranjeros». El 28 de setembre comenten la sortida de l'*Anuari* de 1909-1910 i s'allarguen explicant els nous intercanvis de publicacions de l'Institut amb corporacions foranes.

Els verament importants són els de *La Veu de Catalunya*. Moltes són notícies breus en què, simplement, es consigna l'aparició o la presentació d'algun volum, però d'altres reconeixen el caràcter «fundacional» que dins la cultura catalana han de tenir les publicacions de l'Institut. Cal destacar l'article aparegut el 8 de juliol de 1908 sense signatura en el qual, a propòsit de *Les monedes catalanes* de Botet i Sisó, es ressalta la importància del fet que el català entri, així, dins del món acadèmic. També és destacable una sèrie de tres articles de 1909 de Raimon Casellas (28.6.1909, 3.7.1909, 12.7.1909) en els quals comenta el conjunt de les primeres publicacions i en destaca *L'arquitectura romànica...* i els *Documents...* Els articles porten frases que destaquen amb entusiasmada esperança el paper normalitzador que s'espera de la nova institució sàvia: «tot diu que la plenitud de Catalunya encara està per venir» o «Catalunya té a davant tot un mon per fertilisar», etc.

L'obra més comentada són els *Documents...*, fins i tot més que l'*Anuari*. Amb tota probabilitat, la seva condició de recull de fonts per a la història pròpia fou determinant per a aquest interès.

13. Si més no, no ho hem sabut trobar en la recerca feta a l'útilíssima Hemeroteca Digital del diari.

14. Les cursives són nostres.

Igual com en la recepció a Catalunya, el ressò internacional conegut de les publicacions de l'IEC en els inicis es limita a algunes aparicions en les seccions de ressenyes dels butlletins de les societats amb les quals hi havia intercanvi.

Entre 1909 i 1911, l'Arxiu de l'IEC recull comentaris en diferents publicacions franceses, alemanyes i italianes: *Journal des Savants* (signat per Marcel Dieulafoy), *Revue Archéologique*, *Le Petit Temps*, *Revue Historique* (signat per J. Calmette), *Revue des Questions Historiques*, *Mouvement Scientifique*, *Le Moyen Âge* (tres; dos de signats per J. A. Brutails i un per A. Boinet), *Byzantinische Zeitschrift*, *Wochenschrift für Kunst*, *Berliner Philologische Wochenschrift* (signat E. Anthes) i *Rassegna Numismatica*.

A diferència del que remarcàvem per a Catalunya, la publicació que tingué més ressò exterior fou l'*Anuari*; això no deixa de ser lògic, ja que des de la perspectiva internacional el que devia tenir més interès eren els reculls anuals de treballs científics.

Un repàs a les persones signants de les ressenyes i comentaris d'aquests primers moments ens fa veure que no ens movem gaire lluny dels cercles propers als membres de l'Institut. En el cas de Catalunya, els comentaristes en són sovint ells mateixos membres, numeraris com M. S. Oliver o secretaris-redactors com Alòs-Moner. Entre els internacionals trobem Brutails o Calmette, que eren ells mateixos col·laboradors dels anuaris. No es pot deixar d'assenyalar, a més, que alguns dels francesos procedien de zones del sud (Calmette era de Perpinyà, Brutails de la Roerga i Dieulafoy de Tolosa de Llenguadoc) amb molts interessos culturals comuns amb Catalunya.¹⁵

No s'ha de pensar que hi hagués poca recepció perquè les publicacions no fossin ben valorades; al contrari, tots els comentaris en lloen indefectiblement la qualitat, la presentació, el rigor, etc. Més aviat s'ha de concloure que la causa de la poca recepció és la manca d'accions sistemàtiques per donar a conèixer les publicacions, especialment en l'àmbit internacional.¹⁶

Amb això es fa palès que la feina que van fer les publicacions de l'IEC —que no fou pas poca—, la feren sobretot des de les lleixes de les biblioteques de tot Europa i no tant a través dels diaris ni dels butlletins especialitzats.

4. LA PRODUCCIÓ EDITORIAL

L'aspecte més important que cal destacar en aquest punt és que l'Institut es comporta des del començament com una casa editorial. Com veurem, des de l'IEC se seleccionen els originals, es paga els autors, traductors, il·lustradors,

15. Més endavant, veurem Marcel Dieulafoy col·laborant amb l'Institut per a la difusió de les publicacions de l'IEC entre la comunitat acadèmica parisenca.

16. El Ple del dia 10 de juny de 1909 ja va tractar la dificultat de l'IEC per fer arribar la seva acció al gran públic i acordà fer un «rapport mensual a la premsa, detallant l'acció interior de l'Institut» (Arxiu IEC, Actes Ple, 10.6.1909).

gravadors, es compra el paper, se'n contracta la impressió i, finalment, es distribueixen les publicacions. L'IEC encara conserva avui aquesta característica, que ve a afegir-se a les consideracions fetes més amunt sobre la centralitat de les edicions en la missió de l'Institut.

4.1. *Mecànica d'aprovació*

En aquests primers anys, les propostes de publicació són fetes indistintament tant per membres del Ple com per persones externes, però sempre comporten un cert debat en el si d'aquest òrgan. El més habitual és que quan es rep la proposta, s'encarregui a algun o alguns membres un informe sobre l'interès i la conveniència d'aquella publicació. La decisió final es pren després de la lectura en el ple dels treballs proposats (si són curts; per a l'*Anuari*, per exemple) o dels informes emesos pels ponents.

Un exemple de proposta externa el constitueix l'oferiment llegit en el Ple del 18 de gener de 1909.

Es llegeix també una carta de D. Ferran de Sagarra, qui proposa a l'Institut la publicació de la seva obra *Els segells catalans*. L'Institut rep amb satisfacció la proposta del senyor Sagarra i delega als senyors Miret i Pijoan perquè estudiïn i proposin la conveniència i la manera de fer dita publicació. (Arxiu IEC, Actes Ple, 18.1.1909)

L'informe, favorable, fou presentat en el Ple el 22 de febrer de 1909 i de seguida es començaren a prendre decisions:

Els ponents recomanen a l'Institut la publicació de la dita obra i creuen convenient també fer algun treball preliminar, com els dibuixos de les llegendes, posant per aquest treball la quantitat de cent cinquanta pessetes a la disposició de l'autor. L'Institut acorda de conformitat amb lo proposat per la ponència, deixant per a més endavant lo de resoldre's les condicions de format i maneres de publicar els segells, si aniran en làmines a part o bé intercalats amb el text. (Arxiu IEC, Actes Ple, 22.2.1909)

Un exemple de proposta interna el trobem en un acord del Ple en el qual,

tenint en compte la conveniència de contribuir als estudis sobre els Borgias que vénen fent amb tanta insistència pels erudits [*sic*] estrangers s'acorda proposar a D. Roc Chabás que publiqui en el pròxim anuari de 1908 alguns dels materials diplomàtics que té reunits sobre aquest asunto. (Arxiu IEC, Actes Ple, 8.3.1909)

De vegades, les propostes les feien en el mateix Ple uns membres a altres, com quan Rubió proposà a Massó que elaborés el pla de publicació de les cròniques catalanes (Arxiu IEC, Actes Ple, 6.6.1910).

Algunes de les propostes rebudes es rebutjaren, com ara la que arribà a través de Miret demanant que Foulché-Delbosch publicqués la versió aragonesa de

la *Crònica* de Jaume I, oferiment que el Ple no acceptà al·legant massa fronts oberts: «Després de breu deliberació s'acorda no acceptar aquesta nova oferta donats els grans compromisos d'obres a mig publicar que té començades l'Institut» (Arxiu IEC, Actes Ple, 5.11.1908).

Val a dir que els membres del Ple s'impliquen sovint personalment en els projectes:

El senyor Massó y Torrents comunica el prec enviat per M. Amadeu Pagès de que es confrontin els manuscrits d'Ausies March amb els textos també manuscrits de les obres del poeta que es troben en els cançoners Aguiló, qual feina ha començat a fer el dit senyor Massó y Torrents per donar un impuls an aquesta obra. (Arxiu IEC, Actes Ple, 5.11.1908)

Es conserva a l'Arxiu de l'IEC la carta enviada per Antoni de Falguera i Josep Goday, els coautors amb Puig i Cadafalch de *L'arquitectura romànica a Catalunya*, oferint l'obra en català (és a dir, traduint-la de l'original en castellà que havia obtingut el Premi Martorell) a l'Institut. Suposem que Puig i Cadafalch no la signava perquè n'era membre. És segur que aquesta carta representa un dels primers contractes d'edició de l'IEC —si no el primer— i per això la reproduïm íntegra, amb la proposta de condicions:

24

Senyor President de l'Institut d'Estudis Catalans

Molt senyor nostre:

Enterats dels propòsits d'aquest organisme, tenim la honra de proposar-li la publicació del nostre treball *La arquitectura romànica a Catalunya* premiat en lo darrer concurs Martorell, subjectant-nos a les següents condicions.

Primera. Entregar la obra a l'Institut escrita en llengua catalana

Segona. Que la cessió de la obra sia per una sola edició, la qual podrà fer l'Institut a son gust amb tota llibertat, fixant lo nombre d'exemplars, son preu en venda i empleant per a les representacions gràfiques los procediments que judiqui preferibles.

Tercera. Al ser impresa la obra, l'Institut entregará als autors com a present cinquanta exemplars d'ella. També s'encarregarà l'Institut del compliment de les disposicions legals i de remetre als centres oficials corresponents lo nombre d'exemplars per ells prescrit, als efectes de tots los drets de propietat literària que es reserven los autors.

Quarta. El producte de la venda dels exemplars de la edició cedida a l'Institut, correspondrà íntegra a aquest fins i a tant que s'haja reintegrat de totes les despeses que la edició li haja ocasionat. Una volta reintegrat l'Institut, los exemplars que per acàs quedin de la edició seran entregats als autors per a que puguin disposar d'ells a son albir.

Quinta. Los autors s'obliguen a no publicar la obra per son compte i a no cedir los drets per a la publicació d'ella a cap editor fins que el producte de la venda dels exemplars de la edició que faci l'Institut haja permès a aquest reintegrar-se de les despeses que la predita edició li haja causat.

Los autores se creuen en lo deber de fer present que essent algunes fotografies de la obra presentada insuficients per reproduir-ne los gravats d'una manera acabada, essent per lo tant necessari refer-ne algunes tirant nous clichés, confien amb la ajuda material del Institut per realisar aquest comès.

Barcelona, 25 de novembre de 1907.

Signatures d'Antoni de Falguera i de Joseph Goday y Casals

(Arxiu IEC, G1-442)

En aquests primers moments, també és el Ple qui decideix qualsevol variació que pugui generar-se per causa de les característiques específiques de la publicació.¹⁷

4.2. *Les convencions gràfiques*

Els primers moments són determinants per adquirir la imatge que després lluiran, homogeniament, totes les publicacions de l'Institut. A través de les actes del Ple es pot resseguir que això constituïa una preocupació per als seus membres i revelen que la construcció d'aquest format de les publicacions es fa de manera conscient. Sobretot arran de la preparació de *Les monedes catalanes* i del primer *Anuari*, es prenen algunes decisions importants.

Ja el març de 1908 acorden «que el format del *Anuari* sigui una mica més gran per a donar facilitats a la publicació dels articles amb il·lustracions» (Arxiu IEC, Actes Ple, 28.3.1908). De seguida caldrà decidir quina composició tindrà la pàgina: «S'acorda fer proves de l'*Anuari* en la composició de la lletra a dues columnes pel cas que el format resultés massa gros» (Arxiu IEC, Actes Ple, 4.4.1908). A la vista de les proves presentades decideixen «fer a una sola columna els treballs de caràcter general que [fan?] de pròleg de cada secció i a dues els articles firmats» (Arxiu IEC, Actes Ple, 25.4.1908). A la reunió següent, «tornant a parlar de l'*Anuari*, s'acorda la conveniència de publicar-lo amb els tipus corrents elzevirs, per les moltes dificultats que presentaria l'impressió de certs treballs amb la lletra grossa moderna per què s'havia començat» (Arxiu IEC, Actes Ple, 2.5.1908).

25

4.3. *Llengües i ortografia*

La qüestió de quines llengües havien d'utilitzar-se en les publicacions de l'Institut sorgí des del primer moment. La primera obra publicada, *Les monedes catalanes*, és, de fet, una traducció de l'original castellà, atès que, com ja hem

17. Es podria adduir, aquí, una citació ja transcrita més amunt: «Per a facilitar l'estudi i catalogació del material numismàtic de què tracta el primer volum del llibre de monedes del Sr. Botet y Sisó, s'acorda acompanyar-lo d'un apèndix de làmines contenint tots els gravats que es publiquen dintre l'obra» (Arxiu IEC, Actes Ple, 4.4.1908).

explicat, l'IEC tenia en aquell moment una certa urgència per treure alguna publicació. El fet que les primeres obres es tradueixin del castellà al català demostra —com no podia ser d'altra manera— un posicionament clar a favor de l'ús culte de la llengua catalana, un dels propòsits fundacionals de l'IEC.

Tanmateix, amb l'*Anuari* de 1908 comença, també, una discussió sobre quines altres llengües s'hi han d'utilitzar. Les reunions dels dies 6 i 13 de setembre de 1909 van servir per debatre sobre si els articles en llengües poc conegudes a Catalunya (en concret, l'alemany) s'havien de publicar a l'*Anuari* traduïts o en la seva versió original. Els presents adopten majoritàriament un criteri de «naturalitat» o de respecte a les llengües originals, com s'havia fet a l'*Anuari* de 1907.¹⁸

Així ho narren les actes:

Parlant de l'*Anuari*, el Sr. Rubió y Lluch resumeix les opinions formulades en la sessió anterior sobre la publicació en alemany o en sa traducció catalana de l'article del Dr. Frickenhaus que ha d'anar al pròxim recull de 1908. Aquesta publicació de caràcter poliglota ha sigut fins ara indistintament en les diverses llengües sustentant l'Institut el criteri d'obrir la seva publicació anual a la col·laboració estrangera amb tota llibertat. El fet de ser un article en alemany posa de nou la qüestió, enumerant el Sr. President els diferents parers sustentats en la sessió passada i llegint an aquest efecte una carta que ha enviat per exposar la seva opinió el Sr. Massó y Torrents, qui no assisteix a la reunió actual. Sense que això prejudici la qüestió d'admetre en l'*Anuari* les llengües poc conegudes a Catalunya, domina entre els reunits el criteri de que el dit article es publiqui en sa original llengua alemanya, fent senyalar la seva opinió contrària el Sr. Puig i Cadafalch. (Arxiu IEC, Actes Ple, 13.9.1909)

Una altra qüestió rellevant és la de l'ortografia que s'ha d'utilitzar en les publicacions de l'Institut. En aquests primers temps, l'IEC no es posicionà; fou més aviat un espai de convivència, segons recorda Jordi Rubió i Balaguer en un article prou conegut (Rubió, 1968). Amb la seva eficàcia descriptiva de sempre, explica que a l'Institut dels inicis hi havia un ambient tendent al tradicionalisme en els costums ortogràfics, però amb visió de futur i tolerància cap a les posicions més radicals de *L'Avenç*. La presència de Coromines i del mateix Massó —tot i que Rubió i Balaguer el qualifica de poc interessat en la qüestió— va contribuir a aquest equilibri. Més endavant, el 1911, ja amb Eugeni d'Ors com a secretari de l'IEC, les qüestions ortogràfiques van prendre un altre relleu, cosa que il·lustrarem en l'apartat corresponent.

18. En canvi, feren traduir *Les monedes catalanes* i *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Val a dir que a l'*Anuari* de 1907 no hi ha cap article en castellà d'autors catalans, que seria el cas paral·lel als anteriors.

4.4. *Impremtes, tiratges, honoraris, preus, etc.*

Conservem, a través de les actes del Ple, força detalls sobre el procés de producció editorial de les publicacions de l'Institut.

La primera característica que en podem destacar és que, en els inicis, són els mateixos membres de l'IEC els que tracten directament amb les impremtes o contracten puntualment els serveis especials dels professionals que necessiten (dibuixants, enquadernadors, etc.).

Les impremtes amb qui treballen en aquests moments són L'Avenç, La Neotípia, Oliva, Henrich i La Académica de Serra Hermanos y Russell.

La relació amb aquests impressors, però, no sempre és fàcil. Sovint els demanen avenços de diners o canvien el preu acordat al·legant dificultats.¹⁹ De vegades és l'IEC qui demana de renegociar a la baixa un primer pressupost, cosa que sovint aconsegueix.²⁰ En general, l'Institut procura ajustar al màxim la despesa econòmica per a la confecció dels llibres.²¹

Les dades que tenim sobre els tiratges van dels 500 exemplars que es van fer de *Les pintures murals catalanes* fins als 800 dels anuaris.²²

Els preus de cost dels quals tenim notícia són:

2.228 ptes. *Les pintures murals catalanes*

2.875 ptes. *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Vol. II²³

i els preus de venda

10 ptes. *Les monedes catalanes*

16 ptes. *Documents...*

20 ptes. *L'arquitectura romànica a Catalunya*²⁴

El dia que Rubió i Lluch, president de l'IEC, va presentar al Ple el primer exemplar dels *Documents...*, després de rebre les felicitacions de tothom i d'haver fet una intervenció reconeixent la gran ajuda que li havia prestat J. Marto-

19. «El Sr. Oliver dona explicacions sobre la revisió que ha fet, partida per partida, dels comptes presentats per l'impremta Oliva, de Vilanova, de l'*Anuari* de 1907, del que n'ha tret el convenciment de que son reduïdíssims i que, per conseqüència, no era de raó tractar de demanar una rebaixa per cap concepte. S'acorda satisfer el total de la factura pel valor de [en blanc l'espai on hauria de figurar l'import]» (Arxiu IEC, Actes Ple, 19.4.1909). La revisió de la factura havia estat motivada per l'augment aplicat per l'impressor al·legant les dificultats d'imprimir en «català antic, àrab i llatí».

20. L'impressor Henrich els dona, per a l'*Anuari* de 1908, un preu de 72 pessetes el full de 8 pàgines per 800 exemplars (Arxiu IEC, Actes Ple, 26.4.1909). Decideixen renegociar-hi i el dia 3 de maig Henrich havia rebaixat el preu a 66 pessetes. Acorden encarregar-li la feina (Arxiu IEC, Actes Ple, 3.5.1909).

21. «S'acorda [...] per l'urgència que hi ha en tirar endavant l'impressió de les obres d'Ausies March s'hi destinessin durant aquest exercici de 1908, 1.000 pessetes per gastos d'impressió i a més les 15 resmes de paper que l'Institut té en dipòsit a la Neotípia, remanent que ha sobrat dels follets.» (Arxiu IEC, Actes Ple, 4.8.1908)

22. Arxiu IEC, Actes Ple, 4.2.1908; 28.3.1908; 26.4.1909.

23. Arxiu IEC, Actes Ple, 4.2.1908; 28.6.1909.

24. Arxiu IEC, Actes Ple, 21.3.1908; 10.12.1908; 10.5.1909.

rell, es retirà momentàniament de la sala deixant la presidència del Ple a Puig i Cadafalch. En aquests instants d'exquisida i prudent absència de l'autor, el Ple acorda

que s'indemnisi al senyor Rubió de la propietat de la seva obra computant-li les planes de documentació al preu de cinc pessetes i les del pròleg [i] de l'índex a vuit pessetes com un treball original. Per fixar el preu de venda s'acorda facultar als senyors Massó, Corominas i Pijoan perquè facin una liquidació de lo que ha costat aquesta obra a l'Institut i per a que senyalin un preu de venda igual o encara que sigui una mica inferior de lo que costa cada exemplar. Torna a presidir la sessió el senyor Rubió y Lluch. (Arxiu IEC, Actes Ple, 22.11.1908)

Queda aquí ben palès que no hi ha finalitat comercial en les publicacions de l'Institut, ja que fins i tot preveuen que l'obra pugui sortir a un preu inferior al de cost. La comissió decidí vendre cada exemplar de l'obra a setze pessetes, però en regalaren a tots els diputats i regidors i a tots els alts funcionaris del municipi i de la Diputació de Barcelona.²⁵ Al president de la Diputació li'n donen vint exemplars per a ús particular.

Altres preus dels quals tenim constància són referents a les feines complementàries o auxiliars a la publicació. Es tracta gairebé sempre de dibuixants que treballen amb les il·lustracions de les monedes, els segells i les plantes i croquis de *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Aquestes despeses són sempre tractades a part de la resta dels honoraris. Per exemple, Botet cobrà 3.000 pessetes per l'obra,²⁶ però

per a facilitar l'estudi i catalogació del material numismàtic de què tracta el primer volum del llibre de monedes del Sr. Botet y Sisó, s'acorda acompanyar-lo d'un apèndix de làmines, contenint tots els gravats que es publiquen dintre l'obra. (Arxiu IEC, Actes Ple, 4.4.1908)

La setmana següent ja veuen la necessitat d'autoritzar 300 pessetes de despesa per a «dibuixos per a les il·lustracions, plantes, croquis explicatius, etc.» (Arxiu IEC, Actes Ple, 11.4.1908). Per a *L'arquitectura romànica a Catalunya*, el setembre del mateix any han d'ampliar de 3.500 pessetes el crèdit per a treballs preparatoris del llibre, quantitat que no fou prevista en decidir-ne la publicació.

4.5. La distribució i la venda

En aquests primers anys, l'actitud de l'IEC és la d'una institució acadèmica que, com a tal, no es planteja l'edició comercial ni l'edició per al gran públic, i

25. Arxiu IEC, Actes Ple, 31.11.1908.

26. Arxiu IEC, Actes Ple, 6.6.1908.

per això posa tanta atenció als processos de producció com desatén els de distribució.

A part de la política d'intercanvi, l'única altra provisió del Ple era del 27 de gener de 1908, data en què havia establert un percentatge del 25 % per als llibreters que venguessin llibres de l'Institut (Arxiu IEC, Actes Ple, 27.1.1908).²⁷ Molt més tard, el maig de 1911 continuen encara insistint que «l'Institut no ven directament els seus llibres».²⁸

La idea de tenir uns concessionaris fixos per a diferents països d'Europa que venguessin els llibres els ve proposada per un llibreter interessat a obtenir aquesta representació. L'11 de gener de 1909 se'ls ofereix el llibreter parisenc Champion per ser «representant per la Fransa dels llibres de l'Institut». S'acorda

després de breu deliberació acceptar-li l'oferta dintre de les condicions següents: Fer-li excepcionalment el descompte d'un 30 per cent dels llibres que vengui i a més concedir-li l'exclusiva per tota la República, anomenant-ho aixís en els prospectus i cobertes de les publicacions de l'Institut i en l'anunci que es farà més tard en la 'Bibliographie de la France'. (Arxiu IEC, Actes Ple, 11.1.1909)

El Ple rebé el 25 de gener de 1909 la resposta del llibreter acceptant al seu torn les condicions.

Honoré Champion (1846-1913), fundador de la Librairie Champion i d'una casa editora homònima, resultà un magnífic aliat de l'Institut. El 12 d'octubre de 1909, per exemple, es rebia una carta «De Mr. Honoré Champion comunicant que ha exposat els llibres de l'Institut en el Saló de Tardor i demanant gravats per a il·lustrar un article que sobre el llibre *L'architecture romànica a Catalunya* publicarà la Revue d'Art Décoratif» (Arxiu IEC, Actes Ple, 12.10.1909). En els anys següents, Champion proposà diverses vegades intercanvis i subscripcions i presentà obres a diferents corporacions per si eren del seu interès. Podem dir que no fou només un representant comercial, sinó que es disposà activament a contribuir a la construcció de la xarxa de relacions de l'IEC.²⁹

El febrer del mateix any, Hiesserman de Leipzig demanà condicions per vendre els *Documents per l'història de la cultura catalana mig-eval*, d'Antoni

27. «Es va acordar que d'aquesta com de les altres publicacions de l'Institut se'n repartissin a comissió per les llibreries, amb el descompte del 25 % pels llibreters, encarregant-se de l'administració de les obres al Sr. Tresorer de l'Institut» (Arxiu IEC, Actes Ple, 27.1.1908). És el dia en què es presenta a la sessió del Ple el primer fascicle de *Les pintures murals catalanes*. Es donen les gràcies a Pijoan i se li destinen deu exemplars de l'obra.

28. Arxiu IEC, Actes Ple, 1.5.1911. Entre la correspondència, «altre del Casino del Comerç, de Terrassa, demanant els Anuaris publicats. S'acorda contestar indicant-los-hi les llibreries amb qui poden entendre's, car l'Institut no ven directament els seus llibres».

29. Altres estudiosos de renom promogueren, també, les publicacions de l'Institut a França. Un dels més destacats fou Marcel Dieulafoy (Tolosa de Llenguadoc, 1844 - París, 1920), arqueòleg i enginyer, estudiós dedicat a la història de l'art. Havia fet expedicions a Pèrsia i a Susa, i havia escrit també sobre arquitectura militar antiga i medieval. Presentà *L'architecture romànica a Catalunya* (Arxiu IEC, Actes Ple, 14.2.1910) a l'«Acadèmia d'Inscripcions» de París.

Rubió i Lluç. Arran d'això, el Ple creu que potser caldria un representant a Alemanya i s'hi parla «de la conveniència de concedir a algun llibreter alemany la representació exclusiva de les publicacions de l'Institut per tot l'Imperi a fi de que tingui major interès en fer la propaganda» (Arxiu IEC, Actes Ple, 22.2.1909). Rubió i Massó proposen el llibreter —també de Leipzig— Otto Harrassowitz. Aquest respongué demanant un descompte del 50 %, quantitat que trobaren excessiva, i decidiren renegociar-hi (Arxiu IEC, Actes Ple, 26.4.1909). Finalment, Harrassowitz accepta la proposta del 30 % i agafa la representació de l'IEC per a tot Alemanya (Arxiu IEC, Actes Ple, 21.6.1909).

A la tardor d'aquell mateix any, es proposen de tenir un representant a Londres i s'adrecen al llibreter Quaritch.³⁰ L'aproximació no devia tenir efecte, ja que un any més tard es llegeix al Ple una carta de Pijoan des de Londres proposant un acord amb Dulau & Co., cosa que s'accepta (Arxiu IEC, Actes Ple, 17.10.1910).

No sabem quins canals de distribució tenien —més enllà dels intercanvis— les publicacions de l'IEC a Catalunya i a Espanya.

Tampoc la publicitat dels llibres editats no es preveia de manera sistemàtica i no tenim cap rastre d'actuacions de difusió en els primers moments. És molt significatiu que sigui el mateix Honoré Champion qui el 5 de juliol de 1909 adverteixi l'Institut de la necessitat de fer alguna acció publicitària o de difusió de les seves publicacions:

Se llegeix una carta del llibreter Champion, encarint la conveniència de fer prospectes dels llibres de l'Institut. S'acorda encarregar-ne un projecte al Sr. Masó, en el que s'hi continguin les obres ja publicades i les que estan en preparació. (Arxiu IEC, Actes Ple, 5.7.1909)

No sabem si això es va fer, però al Ple del 18 d'abril de 1910, deu mesos després, es llegeix una carta «De Mr. Champion oferint-se per fer d'avui endavant els prospectes de les obres de l'INSTITUT», cosa que «s'acorda de conformitat» el mateix dia (Arxiu IEC, Actes Ple, 18.4.1910). Les actes no concreten si aquests «prospectes» són generals o si Champion només s'oferia a fer-ne per distribuir-los ell mateix a França. El cas és que poc després, el 13 de juny de 1910, Massó —el destinatari del primer encàrrec— presenta els prospectes que s'acaben d'imprimir «de les obres de l'INSTITUT: l'un de les *Pintures murals*, els *Documents per l'història de la cultura catalana mig-aval* i la col·lecció de publicacions d'aquesta Corporació; i l'altre dels *Anuaris*» (Arxiu IEC, Actes Ple, 13.6.1910). No sabem si són els mateixos que s'ocupà de fer imprimir Champion.

* * *

30. «Considerant-se de verdadera utilitat per a la mellor venda de les nostres publicacions el comptar amb un representant a Londres, s'acorda fer proposicions en aquest sentit al llibreter Mr. Quaritch d'aquella ciutat.» (Arxiu IEC, Actes Ple, 22.11.1909)

Les publicacions del primer IEC deixaren, doncs, el llistó molt alt. Agustí Calvet, «Gaziel», que va ser-ne secretari-redactor «temporer» —el mot és seu— entre 1911 i 1914, judica així les publicacions de l'IEC i el seu impacte internacional:

Els savis estrangers que rebíem tenien també, com els nostres, uns aires lleugerament rancis i antiquats, però eren portadors de tresors de saviesa acumulats en les seves cultures, moltes d'elles mil·lenàries. En molt poc temps l'Institut s'havia obert un crèdit universal, i les seves publicacions —els anuaris, el *Diplomatari de Rubió i Lluch*, *Les monedes catalanes*, de Botet i Sisó, *L'arquitectura romànica a Catalunya*, de Puig i Cadafalch, Folguera Duran,³¹ i d'altres— eren recercades i feien autoritat arreu. L'Institut podia ser pobre, però presentava els seus llibres magníficament, com si els subvencionés un Institut Carnegie o una Acadèmia com la britànica d'Atenes. (Gaziel, *Tots els camins duen a Roma*, vol. II, Barcelona, Edicions 62, 1981, p. 252)

De tard en tard, un savi estranger de gran anomenada ens anunciava la seva pròxima visita. En venien de tot Europa i d'Amèrica, atrets per la sorpresa que arreu causaven les publicacions de l'Institut. (Gaziel, *Tots els camins duen a Roma*, vol. II, Barcelona, Edicions 62, 1981, p. 249)

31. Gaziel escriu «Folguera Duran» per referir-se, sens dubte, a Falguera i Goday, coautors amb Puig i Cadafalch de l'obra citada.

L'EXPANSIÓ (1911-1923)

El 1911 marca un moment important en la història de l'Institut d'Estudis Catalans perquè es reorganitza en tres seccions: la Històrico-Arqueològica —que recollia els àmbits d'estudi inicials—, la de Ciències i la Filològica.³² La reorganització s'aprovà efectivament el 28 de març de 1911, tot i que es féu pública amb data anterior, el 14 de febrer de 1911 (Balcells i Pujol, 2002, p. 65). La idea de l'ampliació havia estat argumentada i defensada en una memòria signada per Prat de la Riba el 4 de febrer. La memòria —un dels textos més deliciosament clarividents que s'hagi produït sobre la tasca del redreçament cultural de Catalunya— donava compliment a la intenció ja expressada per Prat en un discurs del 29 d'octubre de 1910. Balcells i Pujol (2002, p. 64) repassen el moment polític en què s'inscriu la decisió i n'analitzen les característiques principals; en annex transcriuen els textos a què ens referim (Balcells i Pujol, 2002, p. 344-354).

L'augment de seccions no buscava simplement una millora organitzativa, sinó que responia també a una ampliació dels objectius acadèmics de l'Institut per tal d'abastar noves i importants parcel·les del coneixement científic, i així atraure iniciatives i personalitats que treballaven a Catalunya fins a aquell moment al marge de l'IEC. Aquesta intenció és ben manifesta en les paraules següents de Rubió i Lluch, extretes de la petició oficial d'ampliació de 9 de febrer de 1911:

En efecte: quan encara el públic intel·ligent, i que segueix amb amorosa sol·licitud i curiositat l'obra d'incorporar Catalunya en el moviment intel·lectual del món modern, no s'havia fet càrrec de l'especial esfera d'acció a què han de limitar-se les Seccions d'aquest INSTITUT avui creades, se varen rebre excitacions per a emprendre determinats estudis, i fins i tot vingueren treballs apreciables, dignes d'encoratjament i publicació, però que estaven fora del cercle concret a què es limita, avui per avui, la nostra tasca. [...] L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS té l'honor de proposar a V. E. la creació de dues noves Seccions, consagrades: 1r a la Llengua catalana, y 2a a les Ciències exactes i d'observació, amb les denominacions que es trobin oportunes, amb el regisme que es cregui més adequat i amb el sistema de relacions entre elles i les ja establertes que millor respongui a la llur finalitat, però seguint la norma de treball i el sentit tècnic que presideix a les tasques de l'INSTITUT, o sia en el sentit d'investigació sobre lo desconegut i inèdit, més bé que de lluïment i generalització acadèmica.

Les ciències pròpiament dites (des de la matemàtica fins a la psicologia experimental) careixen a Barcelona d'un organisme d'activitat que arreplegui els esforços individuals i solitaris en la direcció desinteressada del coneixement pur. Hi ha organització docent i organització pràctica, escoles i laboratoris per a fins d'utilitat; mes no s'hi troba, amb punt de vista modern, un centre de treballs o d'impulsió per a la ciència en si mateixa. (*Les noves seccions*, reproduït a Balcells i Pujol, 2002, p. 344-345)

32. Originalment anomenada també *Secció de Filologia Catalana*, *Institut Filològic* o *Institut de la Llengua Catalana*, denominacions que van conviure fins al 9 de desembre de 1921, quan el Ple de l'Institut va acordar limitar l'ús de la paraula *Institut* al conjunt, per tal d'evitar confusions sobretot en les publicacions (Balcells i Pujol, 2002, p. 66). L'àmbit de la literatura era objectiu de l'Institut des de la seva fundació i per això quedà —amb la història, l'arqueologia i el dret— a la Secció Històrico-Arqueològica.

1. LES SECCIONS

La nova estructura en tres seccions tingué grans conseqüències per a les publicacions de l'IEC: cada secció començà a governar les seves edicions i començà a establir polítiques pròpies a partir de maig de 1911, que és quan ja actua efectivament la nova divisió. Això multiplicà enormement l'activitat editora de l'Institut en conjunt, si més no en els primers moments.

L'increment de vitalitat vingué, sobretot, de la Secció Filològica, que inicià un programa de publicacions molt ambiciós, i de la Secció de Ciències, que impulsà —o inicià segons el cas— diverses publicacions periòdiques que ompliren aquell buit que havia estat motiu de la seva creació. Mentrestant, la Secció Històrico-Arqueològica continuava impulsant publicacions importants però seguint la línia anteriorment traçada.

1.1. *La Secció Filològica: l'ambició*

La Secció Filològica començava amb una colla de membres nomenats de nou, que eren Maragall, Fabra, Alcover, Clascar, Segalà, Guimerà i Carner. Els presidia A. M. Alcover, però els membres més actius en l'aspecte de les publicacions foren Segalà, Carner i, a més distància, Clascar; després, Fabra els prengué el relleu com a principal impulsor.

Durant el primer any (maig 1911 - març 1912) idearen un completíssim pla de publicacions. Iniciem, ara, un repàs de les iniciatives que es proposaren. Molt poques d'aquestes iniciatives arribaren a bon port, però val la pena repassar-les totes perquè corroboren l'empenta i la creativitat mostrades en aquesta arrencada.

1.1.1. Traduccions dels clàssics grecs i llatins

Es podria pensar que la publicació de traduccions de clàssics grecollatins per part de l'IEC fos causada directament per la presència de Lluís Segalà a la SF. És cert que la idea inicial sorgeix d'una trobada d'aquest hel·lenista amb Rubió i Lluch, però el cert és que més aviat la seva incorporació en fou un efecte.

Poc abans de la formació de les seccions, en una sessió del Ple de l'Institut, Rubió i Lluch explica que ha parlat amb Lluís Segalà, professor de grec a la Universitat de Barcelona, i proposa immediatament que s'obri una col·lecció per publicar-hi textos grecs amb la seva traducció catalana. La finalitat és que aquesta «Biblioteca Grega» obri un camí molt necessari per a l'IEC perquè podria entrar en l'important camp dels estudis clàssics i, de passada, guanyar per a la causa els hel·lenistes, que ara no veuen el seu lloc a l'Institut. L'acta d'aquella sessió reflecteix, així, la intervenció de Rubió i Lluch:

Sens perjudici d'incloure-hi també les obres més importants de la literatura grega —algunes de les quals no s'han imprès mai encara a Espanya en la llur llengua original— se podrien publicar especialment els textos menys coneguts de major interès històric i geogràfic per a Catalunya, fent amb el temps una publicació semblant a la que ha emprès la *Société pour l'histoire de France* amb la col·lecció dels extrems dels autors grecs referents a la geografia y a la història de les Gàl·lies.

El Sr. Oliver fa atinades observacions en el mateix sentit i el Sr. Rubió fa constar la conveniència de que l'Institut comenci a estendre la seva activitat pel camp dels estudis clàssics, que entren de ple en el quadre dels arqueològics senyalat pel Reglament; agregant així a la seva vida i interessant en la seva acció al naixent estol d'hellenistes que segueix el camí obert pel Sr. Balari, i emparant amb la seva protecció un dels aspectes més interessants de la moderna cultura catalana. (Arxiu IEC, Actes Ple, 23.1.1911)

En aquell moment, Massó i Torrents adverteix els membres del Ple que ell mateix, des de l'editorial L'Avenç, havia tractat amb Segalà un projecte idèntic i demana, per tant, de no prendre cap decisió sobre aquest punt (Arxiu IEC, Actes Ple, 23.1.1911). El 6 de febrer ja acorden, en presència de Prat de la Riba, encarregar a Segalà el pla d'actuacions per publicar la «Biblioteca Grega» (Arxiu IEC, Actes Ple, 6.2.1911).

A partir del maig del mateix any, doncs, Lluís Segalà, ja des de la SF, comença a encarregar versions de clàssics, encara que no es tracti pròpiament d'una col·lecció de traduccions del grec. Proposen publicar la *Ilíada*, traduïda pel mateix Segalà (18.5.1911) i els *Himnes homèrics*, traduïts per Maragall (10.6.1911). Més endavant, decideixen incorporar a aquests darrers la versió en prosa de Pere Bosch i Gimpera (27.10.1911).³³ Proposen a Gabriel Alomar de fer una traducció «sistemàtica» d'Horaci (23.6.1911) i l'*Eneida* a Llorenç Riber (13.10.1911). També es proposen que el jesuïta Ignasi Casanovas giri Aristòtil (30.6.1911) i encara encarreguen una selecció de la *Himnologia sacra* a Jaume Bofill i Mates (30.6.1911).

1.1.2. Materials per a l'ensenyament dels clàssics grecs i llatins en català

Una altra de les idees més ben definides en el pla de la Secció Filològica i a la qual s'apliquen amb molt d'interès és l'edició de materials destinats a l'ensenyament del grec i el llatí a les escoles, instituts i seminaris. Amb aquesta idea, proposada el 18 de maig de 1911 per Segalà i Maragall, es vol iniciar una sèrie de publicacions amb text original i traducció interlinial, i s'havia acordat d'obrir-la amb una «selecta d'autors llatins». La idea va madurant i el 10 de juny de 1911 es decideix que la traducció hi aparegui en català, en castellà i en portuguès. Aquell

33. Maragall féu la traducció en vers sobre la versió en prosa de Bosch i Gimpera, ja que no sabia prou grec com per fer-ho directament. Expliquen la història d'aquesta traducció Miralles (2005, p. 14) i Valentí (1973, p. 67-68).

mateix dia incorporen Pompeu Fabra a la ponència que desenvolupa el projecte i el 23 de juny de 1911 hi afegeixen Enric Jardí, Joan Palau i Eladi Homs. A finals d'octubre decideixen començar la sèrie amb Ciceró (*Catilinàries, Cartes*) i Corneli Nepos (*Milcíades, Anníbal, Temístocles*), i el 3 de novembre acorden que hi surti el cant I de la *Ilíada* i que la col·lecció es digui «Bibliotheca Graecorum Romanorumque Scriptorum Ibericis Versionibus Illustrata». Finalment, el 9 de desembre Segalà pren l'encàrrec de publicar-ne el primer volum.³⁴ En aquella mateixa sessió estableixen que les traduccions seran revisades per un membre de l'IEC i que, si aquesta persona tingués dubtes sobre alguns punts, els portaria a discussió a la reunió de la Secció, cosa que constitueix un incipient mecanisme de control que retrobarem perfeccionat més endavant en altres empreses culturals d'adaptació dels clàssics grecs i llatins, com és el cas de la Fundació Bernat Metge.

Paral·lelament a la col·lecció de textos didàctics, es proposen, també, l'elaboració d'un diccionari llatí-català (18.5.1911). Uns mesos després l'encarreguen a Ferran Crusat³⁵ i queda clar que el pensen com a material didàctic complementari amb la col·lecció perquè el volen «portàtil i especialment per a ús dels estudiants de dita llengua clàssica» (Arxiu IEC, Actes SF, 25.8.1911).

1.1.3. Altres traduccions

Fora de l'àmbit grecol·latí projecten una sèrie anomenada «Biblioteca d'Obres Orientals» (9.2.1912) i proposen com a primers volums un de Kalidasa (confiat a Eladi Homs)³⁶ i el *Ramaiana*, del qual s'ocupa Alemany.³⁷ A més, demanaran a Joaquim Ruyra el seu concurs per a aquestes traduccions (Arxiu IEC, Actes SF, 22.3.1912).

Sol·liciten al doctor Bages³⁸ una «Antologia hebrea» i també intenten un diccionari hebreu-català, que encomanen a Francesc Barjau (3.11.1911)³⁹ i que aviat apareixerà esmentat com a «Diccionari hebreu-llatí-català», i amb aquest

37

34. El primer volum oferia Cornelii NEPOTIS, *Praefatio et Miltiadis Themistoclisque vitae* (F. Crusat; A. M. Alves; F. de Mello; M. de Montoliu; C. Riba Bracons, *interpretibus*) i el nom de la col·lecció fou «Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum Ibericis Versionibus». És l'únic volum que va aparèixer d'aquesta col·lecció.

35. Ferran Crusat i Prats fou professor de llengües clàssiques a Barcelona, a Sevilla i a Granada. Traduí al castellà una vintena d'obres de Corneli Nepos, sovint en col·laboració amb Segalà.

36. Eladi Homs i Oller (1886-1973), pedagog format als EUA que en aquell moment dirigia la *Revista de Educació*.

37. No hem pogut identificar aquesta persona. El clàssic de la literatura sànscrita no aparegué en català fins al 1932, publicat a Barcino en adaptació de C. A. Jordana.

38. Jaume Bages i Tarrida († 1939), que publicà una traducció del *Sefer ha-Kabbaláh* d'Abraham ben David al castellà amb el títol *El libro de la tradición* (Granada, 1922 i 1923). Segons Josep Massot (2005, p. 78, 90-92, 94, 97), era col·laborador de Frederic Clascar, al qual probablement ajudava en la traducció d'*El Gènesi*.

39. Francesc Barjau i Pons (1852-1938), professor de llengua hebrea a Sevilla i a Barcelona, membre de l'Acadèmia de Bones Lletres.

nom figura «en preparació» en algunes llistes de publicacions de l'IEC. Encara pensen, també, en un diccionari àrab-català (22.3.1912).

En el camp de la traducció bíblica, la nova secció heretava de l'època anterior a l'organització en seccions el projecte de traducció del Nou Testament per mossèn Frederic Clascar, al qual demanen d'ampliar-lo a la totalitat dels llibres bíblics. Així ho acorden el 15 de setembre de 1911 i determinen que es començarà a publicar *El Gènesi*, efectivament el primer dels tres únics que acabaran apareixent.

Altres traduccions que encarreguen són la *Chanson de Roland* (10.6.1911) i unes «Obres selectes de Molière» (29.12.1911) a Carner, la *Introductio sapientiae* de Joan-Lluís Vives a mossèn Lluís Carreras (23.6.1911),⁴⁰ els escrits de sant Pacià a Carles Cardó (12.1.1912), Maquiavel a Pere Coromines (22.3.1912) i, finalment, encara plantegen de confegir un «Diccionari literari de la llengua catalana» amb els materials aplegats per Alcover.

1.1.4. Model de publicacions

Seguint la pauta, marcada per l'Institut des de l'inici, de posar molta atenció en el tipus de publicacions que es volia produir, aspecte del qual ja hem tractat en el capítol anterior, les actes del primer any d'existència de la Secció Filològica mostren, també, una forta preocupació per la realització editorial de les seves publicacions.

Ja hem reportat més amunt el fragment de l'acta de la reunió del Ple de l'Institut —encara sense seccions— del 23 de gener de 1911, on es parla de la «Biblioteca Grega» i Rubió i Lluch posa com a model la col·lecció que «ha emprès la Société pour l'Histoire de France» (Arxiu IEC, Actes Ple, 23.1.1911). Més endavant, ja en reunió de la Secció Filològica, «s'acorda adoptar com a tipo de la nostra biblioteca de traduccions un volum de 150 a 200 pàgines en paper ciuornat i tiratge especial de fil. Se vendrà al preu mínim d'una pesseta, podent-se donar al mercat una partida de volums enquadernats amb un sobrepreu de 25 cèntims» (Arxiu IEC, Actes SF, 28.7.1911). A més, busquen una certa homogeneïtat en les publicacions perquè el 9 de febrer de 1912 decideixen que la «Biblioteca d'Autors Orientals» tingui el mateix format i aspecte que la biblioteca d'autors grecs i llatins.

Per a la col·lecció de materials didàctics, debaten entre diferents models internacionals. A la sessió del 20 d'octubre de 1911 parlen sobre quina és «la forma més avinent de publicació de nostres edicions dels clàssics llatins per ús d'escolars, d'Instituts i Seminaris. [...] se compararen les obres similars de les cases Albrighi Segati & Cia. de Milà i Hachette de París. [...] La primera edició semblà la més encertada» (Arxiu IEC, Actes SF, 20.10.1911).

40. Lluís Carreras i Mas (1884-1955) fou catedràtic de llatí i humanitats al seminari de Barcelona i, segons Massot (2003, p. 493), «havia estat el líder de la clerecia catalana des del començament del segle XX» i, entre altres coses, «braç dret del cardenal Vidal i Barraquer».

1.1.5. Criteris sobre la manera de traduir

Per il·lustrar la minuciositat amb què tracten els temes referents als projectes editorials de la Secció, val la pena traslladar aquí dues reflexions sobre els criteris que han de regir en les traduccions que l'IEC publiqui. La primera apareix molt a l'inici dels projectes, motivada per la traducció de la *Ilíada* que havia de fer Segalà:

[...] s'acorda que la traducció catalana de la *Ilíada*, com totes les que es publiquin, llevat de les que per la seva especialitat pedagògica no comportin sinó el literalisme, tendeixi a una bella equació de la exactitud i la venustat literària; obeint al caràcter complex de la nostra missió i a la varietat de les possibles eficàcies, la traducció serà en prosa. (Arxiu IEC, Actes SF, 10.6.1911)

És ben clara, en aquest cas, la voluntat de fer versions que no desdiguin dels originals, però que tinguin una certa capacitat divulgadora i alhora conservin els valors estètics (la *venustat literària*), atesa la varietat de públics a qui va adreçada. En la mateixa línia, va la reflexió que apareix quan es proposen traduir del sànscrit, on se subratlla que caldrà associar «per aquesta tasca les vocacions del poeta i el filòleg» (Arxiu IEC, Actes SF, 22.3.1912).⁴¹

Realment és una sort poder resseguir amb tanta exactitud, a través de les actes de les reunions, els passos que donaren i les vacil·lacions que patiren en la formulació del projecte, la qual cosa ens permet, a més, de veure amb tota claredat l'abast del seu propòsit. Dificilment trobaríem en la catalana o en altres cultures un pla tan ambiciós i complet com aquest, de «fecundació» de la cultura pròpia a través de les traduccions. Probablement el projecte de la Fundació Bernat Metge —que s'ha de considerar nascut en el mateix medi però fora de l'IEC per les circumstàncies polítiques del seu moment— resolgué només una de les línies (i el temps ha demostrat que ben extensa!) del pla primigeni.

A part de Segalà i Carner, sens dubte la figura d'Eugeni d'Ors havia d'estar d'alguna manera inspirant la idea, que va completament en la línia del que ell mateix reclamava en un article del *Glossari* titulat «Les incorporacions» i publicat a *La Veu de Catalunya* el 16 de març de 1911.⁴² Ors, doncs, en aquest mo-

39

41. La disjuntiva entre aquests dos perfils i la necessitat de conciliar-los en la traducció no és un tema desconegut en les reflexions sobre la traducció que es fan a Catalunya en el primer terç del segle XX. En general, la posició expressada per la SF és la més habitual. També és tema corrent si la traducció de poesia s'ha de fer en vers o en prosa i, en el moment en què ens trobem, és habitual defensar la paràfrasi en prosa perquè s'adapta millor a les finalitats divulgatives de la traducció, perquè ajuda a evitar interpretacions personals dels traductors forçades pel vers i també perquè rebaixa el grau d'exigència de la feina. Encara que apareguda més tard, és interessantíssima la reflexió de Carles Riba sobre aquest aspecte en el pròleg de la seva segona traducció de *L'Odíssea* (Riba, 1948).

42. Essencialment hi reclama que les traduccions, tan necessàries per a la cultura catalana, es facin a través de programes exhaustius, «en vastes obres, serioses i imperials...» (citad de Bacardí,

ment secretari general de l'IEC, devia animar el programa. Val a dir que la demanda de projectes sistemàtics de traducció és una constant, des de la intervenció de Manuel de Montoliu al Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana (1906)⁴³ fins al document fundacional de la Bernat Metge.

La intervenció de Carner també devia superar en intensitat i presència el que les actes deixen entreveure. De fet, el trobem present en moltes de les iniciatives de traducció «sistemàtica» entre el començament de segle i la Bernat Metge, tant dins de l'IEC com fora, a través, per exemple, de la «Biblioteca Literària». És segur, doncs, que la presència de dues figures com Segalà i Carner explica la complexesa i l'alçada del propòsit emprès.⁴⁴

Tanmateix, el gran projecte de traducció dels clàssics grecs i llatins al català visità l'Institut però no s'hi quedà. Ens hem entretingut a descriure'l amb detall, però se'n materialitzà una part ínfima. Entre 1911 i 1918 veieren la llum únicament set publicacions entre tantes de projectades.⁴⁵

L'impuls aplicat per Segalà i Carner durant el 1911-1912 s'anà esllanguint davant de la falta de materialització i, en canvi, anaren agafant ritme les publicacions relacionades amb el camp de la llengua. Segons l'anàlisi que en fa Miralles (2005), el 1915 Fabra passà a ser vicepresident de la Secció Filològica. El 1916 encara Segalà confia en l'IEC com el lloc on es podrà portar a terme el gran projecte de traducció dels clàssics;⁴⁶ el 1917, però, mor Prat de la Riba. El mateix any, Carner iniciava a l'Editorial Catalana la «Biblioteca Literària» i ho feia amb la traducció de l'*Eneida* de Virgili. Carner confià en Riba i en el mallorquí Riber per tal de materialitzar, a través de la nova col·lecció, alguns

Fontcuberta i Parcerisas, 1998, p. 61-62). I després repassa algunes empreses que li semblen «imperials incorporacions», en les quals trobem les de Segalà, Clascar i Maragall anteriors, és clar, a les que proposen un cop ja són a la SF.

43. Manuel de Montoliu: «Moviment assimilista de la literatura catalana en els temps moderns. Conveniència de que's fassin moltes traduccions i esment ab que cal fer-les» (citat de Bacardí, Fontcuberta i Parcerisas, 1998, p. 37-43).

44. Resulta imprescindible l'article de Carles MIRALLES (2005), on repassa la intervenció de Carner i Segalà en les iniciatives de traducció dels clàssics grecs i llatins. Per a Clascar, vegeu Massot (2005) i Mas (2005). Aquesta darrera obra porta un pròleg de Josep Massot, publicat també a Massot (2006). Aspectes sobre traduccions concretes es tracten a Ferrer (2009, p. 33-50), Parcerisas (2009, p. 37-47) i Massot (2010, p. 131-137).

45. Les traduccions grecolatines pròpiament són quatre: *Himnes homèrics* (1913), *Hero i Leandre* (1915), *Geòrgiques* de Virgili (1917) i un llibre de la col·lecció didàctica (Corneli Nepos, 1912). Els altres tres són del projecte de traducció de la Bíblia (*El Gènesi*, 1915; *Càntic i Èxode*, 1918). En total, set publicacions a les quals només es pot sumar en l'àmbit literari la *Mireia* de Mistral traduïda per Salvà i que no correspon al projecte explicat. Més tard, l'*Anuari* de 1915-1916, que es publicà el 1922, anunciava una traducció de Riba de *La Germània* de Tàcit que tampoc no aparegué.

46. A *Sobre el renacimiento helénico en Cataluña* (1916), l'hel·lenista encara esmenta l'«Oficina de Estudios Clásicos que tiene en proyecto la Sección Filológica del Institut d'Estudis Catalans para la publicación de gramáticas, diccionarios, textos, traducciones, estudios críticos, etc.», i atribueix a Prat de la Riba l'impuls al projecte.

projectes que havien nascut a redós de l'IEC.⁴⁷ Segalà no hi participà. La foguerada dels anys 1911-1912 s'apagà amb la mateixa velocitat amb què s'havia encès.

La Secció Filològica, però, pot presentar al final del període un balanç ben complet gràcies a les publicacions sobre llengua, que van mantenir un bon ritme. En primer lloc, cal esmentar les successives edicions de les *Normes ortogràfiques* (1912-1914). A continuació, la «Biblioteca Filològica» acollí el *Diccionari ortogràfic* (1917) i la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918), el *Diccionari de rims* (1921), cinc volums del *Diccionari Aguiló*, dos volums dels *Estudis Romànics* i deu altres monografies sobre diferents aspectes, sis de les quals en llengües europees diferents de la catalana.⁴⁸

Cal afegir-hi, encara, l'inici de l'*Atlas lingüístic* i diferents reports del Laboratori de Fonètica Experimental, de l'Oficina de Toponímia i Onomàstica i unes quantes *Memòries* a la Diputació sobre els treballs de la Secció. També el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, revista que sortí a la llum entre 1913 i 1923.

Per tant, la Secció Filològica presenta una activitat intensa on conviuen dues tendències: a l'orientació més «fundacional» de l'IEC, la de fomentar la presència internacional dels estudis de temes catalans (en són prova les monografies publicades en altres llengües), s'hi ajunta un interès per incidir en la cultura interior (exemplificada en les accions per a la normalització lingüística, els diccionaris, les normes, la gramàtica i el nonat vast projecte de traducció i incorporació de clàssics) i impulsar-la.

41

1.2. La Secció de Ciències: la constància

A partir de 1911, la Secció de Ciències inicia de seguida la publicació de revistes, cosa que la caracteritzarà durant tot el període. Val a dir que durant el gruix de l'etapa en manté quatre («Arxius de l'Institut de Ciències», *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, *Treballs de la Societat de Biologia* i encara els *Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural*).

El manteniment de les publicacions periòdiques no impedí, però, iniciar algunes sèries de gran importància, com ara la *Flora de Catalunya* (de la qual van sortint fascicles des de 1913 fins a 1923), la *Fauna malacològica* (3 v.) i tota una colla d'altres monografies (6 en total) i de cicles de conferències sobre temes variats.

47. Entre els anys 1917 i 1922 (després prengué el relleu la Fundació Bernat Metge), la «Biblioteca Literària» de l'Editorial Catalana publicà, a més de l'*Eneida* de Virgili (Riber, 1917), l'*Odissea* d'Homer (Riba, 1919), les *Vides d'Alexandre i de Cèsar* de Plutarc (Riba, 1920), *Antígona* i *Electra* de Sòfocles (Riba, 1920), *La conjuració de Catilina* i *La guerra de Jugurtha* de Sal·lusti (Riber, 1921) i *Els deu mil* de Xenofont (Riba, 1922).

48. En francès (quatre), en italià (una) i en alemany (una).

A tot això cal afegir, encara, l'activitat en el camp de la meteorologia, on destaca el nom d'Eduard Fontserè. Al llarg de tot el període, la Secció va publicant obres que tenen molta presència interior: *Pluviometria catalana* (1912), *Treballs de l'estació aerològica* (1915 i 1917) i les *Notes d'estudi* del Servei Meteorològic de Catalunya, que arrenca el 1921 i arriba fins al 1938, amb una seixantena de fascicles en total.

En el cas de la Secció de Ciències, es pot dir que el perfil general de les publicacions és el del manteniment de revistes que canalitzen bona part de la producció científica catalana d'aquests moments. La voluntat de crear i mantenir canals regulars de publicació en català, juntament amb les grans obres descriptives que emprenen (flora, fauna i meteorologia), indiquen una clara orientació de la feina de la Secció cap a cobrir les necessitats interiors. No serà fins al període següent (a partir de 1923), quan arribaran algunes publicacions pensades per a un públic internacional i que assoliran gran ressò exterior.

1.3. *La Secció Històrico-Arqueològica: un període de ressituació*

En el període que tractem ara (1911-1924), la Secció Històrico-Arqueològica com a tal presenta un balanç de publicacions ben migrat, especialment amb el desplegament de les altres seccions. De fet, gairebé tot es concentra en la nova col·lecció «Monografies de la Secció Històrico-Arqueològica», que publica *Les obres d'Auzias March* (1912-1914), *L'edició maguntina de Ramon Llull* (1915) i l'*Itinerari de Jaume I el Conqueridor* (1918). Dues monografies més s'editen a instàncies del Servei de Conservació i Catalogació de Monuments, adherit a l'IEC.⁴⁹ A part d'aquestes publicacions, un fascicle de *Les pintures murals...* (1921), dos volums més de *L'arquitectura romànica a Catalunya* (1918) i la coneguda *Exposició d'un pla de publicació de les cròniques catalanes* (1912) de Massó.

Per explicar aquesta migradesa, cal tenir en compte el fet que la SHA és l'hereva de l'encàrrec fundacional de l'IEC. Certament, les altres dues seccions neixen per ocupar noves àrees d'acció i arrenquen amb nou impuls. En canvi, la SHA té ja projectes engegats i, a més, continua portant el pes del que anomenem *publicacions generals o institucionals* de la casa: els anuaris i els *Estudis Universitaris Catalans*, per exemple. Cal, doncs, concloure que la relativa davallada en les publicacions de la SHA és conjuntural i, per exemple, veurem com en el període següent, aquesta Secció anirà guanyant ritme i, en canvi, la SF en perdrà notòriament.

49. Es tracta de dues monografies de Jeroni Martorell: *El Castell de la Geltrú* (1919) i *Taragona i els seus antics monuments* (1920).

1.4. *Altres publicacions*

Cal ressenyar, encara, el naixement de la «Biblioteca Filosòfica», el 1917, sota la direcció d'Eugeni d'Ors. Publicà dos volums, el 1917 i el 1918, i després s'estroncà a causa del conflicte d'Ors amb l'Institut, i no fou represa fins al 1934 quan, sota la direcció de Pere Coromines, tragué un parell de volums més.

* * *

Amb les seccions, les publicacions de l'IEC s'orienten també cap a l'interior. Hem exemplificat aquesta orientació en l'extens programa de publicacions ideat per la Secció Filològica, encara que el seu índex de materialització acabés essent mínim. El fet que les traduccions d'autors clàssics al català passin a ser un objectiu principal indica, a parer nostre, que la Secció Filològica es proposa un projecte en clau de consum interior (és a dir, que les edicions de l'IEC tinguin, sobretot, una acció de revulsiu de la cultura catalana),⁵⁰ allunyant-se, així, de l'objectiu més clarament identificable en la primera etapa que era el de donar a conèixer la cultura catalana a l'exterior. Comparteixen la mateixa tendència tots els esforços (aquests sí materialitzats) de la Secció Filològica per a la normalització de la llengua catalana.

Idèntica intenció interna es podria atribuir, també, a algunes de les sèries iniciades per la Secció de Ciències, com ara la *Flora de Catalunya* i la *Fauna malacològica*, per exemple, o els informes sobre el Servei de Meteorologia de Catalunya i la voluntat de mantenir obertes vies de publicació científica a través de les revistes. L'any 1923, en constituir-se la Societat Catalana de Filosofia, es dona per fet que el seu *Anuari* ha de fer «irradiar al nostre país i amb tota sinceritat els grans corrents filosòfics que predominen avui dia a les terres europees».⁵¹

Podríem dir que aquestes seccions, amb tant de pes dintre de les edicions de l'IEC, es proposen de reenfocar cap a l'interior l'objectiu que apuntava cap a fora en la primera etapa. I al costat d'això, la publicació en altres llengües és prova que es manté, igualment, l'objectiu inicial d'expansió internacional de la cultura catalana.

Tant en la quantitat com en la influència, la nova organització en seccions augmentà molt, doncs, la potència de les publicacions de l'Institut.

43

50. En paraules de Valentí (1973, p. 65), «l'empresa no era concebuda com un moviment acadèmic o erudit, sinó com una obra social».

51. *Anuari de la Societat Catalana de Filosofia* (Barcelona, Institut d'Estudis Catalans), vol. 1 (1923), p. 10.

2. LA RECEPCIÓ DE LES PUBLICACIONS DE L'IEC

En concordança amb les orientacions que acabem d'indicar, l'etapa 1911-1923 és la que donà més projecció i produí més recepció de les publicacions de l'Institut, ja que s'hi concentraren força obres rellevants que meresqueren un gran ressò, tant extern com intern.

Tot i així, es mantenen en el període les mateixes tendències que ja vam observar en el període precedent: recepció interior fortament concentrada a *La Veu de Catalunya* i recepció exterior més discreta i molt basada en les revistes d'institucions amb les quals mantenien intercanvi. Cal recordar, aquí, que la recepció estudiada es basa fonamentalment en el recull de premsa que conserva l'Arxiu de l'IEC.

Una cinquena part de les notícies conservades a l'Arxiu esmentat corresponen a publicacions estrangeres. D'aquestes, la majoria fan referència a diferents números de l'*Anuari*, com ja hem vist en el període anterior. També tingueren ressò els *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* i, ja molt menys, el *Diccionari Aguiló*, *Les obres d'Auzias March* i *L'arquitectura romànica a Catalunya*. Val a dir que hi ha tres de les notícies, les aparegudes a les revistes britàniques *The Lancet* i *British Medical Journal*, que foren conegudes a Catalunya a través de l'eco que se'n féu *La Veu de Catalunya*.

44

Entre els comentaristes d'aquestes obres trobem el tolosà Dieulafoy (1912) (que ja n'havia fet un altre, també sobre un *Anuari* i també al *Journal des Savants*); Amadeu Pagès, que el feia a *Romania* (1912); Paul Deschamps, que escrivia a *Le Moyen Âge* sobre *L'arquitectura romànica*, i A. Schulten, que també comentava un *Anuari*. A més, cal reportar que dues notícies corresponen a una revista cubana, *Vida Catalana*, que publicava traduïdes al castellà notetes aparegudes a *La Veu de Catalunya*. Completen la llista de publicacions dues revistes alemanyes (*Archiv für das Studium der Neueren Sprachen und Literaturen* i *Deutsche Literaturzeitung*) i la italiana *Lo Archivio Storico*.

Així, la recepció de les publicacions de l'IEC fora de les nostres fronteres existeix, però li costa traspasar els cercles de col·laboradors i persones o entitats ja relacionades amb la Institució.

La recepció interior està clarament presidida pel seguiment que *La Veu de Catalunya* feia constantment de les publicacions de l'IEC. La meitat de les notícies recollides provenen d'aquest mitjà. El següent en importància és *La Publicitat* (a partir de 1921), que també en recull un nombre notable. A molta més distància se situen *La Vanguardia*, *Diario de Barcelona* i *El Correo Catalán*, i tota una sèrie de publicacions on només apareixen esmentades esporàdicament les novetats editorials de l'Institut.

A *La Veu de Catalunya* n'hi ha de referents a totes les seccions i de totes les temàtiques, ponderant especialment aquelles novetats que representen obres de base per a la cultura catalana. En general són notes de redacció, però cal observar que l'any 1923 comencen a aparèixer signades. I és ben significatiu qui les signa:

Manuel de Montoliu, Antoni Griera i W. Wartburg, tots tres membres de l'Institut (Wartburg n'era només membre corresponent).

Les obres comentades a *La Publicitat* comprenen tres anuals i altres obres de caire històric, els *Documents...* (publicats ja feia anys) i el darrer fascicle de *Les pintures murals*. Les altres tracten del *Diccionari Aguiló* i de l'*Atlas lingüístic*. Alguna cosa hi deu tenir a veure que Ferran Soldevila signi cinc de les vuit cròniques que hi apareixen. També n'hi signen J. M. de Sagarra i Lluís Nicolau d'Olwer.

El diari *La Vanguardia*, el 19 d'abril de 1913, explica, amb satisfacció manifesta, que l'erudit Pierre París ha escrit un «compte rendu» (*sic*) sobre el conjunt de les edicions de l'IEC, en alemany en un *Jahrbuch der Archeologischen Wissenschaften*, de Berlín, i en francès al *Bulletin Hispanique*, de Bordeus, una recensió que, afirmen, «llevará a todo el mundo la noticia y el valor del esfuerzo realizado en Cataluña por la sección histórico-arqueológica del “Institut”». Dos anys més tard, el 2 de gener de 1915, hi apareix l'únic comentari signat i d'una certa extensió —dues columnes de quatre— d'una obra de l'Institut. Es tracta d'una ressenya de Manuel de Montoliu sobre el primer fascicle d'una de les grans peces de la lexicografia catalana, el *Diccionari Aguiló* (de passada, en una ratlla dona notícia que també s'ha publicat el resum de la tesi doctoral d'Antoni Griera, *La frontera catalano-aragonesa*). L'entusiasme per l'obra és absoluta, així com els elogis a Pompeu Fabra, que n'ha dirigit la revisió i l'edició. Ara, el que és sorprenent és que no digui enlloc que ell mateix, Montoliu, n'és, juntament amb Fabra, el curador.⁵²

Dins el període que estudiem, *La Vanguardia* va donar encara notícia de dues obres més, totes dues el 1919: els números 3 i 4 dels «Arxius de l'Institut de Ciències» (22 de maig) i l'*Atlas lingüístic de Catalunya* (publicat dins el *Butlletí de Dialectologia Catalana*) (18 de juliol); d'aquest darrer afirmen que «es figura de la magnífica tradición cultural representada por el “Institut d'Estudis”».

3. LA PRODUCCIÓ EDITORIAL

3.1. *L'aplicació de les normes ortogràfiques*

Una qüestió que, sens dubte, afectà les publicacions de l'IEC en aquests anys és la de les normes ortogràfiques que la mateixa Institució estava gestant. A banda de les obres que la difusió de les esmentades normes generà, la seva aplicació a les publicacions generals de l'IEC provocà diverses accions que ara repassem.

52. De fet, Joan Solà, en la nota introductòria de la reedició facsímil de l'obra (Altafulla, 1988), explica que el *Diccionari Aguiló*, que «era esperat amb veritable ànsia en una època tan pobra d'autoritats lingüístiques», no va poder veure la llum fins que «Fabra i Montoliu no van dedicar esforços incalculables» a ordenar, completar i redactar els materials que havia deixat Marià Aguiló.

L'encàrrec a la Secció Filològica de l'elaboració de les normes havia deixat les altres seccions a l'expectativa de quin capteniment havien de seguir. El mateix octubre de 1911, la Secció de Ciències reclamava tenir les normes aviat perquè havia de publicar la *Flora de Catalunya* de Cadevall i volia aplicar-les-hi. La reclamació mostra que la preocupació per la qualitat de la llengua era inherent a tots els àmbits de l'IEC i no sols exclusiva de la Secció Filològica (Arxiu IEC, Actes Ple, 13.10.1911).

La demanda de la Secció de Ciències no trobà compliment immediat, ja que un any més tard, el novembre de 1912, encara no les havien emès i per això s'autoimposaren un termini d'un mes i mig per a l'acord,⁵³ la qual cosa portà fins a l'acceptació de les normes el 24 de gener de 1913, sota la presidència d'Antoni Rubió i Lluch.

A partir d'aquest moment, la necessitat d'aplicar-les a les pròpies publicacions es resolgué a través de la creació d'una figura de corrector únic que supervisés les publicacions de totes les seccions. La feina s'encomanà a Emili Vallès el 21 de març de 1913. L'acurada descripció que en fa l'acta d'aquell Ple ens es-
 talvia l'explicació de les opcions considerades i de les opinions mantingudes:

A càrrec també d'aquestes despeses generals proposa la Ponència econòmica que vagi la retribució d'un càrrec de corrector de proves per a totes les publicacions de l'Institut, la funció del qual corrector és feta necessària per l'implantació de les Normes Ortogràfiques, publicades recentament; i que aquest càrrec sia confiat a D. Emili Vallés que ja ha treballat en varies de les organitzacions de la secció filològica.

El Sr. President de l'Institut observa que potser l'instauració de les Normes ortogràfiques faci més fàcil i no ja més difícil el treball de correcció de proves, que fins ara ha vingut realitzant-se pels Secretaris-redactors de les Seccions; i que tem, per lo que es refereix a la Històrico-Arqueològica que el treball de revisió de les proves de la mateixa necessita d'una competència especial que un corrector general no pugui tenir.

El Secretari fa observar que, si, amb la renova [*sic*], la fixesa del sistema ortogràfic és acrescuda, també amb això ha augmentat en proporció la responsabilitat de l'Institut respecte l'unitat i perfecció ortogràfica dels seus impresos.

El Sr. Fabra confirma aquestes observacions i afegeix que a la secció filològica interessa particularment tenir un òrgan personal d'inscripció sobre les publicacions de l'Institut, a part de que el mateix pugui prestar altres serveis en els treballs de depuració gramatical, empresos per aquella Secció i no, certament, terminats encara.

El Sr. Corominas, en vista d'aquestes manifestacions proposa que el nou càrrec no sia precisament amb caràcter de corrector de proves, sinó d'un Secretari-redactor més de la Secció Filològica; el qual, mentres duressin les dificultats del

53. «Per últim, i en vista del retràs que porta l'acord definitiu sobre les normes ortogràfiques, s'acorda que'l terme definitiu de publicació de les mateixes s'escaigui en el 1 de janer pròxim.» (Arxiu IEC, Actes Ple, 15.11.1912)

canvi de sistema i reforma presti servei en les publicacions de les tres seccions i sia per totes elles retribuït.

Així s'acorda i també que la persona que hagi de desempenyar el càrrec sia D. Emili Vallés i que s'assigni a aquell la retribució anyal de mil vuit-centes pessetes. (Arxiu IEC, Actes Ple, 21.3.1913)

3.2. *Els premis*

El 1915 l'IEC prengué un acord que prometia gran transcendència per a les publicacions: la institució de premis finançats externament. Els premis de l'Institut han estat al llarg de la història una font constant d'obtenció d'originals, encara que en aquests primers anys no ho fossin encara de manera gaire acusada.

El 20 d'abril de 1915 institueixen tres premis. Consisteixen en la percepció d'una dotació econòmica i, a més, el dret de publicació de l'obra premiada per part de l'Institut. Els tres premis són:

1. Premi Francesc Vives, que instituïren, amb caràcter quinquennal, la mare i la germana d'aquest ciutadà, per a obres de llengua, literatura, història, arqueologia o ciències.

2. Premi Manuel Duran i Bas, per a una obra jurídica o sociològica de dret positiu, instituit per l'Ajuntament de Barcelona i la Diputació de Barcelona, amb suport econòmic del Col·legi d'Advocats, a favor de l'IEC, que l'adjudicaria també quinquennalment.

3. Premi Prat de la Riba, creat pel Patronat de l'Escola Industrial de Barcelona, per premiar manuals en llengua catalana sobre les matèries que s'impartien en aquesta institució. Tenia caràcter anual. S'oferí a partir de 1916.

A aquests premis se n'hi afegiren d'altres,⁵⁴ alguns dels quals no eren oferts directament per l'Institut. Posem com a exemple els anomenats *Concursos Patxot*, que s'inicien en aquesta època i duren fins a la dictadura i després.

3.3. *Organització de la producció i preus*

Ja hem dit que a partir de la divisió en seccions, cada una dirigí les seves publicacions amb independència. Tanmateix, quan alguna qüestió afectà el conjunt de les edicions de l'IEC o bé es tractà de fer una publicació conjunta, fou des de la ponència econòmica de la Institució o des del Ple des d'on es coordinaren les seccions i es prengueren les decisions.

54. Per a un repàs als premis de l'IEC, són imprescindibles els apèndixs de Balcells i Pujol (2002, p. 331-340) i de Balcells, Izquierdo i Pujol (2007, p. 355-395). També en parla Galí (1978-1986, xvii, p. 86-90).

El febrer de 1913, per exemple, la Ponència Econòmica acordà la publicació d'un fulletó informatiu sobre l'IEC.⁵⁵ Però també hagué d'intervenir en alguns afers de més importància, com ara quan negociaven un contracte per a la distribució de les edicions amb la Llibreria Verdaguer (1918), episodi al qual ens referirem més endavant.

El Ple de l'Institut tornà a dirigir directament una publicació conjunta en el cas de la *Miscel·lània Prat de la Riba*. Acordada la seva publicació en reunió del 5 de febrer de 1917, la preparació del volum s'anà allargant.

Es dona compte de l'estat dels treballs per la preparació de la *Miscel·lània Prat de la Riba*, acordant-se en vista dels preus del paper empleat en la mateixa, que el tiratge es redueixi a la quantitat de cinc cents exemplars; que es dongui a l'impremta tot seguit l'original ja rebut; que es pugui triar impremta sense necessitat d'oferta escrita i únicament amb oferiment verbal a la persona designada per la ponència gestora; que sigui satisfeta la factura del paper per la dita publicació que presenta la «Editorial Catalana» i que d'aquesta factura i primeres despeses se'n reparteixi l'import entre les tres seccions de l'Institut, a raó de 1.500 pessetes cada secció. (Arxiu IEC, Actes Ple, 23.10.1919)

Uns mesos més tard, les Seccions han de tornar a fer aportació de recursos:

Quant a la *Miscel·lània Prat*, s'atorga autoritzar el Secretari per començar-ne la impressió després d'haver demanat preus a diferents impremtes, mantenint-se sempre les condicions preestablertes de tiratge de 500 exemplars, format més corrent de les publicacions de l'Institut (ço és, l'actual dels Arxius de Ciències). De paper, l'Institut en posse[ex]ix un bon stock comprat a posta temps endarrera. [...] S'acorda que cada Secció contribueixi ja des d'ara amb 1.000 pessetes per les primeres despeses d'estampació. (Arxiu IEC, Actes Ple, 17.6.1920)⁵⁶

La *Miscel·lània Prat de la Riba* encara no estava publicada el 1930 —l'època de la dictadura n'havia aturat completament l'avanç— i aparegué més tard, tot i que ho féu amb peu d'impremta de 1923.

En l'aspecte dels costos, els fragments que acabem de transcriure ens en donen algunes orientacions. Més precisió ens ofereix la previsió de despeses que

55. «S'acorda destinar 500 pessetes a l'impressió d'un follet explicatiu de l'Institut, de la redacció del qual estan encarregats els Srs. Oliver, Carner i Ors.» (Arxiu IEC, Actes de la Ponència Econòmica, 3.2.1913)

56. El ritme de compliment dels articles encarregats no anava gaire ràpid i en la mateixa acta s'explica quines persones han lliurat ja els originals: «Fins ara han estat rebuts treballs dels Srs. Miret, Rubió i Lluch, Nicolau, Gauchat, Fontserè, Costa, Navás i estan a punt d'ésser entregats els dels Srs. Pi i Suñer i Corominas i d'Ors i algun altre. Amb tots aquests treballs i seguint l'ordre alfabètic d'autors, es començarà la impressió del vol., imprimint-se els altres que manquen a mida que siguin entregats els originals i pel mateix ordre en què siguin rebuts» (Arxiu IEC, Actes Ple, 17.6.1920). Més de dos anys després, el 26 d'octubre de 1922, es fa una descripció de l'estat de la publicació, on es veu que se n'han imprès només uns quants articles, no gaires més dels esmentats en la citació.

trobem en el pressupost de la Secció de Ciències de l'any 1921, que recull per a les seves publicacions els conceptes i imports següents:

<i>Conceptes</i>	<i>Imports</i>
Arxius de l'Institut de Ciències	4.500 pessetes
Anuari de la Societat Catalana de Biologia	5.000 pessetes
Anuari de la Institució Catalana d'Història Natural	3.500 pessetes
Altres publicacions	6.000 pessetes
Total	19.000 pessetes

La suma de 19.000 pessetes sobre el total del pressupost de la Secció, que pujava a 59.000 pessetes, indica que dedicaven a les publicacions cap a un 30 % del pressupost, tot i que hi ha partides inclassificables que podrien incloure conceptes propis de les publicacions, amb la qual cosa se n'incrementaria el percentatge.

La Secció Filològica, tot i la dictadura acabada d'iniciar, el 15 de novembre de 1923 sol·licitava subvenció a la Diputació pels conceptes següents:

<i>Conceptes</i>	<i>Imports</i>
Consignació a la Secció	25.000 pessetes
Oficines Lexicogràfiques	22.000 pessetes
Diccionari de toponímia	3.000 pessetes
Oficina de revisió d'originals (pressupost extraordinari)	3.000 pessetes
Atlas lingüístic	15.000 pessetes
Diccionari general	20.000 pessetes
Total	88.000 pessetes

49

Tampoc en aquest cas podem saber quina part de les 25.000 pessetes sol·licitades per a la Secció estaria destinada a publicacions, però és clar que bona part es dedicava a les altres publicacions, com el *Butlletí de Dialectologia Catalana* o el *Diccionari Aguiló*. Com es veu en l'etapa inicial del període següent, aquestes subvencions no devien arribar mai.

3.4. *Propostes de publicacions*

L'*Exposició d'un pla de publicació de les cròniques catalanes*, que redactà Jaume Massó i que aparegué a l'*Anuari* de 1909-1910, planteja un vastíssim projecte d'edició i el seu ponent no n'amaga pas l'abast, ans al contrari:

[...] diverses vegades s'han exterioritzat els desitjos de formar i publicar una edició general que les compreguï totes, cosa impossible si no es subjecten de

primer a un estudi de conjunt i si no es fa una distribució de tasques entre un exèrcit d'estudiosos, cada u dels quals hagi fet o pensi fer durant una llarga temporada objecte predilecte dels seus estudis una sola crònica. (Massó, 1911, p. 38)

Continuant allò que ja hem observat en el període anterior respecte de la cura que posa l'IEC en les condicions formals i estructurals de les seves publicacions, Massó imagina unes edicions que tinguin la més gran confiança del públic «selecte» però que siguin alhora divulgatives («profitoses pel major nombre») i profusament complementades amb materials accessoris que donin una visió global de la historiografia catalana.

Entenem que les edicions dels nostres cronistes no han d'ésser precisament luxoses, han d'ésser clares, precises, definitives. Tots els manuscrits, totes les edicions i traduccions antigues i modernes s'han de posar a contribució; i han de dur, fins on sigui possible, l'història de les obres i dels autors i de les escoles i de les influències; [...]

Nosaltres creiem que la total publicació de les cròniques que hem apuntat cabria en una quinzena de volums de 350 a 400 pàgines del format que l'Institut d'Estudis Catalans té adoptat pels seus textos catalans, comprenent-hi encara totes les traduccions que no fossin posteriors al segle XVIIè. (Massó, 1911, p. 38, 48)

3.5. *Mecànica de producció*

La mecànica de producció continua també essent la mateixa que en el període anterior, en la qual l'Institut actua com a casa editora. La diferència és que a partir d'aquest moment són els secretaris de les seccions els qui s'ocupen directament dels tractes i dels contractes amb els diferents industrials implicats en la indústria del llibre.

La Secció Filològica, per exemple, demana pressupostos a diferents cases per tal d'imprimir *El Gènesi* de mossèn Clascar i el 26 d'abril de 1912 acaba donant l'encàrrec a la Tipografia Catòlica, en concurrència, en aquest cas, amb la impremta i llibreria Subirana. Un mes després (25.5.1912) s'acorda la compra de paper per a aquesta edició i, alhora, la Secció pren la decisió de «restar sempre en llibertat en els contractes d'edició per a dur a compliment els tiratges que cregui oportuns en paper especial». La setmana següent (7.6.1912) acorden que es facin tiratges de 100 a 200 exemplars de paper de fil de totes les obres que es publiquin «i no siguin de caràcter exclusivament tècnic» i que d'*El Gènesi* se'n facin 200 en aquest tipus de paper.

El tracte i les negociacions amb les impremtes i altres professionals són constants, com per exemple, per a l'*Atlas lingüístic*:

Amb càrrec al pressupost extraordinari de l'Atlas Lingüístic, són aprovades les següents factures de l'Abadia de Montserrat:

- a) per la impressió dels mapes del vol. I – 3.760 ptes.
- b) pel paper de fil i pels altres impresos de propaganda i complement – 12.038,30 ptes.

Després, una de l'agència Igualadina per transport de les caixes amb el vol. I – 144,70 pessetes.

És acordat també de rescindir el contracte amb l'Abadia si ella insisteix a fer modificació en el preu. (Arxiu IEC, Actes SF, 27.9.1923)

Sembla que no va haver-hi acord, perquè just un mes després, la Secció faculta el president, Pompeu Fabra, «per atorgar amb la casa Periplus⁵⁷ el contracte d'impressió dels volums II i següents de l'Atlas Lingüístic» (Arxiu IEC, Actes SF, 25.10.1923).

El 2 de desembre del mateix any, la Secció Filològica pagava 24,55 pessetes a la Unió de Fotogravadors per un gravat a la ploma.

Per il·lustrar una mica més la feina dels secretaris-redactors a la Secció Històrico-Arqueològica, podem prendre com a exemple unes cartes personals escrites per Agustí Calvet l'octubre de 1912 en les quals s'adreça a Francesc Martorell, que es troba a Roma amb Josep Pijoan.⁵⁸ A part de la familiaritat amb què es tracten els amics (que dona també idea de la relació que unia bona part del grup que portava el dia a dia de l'IEC), cal destacar-ne l'assiduitat i la freqüència amb què en parlen i la continuada insistència que han d'aplicar sobre els autors perquè lliurin a temps els originals:

Veig que ets arribat *sano y salvo*. Bene! Ara voldria que em diguessis a corre-cuita què hi ha de lo d'en Pijoan. Envia el treball per la Secció Arqueològica, definitivament? Ara el tiratge està empantanat. Si no ha de fer el treball en Pijoan, seguirem endavant. Però si el fa, l'esperarem amb candeletes. Només voldria (per lo que tu ja pots suposar) que em dongués una resposta segura, en primer lloc, i després que, en cas de fer el treball, l'enviés tan aviat com pugui. (18.10.1912)

En la mateixa carta li anuncia que Ferran Valls i Taberner ha començat a posar-se en un article sobre Pere Becet i li demana que hi intervingui perquè l'avenç del treball no s'encalli.

En Valls ha començat el Becet. Com que es troba amb alguns bullits, t'escriurà avui mateix. Sospito que té una mandra tan infinita que m'esgarrija només el pensar lo que em farà patir. Convindria que li detallessis, com per una criatura, tot lo que degui fer. Ademés serà bo que li estiris, a priori, una mica les orelles. Si no, no en sortirem pas. (18.10.1912)

Tres dies després, li reclama resposta sobre el treball de Pijoan i intercessió davant de Valls i Taberner:

57. Indústries Gràfiques Periplus, carrer de Sardenya, 228, Barcelona.

58. Dec aquests textos, encara inèdits, a l'amabilitat de Manuel Llanas, que actualment hi treballa.

Quedo esperant que em diguis què d'en Pijoan, perquè l'*Anuari*, com ja saps, porta pressa. Penso que encara pots afegir al teu treball la nota que desitjaries posar-li. Digue'm concretament què dec fer i jo em cuidaré d'arreglar-ho.

En Valls diu que encara, almenys, trigarà una setmana amb lo del Becet. Això vol dir que trigarà un mes. Tan aviat com puguis, contesta-li aclarint-li els dubtes i traient-li la mandra de sobre. (21.10.1912)

I deu dies després, continua insistint-hi:

Sembla que el Becet d'en Valls se va allargant indefinidament. Punxa'l, Kikete, punxa'l de veres o si no estem perduts.

El nou treball que anuncies per l'*Anuari*, arribarà per conducte de vosaltres o l'enviarà l'autor directament? Tant aquest com el d'en Pijoan voldria tenir-los ben aviat, perquè em veig de cap a fi d'any amb l'*Anuari* empantanat d'una manera vergonyosa. (28.10.1912)

3.6. *Distribució i venda*

Una altra de les qüestions crucials al llarg de tots els períodes de les publicacions de l'Institut és la de la distribució i venda. Per al període inicial, ja hem vist que no hi hagué més política que la dels intercanvis amb altres societats acadèmiques i alguns tímids acords amb llibreters de diferents ciutats europees.

La mateixa tònica inicià l'etapa 1911-1923, tot i que a partir de 1918 hi ha intents de resoldre la qüestió de manera més global. En efecte, ens ha arribat d'aquell any una proposta de «concessió» total de la distribució i venda de les publicacions de l'IEC a la Llibreria Verdager.

L'Arxiu de l'IEC (G1-442) conserva un esborrany d'abril de 1918 d'unes possibles bases de col·laboració entre aquestes entitats, elaborat entre Pere Coromines per l'IEC i A. Domenech⁵⁹ en nom de la casa «A. Domenech Societat en Comandita (Llibreria Verdager)». El document té forma de contracte i estableix que la Llibreria Verdager serà la distribuïdora exclusiva de les obres de l'Institut, que s'obliga a no vendre'n cap exemplar per altres vies. La Llibreria es farà càrrec, a més, del fons d'obres ja publicades que és en aquell moment en mans de les seccions. La Llibreria gestionarà tots els fons de l'Institut i establirà dipòsits, «especialment a Tarragona, Lleida, Girona, València, Palma de Mallorca, Saragossa i Madrid». Sobre el fons ja existent, cobrarà un 5 % del preu de venda de cada exemplar, i del fons nou, un 35 %, del qual cedirà un 25 % als dipositaris, és a dir, a les llibreries que vinguin al comprador final. La societat liquidarà dos cops a l'any (30 de juny i 31 de desembre) aquestes vendes amb l'Institut.

L'IEC s'obliga a posar a disposició de la Llibreria i sense cost un local per a magatzem i aquesta podrà fer constar en tots els seus impresos les paraules «Dipò-

59. Anselm Domènech, darrer propietari de la Llibreria Verdager (Llanas, 2004, p. 141).

sit General de les obres de l'Institut d'Estudis Catalans». El contracte es proposava per tres anys, renovable tàcitament per períodes successius de tres anys.

La proposta devia seguir el seu camí, però el desembre del mateix any no hi havia encara acord, ja que el Ple de l'IEC just llavors l'estudiava i es disposava a tenir en compte altres possibilitats:

Finalment, s'acorda que una Ponència composta pels tres senyors tresorers es reuneixi examinant la proposta dels Srs. Successors de Verdaguer, llibreters, i realitzi altres estudis per regularitzar l'administració de les publicacions editades per les diferents Seccions de l'Institut. (Arxiu IEC, Actes Ple, 12.12.1918)

Un altre document de l'Arxiu de l'IEC (G1-442) conté un «projecte de bases per a l'administració de les obres de l'Institut» de dos anys més tard, el 27 de novembre de 1920. Aquest cop anava adreçat a Ramon d'Alòs-Moner i era signat pels «gerents de l'Editorial Políglota», Portilla, Virgili i Duran.⁶⁰ Les bases presentades són molt més detallades i es podria dir que presenten una visió més «comercial» que les de l'anterior document. En aquest cas, l'editorial s'obliga a fer la distribució dels exemplars de regal, canvi i servei de premsa, es fa càrrec de l'emmagatzematge dels llibres i s'ofereix per «assessorar respecte el tiratge, fixació de preu, etc. de tota nova publicació». El marge de l'Editorial Políglota seria del 40 %, del qual cediria un 25 % als llibreters. A més, es compromet a començar «una activa campanya de publicitat, iniciant per son compte la venda a plassos».

53

No es tornà a parlar de la primera proposta fins a la recepció d'aquesta segona,⁶¹ i el mes de gener de 1921 apareixen ambdues en concurrència davant del Ple:

També el Sr. Alòs dóna compte a la Junta d'uns projectes de bases per a l'Administració de les publicacions de l'Institut presentats per les llibreries de A. Domènech (Llibreria Verdaguer) i de l'Editorial Políglota. Una i altra ofereixen unes condicions semblants. Aniria a llur càrrec el dipòsit de les publicacions i demanen un 35 % sobre els preus forts de catàleg. L'Institut acorda en principi concedir l'administració a l'Editorial Políglota per creure que aquesta casa reuneix més garanties per a la venda i encarrega al mateix secretari la continuació de les gestions necessàries per a la redacció d'unes bases definitives, les quals s'hauran de portar a l'aprovació d'una altra sessió general. (Arxiu IEC, Actes Ple, 20.1.1921)

No apareix a les actes dels anys següents cap més referència a aquest afer, per la qual cosa cal pensar que el projecte no prosperà.

També Ramon d'Alòs-Moner intentà una millora de l'intercanvi de publicacions, com ja hem vist una gens negligible fórmula de distribució de publica-

60. Antoni de la Portilla Ruiz, Josep Maria Virgili Junoy i Enric Duran i Albanell constituïen la primera societat mercantil de l'Editorial Políglota.

61. Probablement a causa de la qüestió d'Ors, afer que paralitzà la Secretaria General.

cions de l'IEC. L'any 1920 proposa tornar a centralitzar aquesta activitat a la Secretaria General, després que hagués estat transferida a les seccions, ja que considera que serà més eficient per a la relació amb les societats homòlogues.

El Secretari parla de la conveniència de centralitzar l'intercanvi de publicacions de l'Institut, entre altres raons perquè moltes de les societats sàvies que en tenen d'establert amb l'Institut participen del caràcter de 2 o de les tres Seccions nostres. S'acorda s'encarregui la direcció d'aquest servei al mateix Secretari General, el qual, però, donarà compte a les Seccions interessades de tot nou canvi que cregui convenient establir o cessació.

Naturalment, les Seccions, si acorden alguna variació en ço que afecti al seu canvi de publicacions ho posaran en coneixement del Secretari General. Les despeses aniran a càrrec de cada una de les seccions proporcionalment a les publicacions enviades per cada una. (Arxiu IEC, Actes Ple, 17.6.1920)

L'Arxiu Històric de la Biblioteca de Catalunya conserva en el fons de Jordi Rubió i Balaguer (caixa 99) la correspondència que mantingué amb la Llibreria Champion de París, que tenia des de gener de 1909 l'exclusiva de la distribució dels llibres de l'IEC a França, com s'ha explicat en el capítol anterior. La major part de les cartes conservades pertanyen al període 1914-1923 i estan dedicades a tractar de compres que la Biblioteca de Catalunya feia a Champion, però entre aquestes es poden anar espigolant converses sobre les publicacions de l'IEC. La tònica és clara: Champion no para de reclamar exemplars de les obres que es publiquen a Barcelona i es queixa —amb tota exquisidesa, val a dir— que no el tenen al corrent de les noves aparicions. Jordi Rubió va mirant de pal·liar aquestes desatencions encara que no li correspongués de fer-ho, perquè ell s'ocupava de la Biblioteca i no era pas secretari de l'Institut. Cal dir que probablement devia contribuir força a la paciència del francès la notable quantitat de llibres que li comprava la Biblioteca.

En definitiva, la impressió que ens podem crear dels testimonis reportats continua essent la d'una institució molt preocupada per mantenir un cert ritme en la producció acadèmica, però que es mostra poc hàbil (i fins diríem que de vegades pot semblar una mica desinteressada) en la distribució i venda de la seva producció.

**OMBRES I LLUMS: DE LA DICTADURA
A LA GUERRA PASSANT
PER LA REPÚBLICA (1924-1939)**

1. TRES ETAPES

Malgrat que el període corresponent a aquest tercer capítol ocupa quinze anys, la varietat dels contextos polítics i socials en què hagué de moure's i actuar l'IEC obliga a establir-hi tres etapes.

1.1. *Primera etapa: superant l'ofec de Primo de Rivera (1924-1930)*

El setembre de 1923 havia començat la dictadura de Primo de Rivera i l'IEC topava amb el primer període de dificultats serioses. Fins llavors, l'Institut havia hagut d'administrar uns recursos no pas excessius però segurs, i s'havia consolidat enfrontant-se només als reptes del seu propi creixement. Potser en algun moment li havia calgut lluitar contra la indiferència externa, però no encara contra l'hostilitat.

Pel que fa a les publicacions, la nova situació política en marcà fonament el desenvolupament i en molts casos en posà en perill la continuïtat. Els símptomes més visibles del canvi de context polític són les aturades momentànies d'algunes obres en curs, retards en l'aparició de publicacions periòdiques o de sèries i la supressió de premis, que fornien originals per a l'edició.⁶²

A tot això, cal afegir-hi, encara, la manca de suport institucional. Alguns exemples extrets de les actes de la Secció de Ciències ens serviran per il·lustrar les dificultats que l'Institut té per publicar en el període 1924-1930:

L'infraescrit Secretari dona compte de l'estat actual de les publicacions i demana instruccions sobre el que ha de fer respecte de la *Flora*. El Sr. Bofill diu que per quarta vegada ha anat al Palau de la Generalitat a fi de parlar amb el Sr. Sala de la necessitat de continuar les susdites publicacions, no havent-lo pogut veure per trobar-se absent de Barcelona o de la Diputació. (Arxiu IEC, Actes SC, 23.2.1925)

El mes de març d'aquell mateix any, Bofill i Pichot finalment aconsegueix parlar amb el president de la Mancomunitat, Alfons Sala, i li demana de desencallar els *Neuròpters* del pare Navàs i la *Flora* de Cadevall. Sala respon que

tenia molt d'interès per l'obra del Dr. Cadevall, que ja coneixia, i que quant a l'altra del P. Navàs creia així mateix que era indispensable acabar-la, per la qual cosa

62. Ja el juny de 1924 s'ha de suprimir el Premi Prat de la Riba per falta de diners (Arxiu IEC, Actes SC, 30.6.1924). Tot i així, van donar el d'aquell any i el de 1926. El 13 de maig de 1931 es restitueix el premi de la Secció de Ciències. De fet, no s'havia anul·lat mai, però en set anys s'havia adjudicat una sola vegada (Arxiu IEC, Actes SC, 13.5.1931). L'apèndix que ofereixen Balcells i Pujol (2002, p. 331-340) amb els premis de l'Institut és ben il·lustratiu: entre 1927 i 1930 no es doten premis.

autoritzava verbalment a la Secció en la persona del Sr. Bofill perquè anés continuant la impressió d'ambdues obres fins a deixar-les del tot enllestides. (Arxiu IEC, Actes SC, 9.3.1925)

Abans de vuit dies (16.3.1925), la Secció rep una comunicació de la Mancomunitat dient que es faran càrrec dels *Neuròpters* del pare Longí Navàs de la Companyia de Jesús. Però no esmenta la continuació dels fascicles de la *Flora*.

La perspectiva de desbloquejar alguna de les obres obre una mica l'optimisme dels membres de la Secció i Pere Coromines diu a la reunió del 30 de març que

sembla hora que la Secció pagui al Sr. Altés una part de les factures que fa molt de temps té contra ella. S'acorda demanar antecedents precisos al Sr. comptador de l'Institut sobre l'esta[t] econòmic de la Secció i per mica que aquest ho permeti pagar al susdit impressor la meitat dels seus crèdits. (Arxiu IEC, Actes SC, 30.3.1925)

No sembla, però, que la promesa rebuda fos gaire efectiva perquè el mes de maig encara es veuen obligats a fer gestions per al finançament de les mateixes obres:

El Sr. Bofill exposa que abans d'ahir va anar a visitar al Sr. Milà i Camps, President de la Comissió Liquidadora del Servei Coordinat de les Diputacions Catalanes i li va parlar de la necessitat que la Secció tenia de continuar i finir la impressió de la *Flora de Catalunya* i dels *Neuròpters* del P. Navàs, fent sobre cada una d'aquestes obres mantes consideracions sobre llur importància capital i el veritable èxit que han tingut en els centres especialitzats de l'estranger. Afegeix el Sr. Bofill que el Sr. Milà va oferir el seu concurs i donar tota mena de facilitats per a la continuació d'aquelles dues obres, fent ambdós senyors en el mateix acte un càlcul prudencial del que podria arribar a costar el finir-les, després de la qual cosa varen convenir que el Sr. Bofill li faria trametre una nota sobre les activitats científiques de la Secció, publicacions pendents, mitjans econòmics i un pressupost per a finir la impressió de les dues esmentades obres *Flora* i *Neuròpters*. (Arxiu IEC, Actes SC, 25.5.1925)

El mes de novembre de 1926, un any i mig després, havia sortit un lliurament de l'*Entomologia de Catalunya*. *Neuròpters*, el segon fascicle (mecòpters), però el president de la Secció negociava condicions amb Longí Navàs per continuar la sèrie. I encara estava més encallada la *Flora de Catalunya*. L'abril i el novembre de 1927 les actes de la Secció recullen notícies que Eduard Fontserè i Pius Font i Quer encara estan preparant els materials que Cadevall havia deixat en morir.⁶³ El següent fascicle de la *Flora* no apareixerà, finalment, fins al 1932 i

63. El 6 d'abril de 1927, Pius Font i Quer havia acceptat la feina de preparar els materials que, finalment, han obtingut de la vídua del doctor Cadevall. «A propòsit d'això remarca el Sr. Coromines la conveniència de demanar a la impremta Henrich tot lo que estigui —per bé que parat des de molt temps— en curs d'impressió de l'esmentada *Flora* i passar-ho tot seguit al Sr. Fontserè» (Arxiu IEC, Actes SC, 6.4.1927).

el següent de l'*Entomologia de Catalunya. Neuròpters*, el tercer fascicle (rafi-diòpters), el 1934.

S'hi podria afegir, igualment, el cas dels *Treballs de la Societat de Biologia*, que estaven en publicació des de 1913 i s'aturen amb la dictadura. El volum X, per exemple, corresponent als anys 1923-1924, no aparegué fins al 1931, encara que la falsa data de 1924 que hi figura i les també falses datacions dels volums següents hagin creat un miratge sobre la continuïtat de la revista. Un paperet encartat dins del volum X (1923-1924) avisava:

ADVERTIMENT.- Per causes estranyes a la voluntat de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, el present volum no va poder aparèixer en els anys corresponents a les sessions en què foren llegits els treballs que el constitueixen. En normalitzar-se les tasques de l'INSTITUT, és publicat aquest volum, com ho seran ben aviat els que manquen encara fins a la data actual. Barcelona, desembre 1931.⁶⁴

És cert que durant aquest període advers les actes de les seccions i del Ple contenen molt poques referències explícites a la precarietat de mitjans en què viu l'Institut.⁶⁵ Però l'explosió d'optimisme que desprenen les primeres actes de l'any 1930, després de la dictadura, dona millor la mesura de la contenció anterior. Per exemple, al primer Ple, a mitjan març,

58

El Sr. Nicolau d'Olwer, en nom propi i del Sr. Valls, dóna compte a la Junta del resultat de les gestions que han fet durant els darrers anys que l'Institut s'ha vist sotmès a les dificultats creades pel govern dictatorial, relatives al sosteniment econòmic de l'Institut. (Arxiu IEC, Actes Ple, 14.3.1930)

A la mateixa reunió, Puig i Cadafalch, en qualitat de diputat provincial, avança que els serveis culturals que tenia l'IEC li seran retornats, així com les 50.000 pessetes del pressupost provincial que fins ara s'havien destinat «a l'inexistent Instituto de Estudios». Des de l'IEC es procura que tot torni a la reglamentació i organització anteriors a 1923.

Les seccions, en les seves reunions, ja anticipaven aquest ambient optimista. La Secció Històrico-Arqueològica reconeix el 26 de febrer de 1930 la «necessitat de continuar tot seguit aquelles publicacions que per les circumstàncies excepcionals dels anys de la dictadura havien quedat en suspens, com les *Pintures Murals*, la *Miscel·lània Prat de la Riba*, etc.» (Arxiu IEC, Actes SHA, 26.2.1930).⁶⁶

64. Idèntic text es troba encartat en el volum XI (1925-1927), datat, aquest, l'octubre de 1932.

65. Per exemple, l'acta de la reunió de la Secció de Ciències del 3 de gener de 1929 diu que «Es canvien impressions sobre la manera de continuar la *Flora* llegint-se una lletra del Dr. Font i Quer en què aquest Sr. parla de les dificultats en què es troba per a continuar-la», però no s'especifiquen quines són (Arxiu IEC, Actes SC, 3.1.1929). En aquesta època, la Secció de Ciències es reuneix un cop al mes i les actes es despatxen normalment amb fórmules que no expliquen els continguts tractats a la trobada.

66. La *Miscel·lània Prat de la Riba*, que es començà a preparar el 1917 (primera proposta, 5 de febrer) no aparegué fins al 1931, tot i que amb peu d'impresma de 1923.

Un altre exemple: el gener de 1931 la Secció de Ciències acorda publicar tres volums dels *Treballs de la Societat de Biologia*, «a saber: un que compregui els anys 1923-25; un altre que correspongui als anys 1926-28; i un altre que compregui els anys 1929 al corrent inclusiu» (Arxiu IEC, Actes SC, 8.1.1931). Fins a tal punt havia estat profund el parèntesi del règim militar de Primo de Rivera.⁶⁷

Inscrites en la ja exposada tendència de no comentar la situació adversa, les actes del període 1924-1930 de la Secció Històrico-Arqueològica fan pensar que la Secció continua aparentment funcionant amb la normalitat d'una societat sàvia dedicada als temes propis de la seva disciplina, sense donar ni el més petit indici de dificultats. I encara cal destacar que recullen poquíssimes referències a les publicacions, a diferència del que fan en les etapes precedents i posteriors.⁶⁸ Malgrat la menor presència, no en desapareixen completament.

Tots els retards que en les actes es consignen són atribuïbles a qüestions d'organització o a inconvenients d'ordre intern o tècnic, com quan el 1927 «el Sr. Alòs comunica que ha pogut donar a l'impremta els originals del Sr. Millàs per a la sèrie de “Memòries” de l'Institut. Fins ara la impressió havia estat aturada per manca de tipus hebraics» (Arxiu IEC, Actes SHA, 24.1.1927).⁶⁹ Qualsevol altra mena de dificultat queda invisible, amb les úniques excepcions d'un reconeixement explícit —lleu i tangencial, però— de Puig i Cadafalch de novembre de 1925 i l'acord el novembre de 1927 d'obrir «un compte de les quantitats corresponents a honoraris per publicacions de la Secció. Aquests honoraris seran satisfets quant [sic] la Secció en tingui la possibilitat» (Arxiu IEC, Actes SHA, 16.11.1927).⁷⁰

S'ha de dir que el major grau de normalitat d'aquesta Secció respecte a la de Ciències es basava en el fet que la Secció Històrico-Arqueològica havia començat, des de 1920, a explorar la via del patrocini per a les seves publicacions.

67. La crònica que el diari *La Vanguardia* publicà el 2 de juny de 1931 sobre la recent festa anual de l'Institut deixa ben clar quina era la consideració de com havien estat els temps immediats: «A continuación el director de la Biblioteca de Cataluña, don Jorge Rubió, leyó también unas interesantes cuartillas en las que después de extenderse sobre la actuación del Instituto en el período de la dictadura y del que dijo que el dominador no se había atrevido a tocar “los vasos sagrados de la cultura catalana”, explicó el aumento considerable de publicaciones que desde marzo de 1922 hasta la fecha había tenido el Instituto, que hoy día cuenta con más de 130.000 volúmenes de gran valor [...]. Terminó el acto con un discurso del presidente, don Pedro Corominas, quien después de agradecer a la concurrencia su asistencia a aquella primera fiesta que después de ocho años de vida casi clandestina celebraba el Institut, manifestó que así como va a hacerse una nueva estructuración de España en los actuales momentos, también ha de estructurarse el Institut para su mejor desenvolvimiento. El señor Corominas también fué muy aplaudido» (*La Vanguardia*, 2.6.1931, p. 10).

68. L'any 1924, per exemple, encara es recull una proposta de nova col·lecció; en aquest cas de textos legals catalans.

69. Són els *Documents hebraics de jueus catalans*, dels quals es parla més endavant.

70. N'és un bon exemple el cas de la *Bibliografia de les impressions lul·lianes*, que s'explicarà més endavant.

1.1.1. El patrocini

La solució a les dificultats exposades arribà amb les coedicions o publicacions patrocinades, fórmula en la qual destaca de manera gairebé única el nom de Rafael Patxot i Jubert.

Rafael Patxot era una persona amb una bona formació científica i amb un altíssim interès per les arts i les lletres. Això, combinat amb el seu catalanisme militant, el portà a esmerçar la fortuna familiar a estimular, protegir i fomentar la cultura catalana en moltes de les seves manifestacions, i singularment ho féu a través de l'IEC.⁷¹

Patxot fou en aquests anys, i encara posteriorment, l'autèntic mecenes de les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans. Dotà, des de la mateixa Institució Patxot o des de la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vídua Romaguera (de la qual ell mateix era executor testamentari) una gran quantitat d'obres. La importància de la seva aportació queda reflectida en les dades i exemples següents:

1. La Secció Filològica publicà, entre 1925 i 1930, quatre números de les *Memòries* de la Secció i el sisè volum del *Diccionari Aguiló*, ambdues obres patrocinades per Patxot.⁷² També els sis números del 1924 al 1930 del *Butlletí de Dialectologia Catalana* foren finançats per la Institució, amb la qual cosa la pràctica totalitat del que publicà en aquests anys la Secció Filològica fou patrocinat.

2. De les trenta-una publicacions de la Secció Històrico-Arqueològica entre 1924 i 1939, quinze foren en coedició amb la Institució Patxot o amb la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vídua Romaguera.

3. A la Secció de Ciències, aparegueren amb patrocini els importantíssims i reconegudíssims atles, quatre en total, publicats el 1925, 1930 (2) i 1935. Les revistes, no. I de les altres publicacions, almenys un dels volums de la *Flora* i tres dels sis títols de la «Biblioteca Filosòfica» sortiren publicats per la Institució Patxot.⁷³

4. De les publicacions generals de l'Institut, patrocinà gairebé completa la segona època dels *Estudis Universitaris Catalans*, entre 1926 i 1932. Pagà set dels onze números que es publicaren entre els anys 1926 i 1936.

71. Per a la biografia de Patxot, vegeu, sobretot, Maluquer (1994) i per a la seva relació amb l'IEC, Massot (2007) i Balcells i Pujol (2002, 2007). Patxot explica en el seu *Dietari* que l'IEC havia nascut d'una conversa a casa seva entre ell i Norbert Font i Sagué (Massot, 2007, p. 87-88), i critica l'orientació que, ja des de la naixença, li donà Eugeni d'Ors. Aquesta crítica fou eliminada en les seves memòries publicades (PATXOT, 1952).

72. Uns quants anys més tard, el 1933, en reunió de la SF, «es tracta de la conveniència de seguir publicant les «Memòries» de la Secció, que durant la dictadura havia subvencionat la Institució Patxot» (Arxiu IEC, Actes SF, 15.5.1933).

73. Encara l'octubre de 1937, quan es va completar la publicació de la *Flora de Catalunya* amb el sisè volum, un apunt al diari *La Vanguardia* recollia la notícia de la donació d'una col·lecció al president Companys. El text recorda l'ajut de Patxot: «Durante la dictadura el Instituto no pudo continuar la publicación por falta de recursos y entonces la Institución Patxot se hizo cargo de los gastos del volumen IV» (*La Vanguardia*, 9.10.1937, p. 3).

Les publicacions patrocinades són, en general, peces de prou transcendència per al coneixement interior i exterior de la cultura catalana, o bé asseguren la difusió del treball que es porta a terme en determinades parcel·les. Destaquen en aquests aspectes, per exemple, el ja mencionat *Butlletí de Dialectologia Catalana*, al costat de les *Gesta comitum* (1925), els volums de l'«Obra del Cançoner Popular de Catalunya» (1926, 1928, 1929, 1936) o els també esmentats atles.

Com es pot veure, el patrocini continua un cop acabat el règim de Primo de Rivera. Les col·laboracions iniciades durant aquella dictadura es van mantenir després per a algunes sèries (com, per exemple, els títols de la «Biblioteca Filosòfica») gairebé fins a l'esclat de la Guerra Civil. Entre 1931 i 1937, encara una dotzena de publicacions (una i mitja si hi comptem els *Estudis Universitaris Catalans*) s'editen en patrocini o coedició amb Patxot (Institució Patxot o Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vídua Romaguera) i alguna amb Cambó i l'editorial Alpha.

El patrocini de Patxot constituïa un sosteniment, fet amb tota consciència, de les publicacions de l'Institut. En les seves memòries explica una entrevista de juny de 1926 amb Cambó en la qual conclou: «I en aquest moment de crisi, jo sentia novament el deure de sostenir l'I.E.C. [...] Per amor d'això, jo tenia a punt de firmar una avinença amb l'I.E.C. mijançant la qual aquest continuaria les seves publicacions, que serien editades “a despeses de la Institució Patxot”» (Patxot, 1952, p. 130).⁷⁴

La col·laboració amb el patrocinador no havia nascut sobtadament.⁷⁵ El 1912, Patxot havia publicat la *Pluviometria catalana: Resultats del cinquení 1906-1910*, amb peu d'impremta a Sant Feliu de Guíxols, obra que sempre s'ha considerat com a nascuda a redós de l'IEC, encara que formalment no consti enlloc cap vinculació a part de l'endreça «A l'Institut d'Estudis Catalans». A més, mantenia una estreta relació amb Eduard Fontserè. El 30 de juny de 1920, ja com a mecenes, Patxot tractà amb la Secció Històrico-Arqueològica el projecte de publicació de les «Cròniques Catalanes» en representació de la Fundació Concepció Rabell i Cibils, Vídua Romaguera, un altre dels instruments del seu patrocini.

El Secretari dona compte que el dia 30 del mes passat els Srs. Rafel Patxot i Jubert i Ferran Vilallonga i Balam com a executors testamentaris de Dª Concepció Rabell i Civils, Vda. Romaguera, junt amb el Sr. Puig i Cadafalch, president de la Manc. i de la Secció H.A. i els altres membres de la secció, es va firmar una acta per la qual els esmentats executors testamentaris inclouen en la “Fundació Vda. Ro-

74. Vegeu a Massot (2007, p. 88-89) una descripció molt més detallada d'aquesta entrevista feta a partir del *Dietari* de Patxot, molt més descriptiu i amb comentaris molt més explícits que les *Memòries*. L'entrevista amb Cambó és posterior al primer acord pres amb la SHA (i que s'explica a continuació) i anterior a un altre acord de més abast que Patxot signà amb l'Institut a final de 1926, que és «l'avinença» a la qual fa referència en el fragment citat. Per a aquest segon acord, vegeu, sobretot, Massot (2007), i se'n troba una transcripció a Patxot (1952, p. 131-134).

75. Balcells i Pujol (2002, p. 213) expliquen clarament com la necessitat de finançament privat per a l'IEC ja venia d'abans de la dictadura.

maguera” la publicació de les Cròniques Catalanes. Els Srs. Patxot i Vilallonga, en qualitat d’executors testamentaris, pagaran totes les despeses materials i de preparació de les cròniques, les quals hauran d’ésser publicades per l’Institut, que n’assumeix la responsabilitat científica, a raó de 3 voltes l’any fins a constituir una col·lecció d’uns XI volums. Els treballs seran dirigits per un membre de la secció H.A., un altre de la F., un representant dels execut. testam. i un adjunt nomenat per tots tres. (Arxiu IEC, Actes Ple, 8.7.1920)⁷⁶

Un parell d’anys després, el senyor Vilallonga es retira del projecte d’edició de les «Cròniques Catalanes», «la qual publicació, dintre de les condicions establertes, queda de la exclusiva competència del Sr. Patxot com a únic representant de la Fundació» (Arxiu IEC, Actes Ple, 27.4.1922).

Aquests són els antecedents de la col·laboració. Tanmateix, el 1924, amb la nova situació política, Patxot pren la iniciativa més decididament i sol·licita que s’apliquin modificacions al projecte inicial sense que se n’esmentin explícitament els motius. Fa arribar els seus desigs al Ple de l’IEC a través d’Eduard Fontserè:

El Sr. Fontserè manifesta a la Junta que el Sr. Rafael Patxot i Jubert creu que tal vegada convindria introduir alguna modificació en les bases de publicació de les Cròniques Catalanes en benefici de la mateixa Fundació i de l’IEC. S’acorda designar els Srs. Ferran Valls i Taberner i Jordi Rubió perquè en nom de l’Institut es posin d’acord amb el Sr. Patxot i determinin sobre la conveniència o no de fer-hi alguna modificació. (Arxiu IEC, Actes Ple, 26.6.1924. Esborrany. El text aquí transcrit està ratllat)

Ja es veu que Patxot era un mecenes amb idees pròpies sobre quin paper havien de tenir les publicacions de l’IEC en el nou context hostil. Per això, el 2 de novembre de 1925, es reuneix amb la Secció Històrico-Arqueològica i els proposa una orientació concreta de les publicacions. En la trobada es tracten tots els temes importants: estructuració de la producció “institucional”, llengües de publicació i la necessitat de repercussió internacional de la producció científica catalana.

La proposta de Rafael Patxot és ben completa i estructurada. Comença amb un reconeixement de la situació precària per la qual passa la casa i de seguida manifesta quines obres preferiria patrocinar:

El Sr. Patxot, essent coneixedor de les dificultats materials que per les publicacions troba actualment l’Institut d’Estudis Catalans, diu que li és grat poder oferir qualche ajuda —amb caràcter voluntari i prudencials limitacions— majorment si aquesta iniciativa d’ell es lliga escaientment amb la Institució Patxot, fundada a nom i bona recordança dels seus avantpassats. Per raons fàcils de capir, afegeix que preferiria emprendre la publicació d’obres noves i no pas continuar les que ja són en curs. (Arxiu IEC, Actes SHA, 2.11.1925)

76. L’endemà de la reunió amb la Històrico-Arqueològica, el primer de juliol de 1920, aquesta Secció havia nomenat ja Massó i Torrents com a representant seu a la comissió de publicació de les «Cròniques Catalanes».

I, a continuació, exposa el seu pla de com han de ser les publicacions generals o institucionals de l'IEC. No és gens difícil descobrir en la seva proposta un cert desacord amb el funcionament d'aquelles publicacions fins al moment:

Al seu entendre, l'Anuari actual deuria descomposar-se en dues publicacions complementàries però independents.

a) Anuari-Crònica de l'Institut d'Estudis Catalans, veritable continuació de la publicació actual, mes a condició de posar tot l'esforç i cura perquè surti anyalment, tal com pertoca

b) Anals de l'Institut d'Estudis Catalans (o altre nom per l'estil), constituint una mena de corpus monogràfic, que sortirien sense periodicitat en forma de fascicles, amb doble paginació per a ésser aplegats després en volums seriatos. (Arxiu IEC, Actes SHA, 2.11.1925)

Les finalitats de la proposta de Patxot transcendeixen els murs de l'IEC i són pensades en termes de país. Amb summa claredat ho sintetitza l'acta de la reunió:

El Sr. Patxot fa notar que l'*Anuari* no se cenyiria pas a l'Institut d'Estudis Catalans, sinó que deuria reflectir tota la vida intel·lectual i científica de Catalunya i consignar també la repercussió a l'estranger de l'activitat cultural nostra. Per l'estil, en els Anals s'admetria i sol·licitaria la col·laboració forana i la publicació fóra políglota. (Arxiu IEC, Actes SHA, 2.11.1925)

63

Puig i Cadafalch, president de la Secció, inicià la resposta referint-se a les males perspectives que oferia la situació política i de seguida proposa a Patxot una idea per començar les publicacions patrocinades:

El Sr. President, en nom de tots els reunits, agraeix al Sr. Patxot la generosa oferta, més preciosa en els temps actuals, en què una sèrie de circumstàncies dificulten l'expandir i fer conèixer l'obra de l'Institut. Atenent la indicació feta pel Sr. Patxot li proposa d'empendre la publicació de l'*Arqueologia litúrgica de la província tarragonina*, obra del membre corresponent de l'Institut, mossèn Josep Gudiol, el pla i disposició de la qual exposa. [...] El Sr. Patxot accepta de grat la proposta esmentada. (Arxiu IEC, Actes SHA, 2.11.1925)

Finalment, el document acaba amb els detalls formals: el nom i monograma de la Institució Patxot apareixerà en tots els llibres que costegi i els llibres queden de propietat de la Institució Patxot, excepte els que la Secció necessiti per a l'intercanvi. En darrer lloc, Patxot es reserva el dret d'aturar el finançament si ho creu oportú:

Pel que respecta les publicacions de durada indeterminada, com l'*Anuari* i els Anals, el Sr. Patxot se reserva la facultat de lliberar-se del compromís —en cas de que aixís li convingui— avisant prèviament i deixant enllestit el volum o el fascicle en curs d'impressió. (Arxiu IEC, Actes SHA, 2.11.1925)

En definitiva, una proposta global, ben generosa i també ben programàtica.

El cas és que l'acord al qual es va arribar donà com a resultat un increment força notori de l'activitat. Les reunions següents de la Secció (7, 14, 21 i 28 de desembre de 1925) es dediquen enterament a la preparació del proper *Anuari*.

L'abril de 1926, Ramon d'Alòs-Moner, secretari de l'IEC, ja ha tractat amb Patxot per a la publicació dels anuaris i memòries de l'Institut, i l'11 de maig s'aprova la proposta presentada (les Actes no n'especifiquen els termes) i es nomena Alòs-Moner com a delegat per a la Comissió de Publicació. Al mes d'octubre de 1926 ja tenen en marxa un *Anuari*, també uns «Preceptes carolingis», i en les edicions de temes miscel·lanis hi ha a punt tres articles que el maig de 1927 Alòs-Moner presenta ja com a obres independents a editar en la col·lecció de «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica»: *L'urna d'argent de sant Ermengol, bisbe d'Urgell*, de mossèn Pujol; *Paquimeres i Muntaner*, del doctor Rubió, i *Documents hebraics de jueus catalans*, de Millàs i Vallicrosa. Aparegueren aquests tres darrers estudis el 1927, seriatos com a fascicle 1, 2 i 3, respectivament, formant el volum I de les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica».

Durant aquests anys, a més, la Secció Històrico-Arqueològica participa en el Corpus Vasorum Antiquorum⁷⁷ i en el projecte de diccionari de llatí medieval europeu Du Cange, com a responsables de la part catalana.

Per tot plegat, les actes de la Secció Històrico-Arqueològica donen compte d'una notòria activitat i van apareixent-hi regularment agraïments al suport de Patxot.⁷⁸

Un altre aspecte que cal destacar en la col·laboració amb la Institució Patxot és el fet que algunes de les obres coeditades o patrocinades són publicades en anglès o alemany.⁷⁹ No cal dir que aquest fet respon, clarament, a l'objectiu de projectar Catalunya i la seva vida acadèmica i científica arreu d'Europa.

* * *

77. Projecte auspiciat per la Unió Acadèmica Internacional, de la qual formava part l'IEC. De la part catalana, se n'acabaren publicant quatre volums a càrrec de l'IEC, tots ells després de la Guerra Civil.

78. Per exemple, «Cal també testimoniar l'agraïment de tots al Sr. Patxot que generosament ha volgut subvenir a la publicació de les làmines» (Arxiu IEC, Actes SHA, 10.2.1928). «Al Sr. Patxot li féu present el Sr. President de l'agraïment de la Secció per la generositat amb què ha atès a les despeses de publicació del volum esmentat [*Anuari*, VII]» (Arxiu IEC, Actes SHA, 7.10.1931).

79. Es tracta de l'*International atlas of clouds and of states of the sky* (1930), i les obres de Harris Hutchinson *The doctrine of personal right* (1935; havia obtingut el XII Concurs Patxot el 1932) i de Rudolf Laun, *Der wandel der ideen Staat und volk als äusserung des weltgewissens: Eine völkerrechtliche und staatsrechtliche untersuchung auf philosophischer grundlage* (1933).

Val la pena ressenyar que Cambó també va proposar alguna col·laboració amb la Secció Històrico-Arqueològica en concret i amb l'Institut en general. El maig de 1926, la Secció «acorda acceptar el patronatge de les publicacions d'art que es proposa editar don Francesc Cambó amb el títol de Monumenta Cataloniae o Ars Cataloniae i delegar al Secretari de la Secció, Francesc Martorell, per a que intervingui en el que sigui necessari» (Arxiu IEC, Actes SHA, 11.5.1926). En aquest patrocini (ben diferent del que prestava Patxot però sempre reconegut com a tal per la SHA), les edicions apareixen amb peu d'impremta de l'editorial Alpha, pertanyent a Cambó. S'hi publicaren, a partir de 1932, alguns volums de la col·lecció «Monumenta Cataloniae» i també el volum *Etnologia de la Península Ibèrica*, de Pere Bosch i Gimpera (1932).⁸⁰

El 23 de maig de 1927, Cambó torna a oferir col·laboració:

El Secretari comunica que el Sr. Cambó estaria disposat a subvenir la publicació del Sr. Massó *Repertori de l'antiga literatura catalana*, en dos volums, a editar per l'Institut, a base d'un tracte igual o semblant al que té aquest amb el Sr. Patxot per altres publicacions. S'acorda que el mateix Secretari vegi al Sr. Cambó i proposi a la Secció les bases de l'acord. (Arxiu IEC, Actes SHA, 23.5.1927)

Aquest cop, el volum I del *Repertori de l'antiga literatura catalana*, l'únic que aparegué, ho féu també el 1932, publicat per Alpha, però editat amb el nom de l'IEC i amb una dedicatòria de Massó «a Francesc Cambó, impulsor d'alta cultura, dedica aquesta obra en testimoniatge d'antiga amistat i de gratitud per haver-la acollida sota el seu patronatge en anys de prova per a l'Institut d'Estudis Catalans J. M. T.».

Per sobreviure, l'Institut d'Estudis Catalans havia impulsat una subscripció econòmica, no estrictament destinada a les publicacions. Ho explica l'acta de la reunió del 14 de març de 1930 —la del primer Ple després de la dictadura—, en la qual Lluís Nicolau d'Olwer llegeix la llista de les persones que havien sostingut voluntàriament l'IEC, i en destaca:

Així mateix s'acorda adreçar-se novament a cada un dels generosos donants —i entre ells cal comptar en primer terme els Srs. Cambó i Rafael Patxot, que pel seu cantó ha carregat amb les despeses de diverses publicacions— i fer-los avinent

80. «El Sr. Bosch presenta els fulls tirats (469 pp.) del primer volum de *l'Arqueologia i art ibèrics* publicat a despeses del Sr. Francesc Cambó. Aquest volum comprèn l'estudi de l'etnologia de la Península Ibèrica» (Arxiu IEC, Actes SHA, 4.3.1931). Per la seva part, la col·lecció «Monumenta Cataloniae» donà tretze volums entre 1932 i 1963. No hi consta coedició amb l'IEC. Aquesta absència contradiu una primera intenció del mecenes, segons es desprendria d'un comentari que Rafael Patxot inclou en el seu *Dietari*, quan narra una entrevista amb Cambó de 1925: «En Cambó s'ha complagut d'aqueixa decisió i l'ha compartida ratificant que en les seves edicions d'art català també faria sonar el nom del I. E. C.» (Massot, 2007, p. 88) i encara en una altra de 1927 (Massot, 2007, p. 97).

la reconeixença de l'Institut per llur noble gest de patriotisme i d'amor a la ciència. (Arxiu IEC, Actes Ple, 14.3.1930)⁸¹

Probablement devien pertànyer a aquesta llista de col·laboradors unes quantes persones que el 1927 havien estat obsequiades amb publicacions de la casa.

Últimament s'acorda fer donació a la Srta. Amatller (Teresa), Srta. Maria Guarro, Sra. Mercè Garí, Vda. de Comulada i Sr. August Casarramona, que han promès llur mecenatge a favor de l'Institut, dels següents llibres de la Secció Històrico-Arqueològica: *Anuari* 1911-12 i *Anuari* 1913-14, Auzias March, Obres vols. I i II, exemplars en paper de fil. Al mateix temps es demanarà a la Secció Filològica vulgui cedir amb el mateix objecte les seves publicacions de caràcter literari. El Sr. President acompanyarà sengles cartes d'agraïment. En aquest acord aniran compresos tots els casos anàlegs. (Arxiu IEC, Actes SHA, 31.1.1927)

1.1.2. Participació en projectes internacionals

66

Durant l'època de dificultats, l'Institut s'havia compromès a representar la part catalana de certes iniciatives de la Unió Acadèmica Internacional, com ara el diccionari Du Cange o el Corpus Vasorum Antiquorum. Precisament relacionada amb aquesta darrera obra, el llibreter Champion, representant de l'IEC a França, féu arribar una oferta per a l'edició de dos fascicles del Corpus.⁸² El 22 d'abril de 1925, en reunió de la SHA, es comenta que ja en tenen gairebé enllestit el material corresponent i es debat la proposta de l'editor francès. El document és interessant com a contracte d'edició, però ho és sobretot perquè ens permet observar les esmenes que des de l'IEC s'hi proposaren.

Les bases d'edició parlen de dos fascicles amb vint-i-quatre planxes més un màxim de quaranta-vuit pàgines cada un, confegits per Champion sobre un manuscrit i unes fotografies que l'IEC li ha de fer arribar. L'IEC ha de pagar vuit mil francs per cada fascicle, dos mil dels quals són per a l'autor. La resta de col·laboradors els ha de pagar l'Institut. La propietat dels drets de l'obra serà de Champion. L'editor en fixarà el preu, el qual no podrà ser inferior als cinquanta

81. L'acta és un esberrany manuscrit. El nom de Cambó està afegit posteriorment a la redacció, entre línies. Per això el verb següent es troba en singular, com si només Patxot hagués sufragat les publicacions, cosa que potser era la idea que hi havia en la ment del redactor, ja que, de fet, de les publicades en col·laboració amb Cambó, no n'havia aparegut cap encara. En ser un esberrany, no hi ha copiada la llista de persones que col·laboraren en la subscripció. Calí en dona una (on figuren aquests noms) (1978-1986, xvii, p. 100-101). Més detalls, a Balcells i Pujol (2002, p. 211-213).

82. En aquells anys, Champion havia editat o coeditat volums del Corpus Vasorum Antiquorum corresponents a Dinamarca, França, Gran Bretanya, Grècia, Holanda i altres països, i també publicà, tot i que més tard, els dos d'Espanya, apareguts l'any 1930. Els volums catalans del Corpus no aparegueren fins després de la Guerra Civil i no foren editats per Champion.

francs per fascicle. L'IEC rebrà quinze exemplars de cada fascicle, no venals, i en podrà obtenir més amb una rebaixa del 20 %. A més, la proposta de contracte estableix que el fotògraf d'un inconcret «Musée de Barcelone» no podrà vendre reproduccions de les planxes que apareguin al Corpus.

La Secció Històrico-Arqueològica acorda proposar certes modificacions. En primer lloc, demanen que es pugui distribuir desigualment el nombre de planxes entre els dos fascicles. A continuació, proposen que la subvenció sigui de sis mil francs i que el pagament a l'autor el puguin fer directament, eventualitat que ja estava prevista a la base corresponent. Demanen molts més exemplars no venals (cinquanta per a l'IEC i cinc per a l'autor) i renunciïn a comprar exemplars amb el 20 % de descompte. A canvi, proposen que Champion els en faci un dipòsit amb el compromís de liquidar-li l'import íntegre de les vendes. A més, demanen que s'elimini la restricció per al museu de Barcelona.

Un document del 8 d'octubre de 1925 (Arxiu IEC, G1-441) reproduceix una versió posterior del mateix contracte, amb les condicions finals: l'IEC rebrà trenta exemplars i podrà vendre'n amb un marge del 25 %.

Cal indicar que en la resposta de la Secció es modifiquen o s'eliminen les bases que fan referència al tractament «comercial» de l'operació. I ho fan en un sentit que ens permet suposar que la seva capacitat d'avançar diners per al finançament de l'obra era força limitada. D'altra banda, cal pensar que, al cap i a la fi, no devien acabar trobant la manera d'obtenir aquests recursos, perquè els materials catalans del Corpus Vasorum Antiquorum no es van publicar fins després de la Guerra Civil.

67

1.2. *Segona etapa: l'optimisme del període republicà (1930-1936)*

A partir de 1930, l'Institut s'afanya a recuperar el paper d'emblema de la política cultural de les institucions catalanes. Un alè d'optimisme envaeix la vida de les seccions i revifa tot de publicacions que estaven encallades.⁸³ A més, es desfermen noves propostes d'edició, tot i que això no vol dir que acabin reeixint.

Just després de l'experiència viscuda amb la dictadura, hi ha un moment en què diverses veus parlen de redefinició del paper i de la posició de l'Institut. En la reunió del Ple del 21 de maig de 1930, es tracta de la recuperació dels serveis, especialment de l'adscripció del personal que hi treballava. Coromines, Bofill i Mates i Valls i Taberner han fet una proposta de bases de l'IEC com a entitat au-

83. Per il·lustrar l'ambient d'optimisme, valgui un fragment de l'acta de la reunió de la Secció de Ciències del 9 d'abril de 1930, on es llegeix una carta de Pius Font i Quer a Bofill i Pichot que, entre altres coses, diu: «Regressaré definitivament pel pròxim mes de juliol, o tot el més tard a l'agost. Com li tinc ofert, m'encarregaré de dur a bon terme l'impressió de la *Flora de Catalunya* de Cadevall, si bé probablement no podré fer jo personalment la feina de posar-la en net i en correcta ortografia. Però, això, amb en Fabra ho arreglarem de seguida» (Arxiu IEC, Actes SC, 9.4.1930).

tònoma; és a dir, com a societat civil que dona comptes a qui la subvenciona però no en depèn orgànicament, i que pot prestar serveis a través de conveni amb la Diputació o amb ajuntaments.

També Rafael Patxot intervé en aquest debat a través d'Eduard Fontserè, el qual llegeix a la mateixa reunió una carta que el mecenes li ha fet arribar. La lletra proposa que es refundi l'IEC sota una altra concepció: patronatge de les institucions però finançament provinent del mecenatge privat. Això li asseguraria la independència. Patxot fa la proposta des d'una visió de profunda convicció elitista, tant intel·lectual com social: «És funció de l'intel·ligència» —diu— «mantenir l'espiritualitat per damunt dels falliments humans; perxò no ha d'estar en el replà on breguen les passions col·lectives ni promiscuar amb elles; ha d'estar més enlaire, fora encalç» (Arxiu IEC, G1-442). Conclou, en fi, que «l'Institut d'Estudis Catalans no deu anar aparellat amb les vel·leitats públicoadministratives, ni amb els sotracos ibèrics, car romandria exposat a recaigudes a les quals l'Institut Patxot no vol col·laborar» (Arxiu IEC, G1-442).

El Ple acorda «respondre al Sr. Patxot agraint l'interès que una vegada més ha demostrat per la vida i la prosperitat de l'Institut i fent-li avinent la coincidència d'opinions respecte la independència científica de l'Institut» (Arxiu IEC, Actes Ple, 21.5.1930).

Aquesta carta era la culminació d'un procés durant el qual Patxot havia tractat algunes vegades amb el diputat Antoni Jansana, ponent de Cultura de la Diputació de Barcelona, per evitar que Puig i Cadafalch tornés les coses a la situació d'abans de la dictadura i retornés l'IEC a ser una «oficina o dependència de la Diputació, com anteriorment» (Massot, 2007, p. 119). Josep Massot i Muntaner ressegueix aquest moment de manera magnífica en el seu article, en el qual també es posen de manifest dos aspectes més: per un costat, el profund desencís que a partir d'aquell moment sentirà Patxot pel funcionament «oficinista» de l'IEC (del qual es queixarà amargament sempre), i, per l'altre, la continuïtat del seu suport econòmic, que mantingué, malgrat aquell desacord, fins molt després de la Guerra Civil patrocinant publicacions des de l'exili.

El 4 de juliol de 1930, la Diputació de Barcelona prengué un acord (Balcels i Pujol, 2002, p. 229-233; Galí, 1978-1986, xvii, p. 222-223) segons el qual l'IEC adoptava estatut d'entitat autònoma. Si més no oficialment, doncs, el debat s'havia decantat cap a aquesta posició. L'Institut passaria de seguida a ser un instrument de primer ordre per a l'acció cultural i científica de la Generalitat.

L'activitat de la Secció de Ciències ens permet resseguir molt bé l'animació d'aquests primers anys després de la dictadura. És interessant llegir l'acta de la Secció en la qual es repassa l'estat de les publicacions a principi de 1931 i es fa un pressupost per a l'any:

Tenint en compte la quantitat aproximada que podrà quedar a la Secció després d'atendre a la part proporcional que li pertoca, ara i durant l'any, en les despeses fixes i en les eventuais del Ple de l'Institut, s'acorda fer el següent

PRESSUPOST PER A 1931

Acabament del fascicle v, vol. III, de la <i>Flora</i>	3.000
Personal	11.000
Anuari Societat Biologia (dos vols.)	14.000
Subvenció per a publicacions meteorològiques	3.000
Subvenció per a l'Anuari de la Societat Catalana d'Història Natural	1.500
Un volum «Biblioteca Filosòfica» (drets d'autor i impremta)	5.000
Publicacions periòdiques i altres atencions culturals de la Secció	10.000
Total	47.500

D'aquesta última partida de 10.000 pessetes n'haurà de sortir qualsevol altra publicació que es pugui oferir durant l'any. (Arxiu IEC, Actes SC, 11.2.1931)

A part de les sèries de la *Flora* i dels *Neuròpters*, que ja hem esmentat, es proposen de continuar altres projectes, especialment els relacionats amb els temes filosòfics.⁸⁴

Comencen l'any 1931, per exemple, formulant l'encàrrec al «Sr. Serra i Hünter de tenir enllestit per tot el que va d'any un volum sobre el prof. Xavier Llorens i Barba, amb el qual serà continuada la “Biblioteca Filosòfica” que dirigeix el Sr. Corominas» (Arxiu IEC, Actes SC, 11.2.1931). El 6 de maig de 1931, Pere Coromines declara que ha parlat ja amb el doctor Cebrià Montserrat per continuar la traducció dels comentaris de filosofia natural de Dídac Mas, filòsof valencià del segle XVI; ara bé, una setmana després, «en vista de l'extensió de l'obra i del cost actual dels treballs tipogràfics, la Secció acorda suspendre per ara la publicació d'aquesta obra, estimant el que val la valuosa col·laboració del Dr. Montserrat» (Arxiu IEC, Actes SC, 13.5.1931). El 2 de setembre de 1931 demanen a Ramon d'Alòs-Moner «que vulgui continuar ràpidament la transcripció del ms. de les Ètiques d'Aristòtil en català, servat a l'Institut a fi de publicar-les en la “Biblioteca Filosòfica” de la Secció que dirigeix el Sr. Corominas. El Sr. Alòs accepta la comanda que acaba d'esser-li feta» (Arxiu IEC, Actes SC, 2.9.1931).

Al mes d'octubre, Pi i Sunyer proposa que es publiquin «els clàssics de la Ciència i de la Filosofia, i sobre aquest particular l'esmentat Sr. i el Sr. Serra Hünter fan diverses consideracions encaminades a fer viable aital projecte» (Arxiu IEC, Actes SC, 14.10.1931). El març de 1932, Pi i Sunyer insisteix en la proposta i en tornen a parlar. «Després de canviades impressions entre els Srs. membres s'acorda examinar les possibilitats de la publicació de textos i estudis sobre homes i obres de ciència de Catalunya dels segles XVIII-XIX per a la publicació de diversos volums, i estudiar com es podria organitzar aquesta tasca» (Arxiu IEC, Actes SC, 16.3.1932). Ningú no devia examinar-ne les possibilitats, ja que el novembre

84. Per tal de millorar l'organització interna, el primer d'agost de 1930 havien decidit dividir la Secció en tres subseccions: Ciències Naturals (Bofill i Pi), Ciències Morals (Corominas i Serra Hünter) i Ciències Físiques i Matemàtiques (Fontserè i Jardí). Cada subsecció tindria un secretari-redactor, que cobraria 150 pessetes mensuals. Per optar a aquest lloc s'havia de ser estudiant de la universitat i tenir menys de 25 anys (Arxiu IEC, Actes SC, 1.8.1930).

del mateix any «el Sr. Pi i Sunyer fa notar la conveniència de publicar una col·lecció de clàssics científics, especialment dels catalans» (Arxiu IEC, Actes SC, 14.11.1932).

Una mica més tard, es proposen de reimpulsar la sèrie dels «Arxius de la Secció de Ciències»: «El Dr. Pi parla de reprendre la publicació dels “Arxius” amb l’últim format i de manera que sortissin cada any uns tres números de 150 a 200 pp. cada fascicle. S’acorda continuar aquesta publicació i encloure-hi recensions i crònica del moviment científic de la Secció i de la vida acadèmica de Barcelona» (Arxiu IEC, Actes SC, 16.3.1932).

Les compres de paper també corroboren l’optimisme i el relatiu bon moment que travessa la Secció, ja que en compren preveient futures publicacions. El 6 de juliol de 1932 adquireixen a la Papelera Española mil quilos de paper al preu de 124 pessetes més 3 % els cent quilos, per a les publicacions de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques (Arxiu IEC, Actes SC, 6.7.1932). El febrer de 1933 només queden tres-cents quilos de paper a la Casa de la Caritat i n’encarreguen dos mil més a la Papelera Española (Arxiu IEC, Actes SC, 27.2.1933).

La Secció Històrico-Arqueològica també té una sèrie de projectes engegats:

Es dona compte de l’estat de les publicacions de l’Institut, algunes d’elles prou avançades i que podran sortir dintre de l’any. La més avançada i de publicació immediata és, junt amb l’*Anuari*, la geografia del primer romànic. El llibre està tot tirat i queden només, pendents de tiratge però ja compaginats, l’índex i les cobertes. Segueix el volum I del *Dietari del capellà d’Alfons el Magnànim*, del qual hi ha 20 fulls tirats i en manquen 4 aproximadament per a deixar el volum llest en quant al text. Estan així mateix avançats el llibre d’Història de Mallorca (Lleis de Mallorca) del prof. Willemsen i la Crònica de Jaume I. (Arxiu IEC, Actes SHA, 9.1.1931)⁸⁵

1.3. *Tercera etapa: publicar en temps de guerra (1936-1939)*

La tercera etapa d’aquest període és farcida de greus i creixents retards i dificultats de tot ordre. Amb l’esclat de la guerra, l’activitat de l’IEC s’atura momentàniament durant uns mesos. Les actes de les seccions en són una bona mostra.

85. El *Dietari* era un encàrrec que havien fet a Josep Sanchis Sivera en el qual l’ajudava Francesc Martorell. Ja el 21 de gener de 1925 s’havien presentat a la SHA els tres primers fulls tirats d’aquesta edició. Paral·lelament als treballs que feia per a l’IEC, Sanchis va preparar una transcripció del text sense editar i la va publicar a València el 1932. Ell mateix deia en el pròleg que la divulgava en espera de l’edició que preparava amb Martorell, però la mort entre 1935 i 1937 dels dos editors va estroncar el projecte de l’IEC quan ja estava a punt d’acabar. Sobre el llibre de Carl A. Willemsen (*Leges palatinae Jacobi II regis Maioricarum*), diu Patxot (1952, p. 185): «Era imprès i compaginat després de molts encallaments i dubtes de l’autor. Els materials foren escampats o destruïts en part durant la guerra civil, raó per la qual la I[nstitució] P[atxot] ha desistit de reprendre tal publicació».

A la Secció de Ciències, fins al dia 16 de juliol de 1936 les reunions se celebren regularment, però en tota la resta de l'any 1936 se'n fa només una altra el 16 de desembre. L'any 1937 es fan només quatre reunions, a partir de l'agost. El 1938, però, es recupera el ritme i una aparent normalitat fa que hi hagi reunions setmanals (com abans del conflicte armat) de gener a abril i també el mes de juny. El 27 de juliol de 1938 es fa la darrera reunió abans del final de la guerra.

Com és previsible, les intervencions recollides en les actes en referència a les publicacions parlen majoritàriament de problemes i dificultats. Pius Font i Quer reclama 2.190 pessetes que té pendents de cobrament pels treballs del volum sisè de la *Flora*. El gener de 1938 llisten aquelles publicacions que es troben encallades, informen que no avança la col·lecció de «Clàssics de la Ciència» que havia estat proposada els darrers anys i creuen que s'ha de reorientar la col·lecció dels «Arxius» de la Secció.

El Sr. Serra Húnter planteja el problema de les publicacions, ara retardades en llur ritme la gran majoria. Proposa modificar el caràcter dels «Arxius», en el sentit de convertir-los especialment en un registre acurat i complet d'activitats de les Institucions i les Fundacions filials, de manera que vinguin a constituir també un registre general de les activitats científiques a Catalunya, mitjançant la preparació de resums anyals de l'obra realitzada en diferents aspectes. S'ofereix per encarregar-se d'aquest treball en el que es refereix a filosofia. Els Srs. Pi Sunyer i Fontserè exposen els seus punts de vista, remarcant la necessitat d'anar de manera ràpida a completar la col·lecció dels «Arxius», i insinuar en els fascicles que es preparin, aquesta reforma.

El Sr. Serra Húnter pregunta si seria possible publicar els «Clàssics de la Ciència», de què s'ha parlat ja en altres ocasions. La Institució de les Lletres Catalanes també hi ajudaria. S'acorda encarregar al Sr. Serra Húnter, membre de la Secció i de la Institució de les Lletres Catalanes, que faci les gestions per obtenir en forma concreta aquesta col·laboració i llavors tornar-ne a parlar. (Arxiu IEC, Actes SC, 12.1.1938)

Cal recordar que la proposta de publicar una col·lecció de «Clàssics de la Ciència» venia de l'etapa anterior (estava formulada des de 1931) i en aquest moment Serra Húnter intenta implicar-hi, també, la Institució de les Lletres Catalanes, probablement perquè tenia més capacitat material de publicar que l'IEC.

El 16 de març replanifiquen la publicació dels «Arxius» i distribueixen els materials entre els números corresponents a 1924, 1925-1930, 1930-1931 i 1934-1937. En aquesta sèrie en concret, el retard venia de lluny, però la situació del moment feia del tot impossible ja solucionar-lo.

A les dificultats per a l'activitat de la institució, s'hi han d'afegir els problemes materials derivats de la situació bèl·lica, com per exemple la manca de matèries primeres i de paper:

El Secretari-redactor explica les gestions fetes per ell, segons instruccions rebudes dels Srs. membres de la Secció, a fi de resoldre el problema del paper per les publicacions: les visites al Sr. Pous i Pagès, President de la Institució de les Lletres Catalanes; a l'impresor Clarassó i al Comissari de Propaganda de la Generalitat, Sr. Miravittles, a qui no ha vist perquè és fora de Barcelona. S'acorda parlar amb el Sr. Valls, de la Impremta de la Casa d'Assistència Social F. Macià, i començar, segons les instruccions d'aquest, les gestions oficials per aconseguir paper, sense interrompre per això les de caràcter privat. Demanar-ne pel tiratge de 80.000 Cartes del temps, del Servei Meteorològic; tres fascicles dels «Arxius», i el volum XVIII (1936-37) de la Societat de Biologia.

[...]

El Secretari-redactor mostra totalment acabat el volum XVII de la Societat de Biologia, que no es reparteix per manca de paper *couché*, necessari pel tiratge de les vuit làmines que conté. (Arxiu IEC, Actes SC, 27.7.1938)

En l'activitat detectada el primer mig any de 1938, sembla com si l'IEC treballés apressadament per tal de deixar enllestides certes publicacions i d'en-carregar-ne d'altres. I, certament, així devia ser perquè és llarga la llista d'obres que foren preparades abans o durant la guerra i publicades després (algunes molt després), de vegades fins i tot amb dates fictícies. Es tracta dels números 9-22 de la col·lecció «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», que s'anaren publi-cant entre 1948 i 1960.

Un cas invers és el de la publicació clandestina, el 1946, d'una sèrie de fullets amb data falsa de 1938. Seguint la tradició de les memòries dels anys ini-cials de l'IEC, es volgueren fer circular els informes que recollien l'activitat de l'IEC des de 1914 fins a 1937 i, per raons òbvies, se simulà que eren publicats encara durant la guerra. Dels onze opuscles, nou anaven signats per Ramon d'Alòs-Moner; un altre, el de 1914, era el discurs-resum d'activitats llegit aquell any per Eugeni d'Ors, i encara un altre, el que resumia tota la dictadura de Primo de Rivera (1923/1924 - 1930/1931), el signava Francesc Martorell.

2. LES PUBLICACIONS DEL PERÍODE

Durant l'època que ens ocupa, els ritmes d'edició queden completament condicionats per la marxa dels esdeveniments polítics que afecten l'Institut.

La Secció Filològica viu un moment de moderada activitat editora. Manté, això sí, el *Butlletí de Dialectologia Catalana* fins al 1937 i treu els tres darrers volums del *Diccionari Aguiló*. A banda d'això, apareix el volum II de l'*Epistolari d'en Milà i Fontanals* (1932), quatre lliuraments de les «Memòries de la Secció Filològica» (1926; 1928) i la *Gramàtica històrica del català antic* de Griera (1931). Vista la producció de la SF en el període anterior, s'ha de concloure que el balanç d'aquest moment és força més pobre. Tanmateix, cal tenir en compte les conseqüències de tot l'esforç normalitzador del període anterior.

Ens referim al fet que l'elaboració de diferents obres lexicogràfiques té els membres de la Secció molt ocupats i això els dificulta, segurament, seguir el ritme de publicacions que portaven. Resseguint les actes de la Secció Filològica, entre 1924 i 1930 dediquen les reunions a examinar un per un els fulls del «diccionari literari», amb molt poques excepcions.⁸⁶ A moltes reunions només assisteixen Fabra, Segalà, Griera, Nicolau, Bofill i Ruyra. Sembla que a partir de 1931 hi ha una mica més d'activitat, però no abandonen la seva concentració en l'activitat normalitzadora.

El juny de 1930, després del període dictatorial, la Secció reclama que la Diputació retorni les Oficines Lexicogràfiques a l'Institut, perquè d'aquesta manera puguin reorganitzar-les (Arxiu IEC, Actes SF, 5.6.1930). El 1933 debaten sobre l'afectació que podrien causar en la feina de les Oficines els projectes de redactar uns diccionaris castellà-català i català-francès (Arxiu IEC, Actes SF, 13.11.1933). També es proposen publicar-ne un d'anglès-català del senyor Enrich [Emrich?] (Arxiu IEC, Actes SF, 30.12.1933) i encara tenien en preparació un diccionari de noms propis clàssics (Arxiu IEC, Actes SF, 22.5.1933). Fabra presentà el 1935 un Pla de reorganització de les Oficines Lexicogràfiques per tal «d'emprendre tan aviat com es pugui la redacció del *Diccionari General de la Llengua*», activitat que ocuparà les actes de tot aquell any (Arxiu IEC, Actes SF, 26.8.1935 i 28.8.1935).

Uns mesos abans, la Secció acorda sol·licitar al president de l'IEC que expedienti mossèn Antoni Griera, de les Oficines Lexicogràfiques, «per haver iniciat la publicació d'una obra titulada *Tresor de la Llengua, de les Tradicions i de la Cultura Popular de Catalunya*, feta amb material propietat de dites oficines, i això sense haver demanat autorització a llur director, ni tan sols dir-ne un mot en el pròleg del primer volum, ja imprès i a punt d'ésser llançat al públic». També demanen al president que adverteixi les Edicions Catalunya (carrer del Pi, 12, Barcelona) perquè s'abstinguin de dur endavant la publicació (Arxiu IEC, Actes SF, 18.6.1935).

Malgrat la concentració en l'activitat de normalització lingüística, apareixen esporàdicament algunes altres idees i projectes de publicacions. En reunió de maig de 1933, Lluís Nicolau «proposa la publicació de textos llatins de Catalunya, dins la "Biblioteca Filològica". Cadascun portaria la versió catalana i un lèxic. És així acordat» (Arxiu IEC, Actes SF, 15.5.1933).

Però el projecte literari més important d'aquest període apareix, sens dubte, quan, trencant la fins llavors claríssima tònica de proposar publicacions de

86. Excepcions del tipus: «El Sr. Segalà porta algunes qüestions a resoldre, de la seva versió del cant I de *La Ilíada*» (Arxiu IEC, Actes SF, 13.2.1930) o «El Sr. Segalà llegeix la seva versió catalana del cant I de *La Ilíada*» (Arxiu IEC, Actes SF, 27.2.1930). En aquest moment, conviuen el projecte de «diccionari literari» amb un altre del «català antic» i encara un de «dialectes». Tots aquests treballs van acabar confluint cap al *Diccionari general* (Galí, 1978-1986, XVII, p. 203-206). En una ressenya sobre l'aparició del *Diccionari general de la llengua catalana*, Valeri Serra i Boldú explica que se seguia un llarg procés de decisió per a cada terme (*La Vanguardia*, 7.3.1933, p. 7).

textos clàssics o antics, l'octubre de 1933 «s'estudia la possibilitat de publicar una sèrie d'antologies, prologades, d'autors catalans moderns, amb traducció francesa. El Sr. López-Picó s'encarrega de dreçar-ne una llista, com a base de discussió» (Arxiu IEC, Actes SF, 3.10.1933). No cal advertir de la transcendència d'aquesta idea ni de la intenció de difusió universal que es buscava incorporant-hi la versió en francès. La primera llista que aproven és composta pels autors següents: Verdaguer, Maragall, Costa i Llobera, Alcover, López-Picó, Carner, Guerau de Liost, Riba i Sagarra (Arxiu IEC, Actes SF, 6.11.1933). La qüestió de les antologies va apareixent a les reunions, i el 12 de febrer de 1934 López-Picó explica que ja té seleccionats poemes d'Alcover i de Costa i Llobera. La preparació dels volums s'allargà, i no fou fins al 6 de setembre de 1935 que la Secció examinà els originals de les antologies d'Alcover i de Costa i Llobera abans d'enviar-los a la impremta. Malgrat això, no van arribar a aparèixer.

* * *

74

La Secció Històrico-Arqueològica, en canvi, publica en aquest període moltes obres i inicia sèries molt importants. Hem parlat de les *Gesta comitum*, que encetaven les «Cròniques Catalanes»,⁸⁷ i hi hem d'afegir onze números de les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» i uns quants que no van veure la llum fins després de la guerra. Encara hem de recordar l'arrencada de l'*Obra del cançoner popular de Catalunya* (4 vol.: 1926, 1928, 1929, 1936) i de la *Bibliografia catalana* de Givanel (3 vol.: 1931, 1937), ja hem dit que sempre amb el patrocini de Rafael Patxot.

Cal observar que la resta de les publicacions de la SHA estan gairebé únicament centrades en l'època medieval. Algunes són descripcions i estudis de patrimoni monumental, d'altres sobre personatges històrics i encara unes altres es refereixen al patrimoni literari, però són uniformement medievals amb les úniques excepcions de *Les sonates de Beethoven* de Blanca Selva (1927), el *Llibre de les solemnitats de Barcelona* (1930) i el volum de *Conferències sobre la Universitat de Barcelona* (1935).

Un bon exemple de les múltiples vicissituds per les quals passen les obres empreses per l'IEC i com se solucionen, ens el forneix la *Bibliografia de les impressions lul·lianes*. Seguint sempre les actes de la Secció Històrico-Arqueològica, el 17 de juny de 1925, Rubió i Lluch insisteix que s'activi la impressió de l'obra, que ja està gairebé acabada. La setmana següent, el 25 de juny:

El Sr. Alòs dona compte de l'estat d'impressió de la Bibliografia Luliana encarregada als Srs. Duran i Rogent i que per la mort d'aquest darrer ha d'acabar sol el Sr. Duran [i Reynals]. El text del llibre està totalment imprès i resta per aca-

87. El maig de 1924, Massó havia presentat a la Secció els primers plecets tirats i el febrer de 1926 hi presenta l'edició acabada.

bar el volum la redacció de l'índex. El Sr. Alòs n'ha parlat amb el Sr. Duran, que no té la possibilitat material de fer-ho, distret per altres ocupacions: d'acord amb el Sr. Alòs indica que potser fóra el mes convenient encarregar-ho a una Sta. de les que han passat per l'Escola de Bibliotecàries, p.e. la Sta. Casanovas que té ja avui una certa pràctica de documents i textos. S'acorda confiar-li aquest treball, sota la inspecció del Sr. Alòs, amb la gratificació de 100 ptes. mensuals mentre duri la redacció de l'índex. (Arxiu IEC, Actes SHA, 25.6.1925)

No és fins dos anys més tard, el 13 de juliol de 1927, que torna a sortir el tema de la *Bibliografia...* a les reunions de la Secció. Ramon d'Alòs-Moner explica que

[...] s'ha pres el treball de redactar una introducció, unes addenda, les correccions i la revisió de l'índex, així aquest volum quedarà definitivament llest. Ha pogut incorporar d'aquesta manera al susdit volum els resultats de les investigacions i publicacions fetes amb posterioritat al tiratge dels fulls aprofitant, per exemple, els nous incunables donats a conèixer darrerament per en Haebler en la Bibliografia. (Arxiu IEC, Actes SHA, 13.7.1927)

* * *

La Secció de Ciències, ultra les adversitats que ja s'han vist i malgrat les dificultats generals descrites, manté la predominança de les publicacions periòdiques que ja venia del període anterior: continuen fins al 1938 els fascicles del Servei de Meteorologia de Catalunya, que ja provenien de 1921; el *Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural*, l'aparició del qual era anterior al mateix IEC, i els *Treballs de la Societat de Biologia* (1913-1934), amb el problema ja esmentat en el ritme d'aparició.

Durant el període present, a més, enceta les *Memòries* (1932-1936) i el *Butlletí* (1934-1935) de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques, les reunions de la Institució Catalana d'Història Natural (1932-1936) i uns *Treballs de la Institució Catalana d'Història Natural* (1929-1937).

A part d'això, cal destacar les importants obres sobre meteorologia publicades amb l'ajut de Rafael Patxot: l'*Atlas elemental de núvols* d'Eduard Fontserè (1925), l'*International atlas of clouds and of states of the sky* (1930), l'*Atlas pluviomètric de Catalunya* de Joaquim Febrer (1930) i l'*Atlas internacional dels núvols i dels estats del cel* (1935).

A més, apareixen dos volums (IV i V) de la *Flora de Catalunya*, també dos (II i III) de l'*Entomologia de Catalunya*, i encara tres monografies: *Sur des otolithes fossiles de la Catalogne* (1931), els *Estudis de la intensitat de la pluja a Barcelona*, de Ramon Jardí (1927), i els *Microsismes observats a Barcelona durant els anys 1915 i 1916*, de Manuel Álvarez Castrillón (1927). Clou el balanç la publicació de les conferències sobre temes matemàtics (1933), aplegades sota

el nom *Assaigs moderns per a la fonamentació de les matemàtiques*, per David García Bacca.

També s'han de recollir els volums de la «Biblioteca Filosòfica» que en aquest moment dirigia Pere Coromines: *Introducció a la logística* (2 v.), de David García Bacca (1934), i *De la bellesa*, de Mirabent (1936). I, finalment, *The doctrine of personal right*, de Harris Hutchinson (1935); *Der wandel der ideen Staat und volk als äusserung des weltgewissens: Eine völkerrechtliche und staatsrechtliche untersuchung auf philosophischer grundlage*, de Rudolf Laun (1933), i una altra obra sortida dels anomenats *Concursos Patxot: La immigració a Catalunya* de Josep A. Vandellós (1935).

El període donà, també, dos anuaris, el corresponent a 1921-1926 (aparegut el 1931), i el de 1927-1931 (aparegut el 1936). També la segona època dels *Estudis Universitaris Catalans* (1926-1936), un parell de monografies commemoratives (*L'Institut d'Estudis Catalans: els seus primers XXV anys*, de 1935, i *Aribau i la Catalunya del seu temps*, de Manuel de Montoliu, de 1936) i el discurs de la XIII Festa Anual, la de 1936, *Jaume Marquilles considerat com a historiadore*, de Ferran Valls i Taberner (1938).

Al costat d'això, un parell de volums del *Butlletí de la Biblioteca de Catalunya* (1932), l'edició facsímil de *La Pàtria: trobes d'Aribau* (1933), el *Cançoner dels Masdovelles* (1938) i una col·lecció de tretze volums de musicologia, la majoria d'Higini Anglès (1926-1936).

En definitiva, malgrat les llums i les ombres fins aquí descrites, una època en general molt prolífica de l'IEC.

3. LA RECEPCIÓ DE LES PUBLICACIONS DE L'IEC

Com en els períodes precedents, repassem, ara, la recepció interior i exterior que tingueren les publicacions de la casa, seguint, principalment, els reculls de premsa d'aquell moment que es poden consultar, avui, a l'Arxiu de l'IEC.

Cal dir que el gruix de referències recollides va de 1930 a 1936. Només cinc al·lusions anteriors a 1930 (totes interiors) i només dues del temps de la guerra. És lògic el fet que els anys més presents coincideixin amb el període d'aparició de la majoria de les publicacions; precisament això afegeix encara una mostra més, tant de la sequera de la dictadura com de l'eclosió posterior.

En comparació amb els períodes precedents, no és tan abassegadora la predominança de *La Veu de Catalunya* en la recepció interior de les publicacions, tot i que continua essent el mitjà que més ressò se'n fa (set articles, 35 % aprox.). Algunes altres capçaleres s'hi acosten, com ara *La Publicitat*, amb cinc articles. La resta de la llista dels mitjans que dediquen atenció a les novetats de l'IEC, la completen *La Vanguardia*, *El Matí* i *La Rambla*.

A diferència dels períodes precedents, la recepció no es concentra en algunes grans obres. Recordem que a l'inici de les publicacions de l'IEC algunes obres

bàsiques concentraven gairebé tots els comentaris. En aquest moment, en el qual ja s'ha aconseguit un ritme de publicació molt més sostingut i referit a un ventall temàtic molt més ampli, les obres comentades són molt més variades. Tot i així, destaquen les referències a algunes publicacions, com les que aparegueren sobre les *Gesta comitum* l'any 1926 o sobre l'*Anuari* de 1921-1926, aparegut el 1931. També tingué un cert ressò la publicació del *Repertori de l'antiga literatura catalana*.

En general, són molt més comentades les publicacions de la Secció Històrico-Arqueològica. Ho són molt menys les de la Secció Filològica i més rarament encara les de la Secció de Ciències. Les persones que signen els comentaris solen ser, com ja hem vist en altres moments, persones que tenien relació amb l'IEC: Josep Carner («Bellafila»), Agustí Calvet i Pascual («Gaziel»), Ferran Soldevila, Pau Vila. Tanmateix, d'altres eren escriptors, periodistes o crítics, com ara Tomàs Garcés, Bonaventura Bassegoda, Manuel Trens, Màrius Verdaguer i Travessi, Modest Sabaté i Puig, Ramon Piñol.

És destacable l'article de Gaziel titulat «El Carnegie de Cataluña» (*La Vanguardia*, 16.4.1926, p. 5), on glossa la figura del mecenes Patxot i, per tant, parla molt i es fa ressò d'algunes publicacions de l'IEC, insistint en la importància de la publicació de les *Gesta comitum*. També resulta interessant el que publicà Bonaventura Bassegoda (*La Vanguardia*, 29.3.1931, p. 5) sobre *La geografia i els orígens del primer art romànic* de Puig i Cadafalch («Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», III), en el qual, a més dels comentaris a l'obra, fa una magnífica descripció de la situació d'aquest intel·lectual durant la dictadura.

* * *

Pel que fa a la recepció exterior, la majoria de comentaris es concentren entre 1932 i 1936, i apunten cap a obres de caràcter més «bàsic»: *L'arquitectura romànica a Catalunya*; el *Repertori de l'antiga literatura catalana* de Massó, i *La població de la Grècia catalana* de Rubió i Lluch. També van suscitar interès l'*Anuari* de 1921-1926 i el volum *De la Bellesa*, que va tenir una ressenya de J. Terrassa a la *Philosophical Review* de Washington (setembre 1937) i també motivà un article de Romero Torres en el diari madrileny *El Sol* (21.7.1936). Aquest article, publicat tres dies després de la rebel·lió militar, combina elogis a l'autor (Mirabent) i a la pulcritud de les edicions de l'IEC («la elegancia editorial») al costat d'una crítica implícita pel fet que l'obra està escrita en català i això en limita moltíssim les possibilitats de difusió:

Si a esto [el fet que la temàtica és molt teòrica i complexa i que n'hi ha pocs especialistes] se añade que el libro está escrito en catalán —factor que todavía reduce más sus posibilidades de expansión y lectura—, llegaremos a la conclusión, muy loable en una obra de estética, de que está concebido y elaborado para aquella

zona de estudiosos a los cuales interesan de verdad los aspectos más útiles de la filosofía especulativa. (*El Sol*, 21.7.1936, p. 2)⁸⁸

La idea que el fet d'escriure ciència en català en limita l'abast és un lloc comú de la intel·lectualitat espanyola. En el mateix diari *El Sol*, gairebé deu anys abans, Gaziel hi havia publicat un article en el qual responia a aquest mateix argument, que va tenir molta presència durant la Exposición del Libro Catalán a Madrid, el 1927. En aquell article, del 21 de desembre de 1927, titulat «El idioma y la ciencia», Gaziel desmunta la idea i posa com a exemple la publicació en català i la ràpida traducció que es va fer de l'*Atlas elemental de núvols* de Fontserè, una altra publicació de l'IEC patrocinada per Patxot. Així, conclou que si el contingut científic és solvent, serà interessant per a la comunitat científica internacional amb independència de quina llengua expressi aquest contingut. I, a continuació, descriu l'èxit i la demanda que ha tingut aquesta obra.⁸⁹

Les publicacions estrangeres que es fan ressò de les novetats de l'IEC són força variades i no són gaire coincidents amb les que hem recollit per a les èpoques precedents. Les més destacades per a aquest moment són *Zeitschrift für Romanische Philologie* i *Le Moyen Âge*. També es fan ressò d'altres obres el *Journal des Savants*, el *Bulletin Monumental*, l'*Archivio Storico Italiano*, *Byzantinische Zeitschrift*, la *Revue Neo-Scholastique* de Lovaina o la belga *Revue des Sciences Philosophiques et Théologiques*. Les persones que signen aquestes cròniques són personalitats en els seus camps: Marcel Aubert, el jesuïta Paul Mousterde, Hans Spanke, Carl Appel, Mario Casella i Myron Malkiel-Jirmounsky.

4. LA PRODUCCIÓ EDITORIAL

Malgrat la diversitat de situacions que presenten les etapes en què hem dividit el període 1924-1939, la tònica general és més aviat de dificultats per a l'IEC, excepte en un breu parèntesi de progressiu retorn a la normalitat (no pas de normalitat, estrictament) abans de l'esclat de la guerra. Per això intentem presentar els temes de producció editorial en conjunt, ja que van més deslligats de les vicissituds concretes del període.

88. Més endavant, diu sobre Mirabent i la llengua que usa: «Pensamiento profundo y claro, ideas múltiples y dicción severa que procura enaltecer en todo momento la lengua catalana con un empaque de docta galanura, muy encajado en la expresión científica» (*El Sol*, 21.7.1936, p. 2).

89. «[...] antes de aparecer el *Atlas de núvols*, a su solo anuncio, el autor recibió apremiantes instancias para la traducción de su trabajo al francés, lengua conocida en todos los Observatorios atmosféricos. El general Delcambre, presidente de la Comisión Internacional de las Nubes, se brindó a prologarlo. Un experto francés, Ph. Wehrlé, técnico de extraordinaria competencia, lo tradujo. Y lo más curioso ha sido el éxito del *Atlas*, publicado en 1925. Lo han solicitado de Francia, de Alemania, de Inglaterra, de los Estados Escandinavos, de la América del Norte y de la Hispana, de Australia.» (*El Sol*, 21.12.1927, p. 1)

Tenim moltíssima informació per a aquest apartat gràcies, sobretot, a la minuciositat amb què es redactaven les actes de la Secció de Ciències, de la qual era secretari-redactor Pere M. Bordoy-Torrents.

4.1. *El nom de l'IEC en les publicacions*

Durant aquest període es produeix dins de la Secció de Ciències una certa discussió sobre el fet que el nom de l'IEC ha de figurar en les publicacions. Val a dir que la Secció de Ciències és, de llarg, la més diversa de l'Institut i la que tenia dins el seu si organismes preexistents a la creació de l'IEC. Probablement per això, es veu obligada a acordar, el 9 de juliol de 1930, que «es posi “Publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans” a les que d'ací en endavant publiqui la Secció, afegint-hi o no com a subtítol “Secció de Ciències”» (Arxiu IEC, Actes SC, 9.7.1930).

El primer advertiment va haver de ser repetit al cap d'un any:

La Secció encomana al Sr. Bofill que es posi d'acord amb la Institució Catalana d'Història Natural per tal de que si aquesta vol continuar la seva col·laboració amb la Secció de Ciències de l'Institut d'Estudis Catalans, ho faci constar d'una manera visible en les seves publicacions. (Arxiu IEC, Actes SC, 5.10.1931)

79

4.2. *Aprovació de propostes*

L'Institut continua seguint el procediment d'aprovació de publicacions que havia instaurat al principi. Si més no, per a les publicacions que, per alguna raó, consideren més emblemàtiques. El 30 d'abril de 1928, Massó presenta a la reunió de la Secció Històrico-Arqueològica l'original del primer volum del seu *Repertori de l'antiga literatura catalana*, que Cambó s'havia ofert a publicar. Aquell dia, «S'acorda nomenar una comissió que, complint el precepte reglamentari, dongui dictamen a la Secció. Aquesta comissió quedarà integrada pel Dr. Antoni Rubió i pel Sr. Alòs» (Arxiu IEC, Actes SHA, 30.4.1928).

L'Arxiu de l'Institut ha conservat algun d'aquests informes reglamentaris. N'hi ha alguns de 1933, entre els quals un de Ramon d'Alòs-Moner i Ferran Valls i Taberner (signat el 5 d'abril de 1933) sobre *La població de la Grècia catalana*, de Rubió i Lluch, que havia de sortir dins les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», volum IV. Com no podia ser altrament, l'informe acaba així: «[l'obra] és digna d'ésser publicada entre les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica». Per la nostra banda, donem el *nihil obstat* amb elogi i felicitació per l'estudi» (Arxiu IEC, G1-441).

4.3. La confecció dels llibres

Com en el període anterior, les seccions continuen gestionant directament totes les feines de producció editorial. Des de la recepció dels clixés fins a la compra de paper passant pels tractes amb les impremtes, totes les etapes de la confecció dels llibres es realitzen a través de les seccions. En trobem nombrosos exemples. El desembre de 1930 arribaven els clixés per al fascicle v del volum III de la *Flora* (Arxiu IEC, Actes SC, 31.12.1930), i al febrer «s'acorda que Mn. J. Tarré presenti una nota de despeses per raó de les diligències que ha fet a París i d'un viatge exprés a casa de Mr. Léon Lhomme a fi d'obtenir d'aquest Sr. els gravats necessaris per a anar continuant la *Flora*» (Arxiu IEC, Actes SC, 25.2.1931).⁹⁰ I, a continuació, tractaven sobre les possibles impremtes: «A proposta del Dr. Pi s'acorda igualment reunir materials per a un volum de Biologia i si les condicions que proposa la Casa de la Caritat no són millorades per les impremtes Sallent de Sabadell i Occitània de Barcelona, que vagi la impressió a càrrec de la Casa de la Caritat» (Arxiu IEC, Actes SC, 25.2.1931), com efectivament es va acordar un mes després (Arxiu IEC, Actes SC, 18.3.1931). Tant els tiratges com la tria del paper eren decisió conjunta de la Secció i, si era possible, amb tots els membres presents:

Els Srs. membres s'ocupen de les mostres de paper presentades pel Sr. Raventós per al pròxim volum de Biologia (1923-24) acordant esperar que el Sr. Corominas torni ésser a Barcelona a fi de consultar-lo sobre aquest particular. Tenint en compte el tiratge que s'ha vingut fent dels vols. de la Societat de Biologia, s'acorda estampar 600 exemplars del pròxim vol. corresponent als anys 1923-24. (Arxiu IEC, Actes SC, 4.11.1931)

Les seccions de l'IEC treballaven amb un ampli ventall d'impremtes. Una acta de la Secció de Ciències en fa un llistat (Arxiu IEC, Actes SC, 27.2.1933), amb alguns comentaris que es devien fer a la reunió. Les impremtes amb les quals tenien relació habitual eren Henrich, l'Elzeviriana, Guinart i Pujolar, la Casa de la Caritat —de la qual comenten que normalment oferia el preu més barat— i la impremta Altés, de la qual diuen que, normalment, és massa cara. En una carpeta amb documentació de 1933 relativa a la preparació d'uns *Dietaris de la Generalitat de Catalunya* (Arxiu IEC, G1-441), hi ha un paper aprofitat per darrere amb la llista manuscrita d'impremtes següent:

Altés	Àngels, 22, 24
Guinart i Pujolar	
Horta	Corts, 719
La Neotípia	Rbla. Catalunya, 116
Oliva de Vilanova	Casanova, 169
Seix i Barral	Provença, 219
Tobella	Carme, 18

90. Léon Lhomme era el fundador de la Librairie des Sciences Naturelles, al número 3 de la Rue Corneille de París, que estava especialitzada en grans publicacions il·lustrades sobre temes naturalistes.

Badalona	
Herma A. G.	Prim, 62
Sabadell	
Sallent, Joan	St. Quirze, 32
Terrassa	
Hostench	St. Pere, 36
Igualada	
Nicolau Ponce	
Manresa	
Torra, que feia «Ciutat»	

Horta, Oliva de Vilanova, Seix i Barral i Tobella estan ratllades a la llista. Ignorem per quina causa, com també ignorem si realment hi havia una delegació d'Hostench a Terrassa, cosa que diu la llista i que també podria deduir-se de l'existència d'una publicació, de 1932, amb aquest peu d'impremta.⁹¹

Malgrat la llista, no es registra relació amb tots aquests establiments. Normalment, s'emporten les feines Altés, Guinart i Pujolar i les que no apareixen al llistat: l'Elzeviriana, la Casa de la Caritat, La Renaixença i Henrich.⁹²

En els primers moments d'aquest període, sembla que sobretot treballen amb la Casa de la Caritat i Henrich. Després de la suspensió de pagaments i desaparició d'aquesta darrera empresa,⁹³ treballen sobretot amb La Renaixença. Precisament la inestabilitat empresarial de la casa Henrich («Artes Gráficas, S. A., Sucesores de Henrich y Cía.») produí alguns problemes a l'IEC. El 2 de setembre de 1931, decideixen pagar dues factures als interventors de la suspensió de pagaments per si així es poden alliberar algunes existències que es troben a la seu de la impremta:

S'acorda que sien pagades dues factures (P. n° 7895b i P.8258) d'imports 754,50 pts. i 160,50 pts. respectivament, presentades per la casa "Artes Gráficas, S.A., Sucs. de Henrich y Cía." amb què sien pagades als Interventors de la suspensió de pagaments de dita Casa, i lliurades a la Secció totes les existències de les publicacions de la mateixa Secció que, en concepte de depòsit, es troben a

91. Jacint ELÍAS, *Probable origen dels terrenys blavencs i cendrosos de la nostra regió*, Terrassa, Tallers Gràfics Hostench, 1930-1932. Val a dir que no n'hem localitzat cap més. A la mateixa caps de l'Arxiu de l'IEC hi ha un altre full amb la mateixa llista mal copiada, on tornen a figurar les cases impressores esmentades, però que a partir d'Herma, Arts Gràfiques, barreja les localitats. Així, la converteix en Herma Badalona, A. G., i la situa a Sabadell, la impremta de Joan Sallent queda situada a Terrassa, Hostench a Igualada i Nicolau Ponce a Manresa.

92. Per exemple, quan la SHA demana, el 1932, pressupostos per publicar l'*Anuari* de 1927-1931, en demana a Seix i Barral, Impremta Elzeviriana i Llibreria Camí, Tipografia La Académica, Sucs. de Henrich y Cía i Guinart i Pujolar, que s'endurà la feina el 16 de març de 1932 (Arxiu IEC, Actes SHA, 27.1.1932).

93. L'empresa «acabà plegant el 1934» (Llanas, 2004, p. 242).

l'esmentada impremta. Dites factures són, a saber: la primera, per la impressió del fasc. sobre *Mecòpters* del P. Navàs i 100 exemplars d'una llista de publicacions de l'Institut; i la segona per unes tiretes que cal adaptar al fasc. v del vol. III de la *Flora* i avis a part per a ésser enclòs en el fasc. VI del mateix volum. (Arxiu IEC, Actes SC, 2.9.1931)

A final del mateix mes de setembre, són optimistes i pensen que el problema no tindrà repercussions de major importància:

L'infraescriu Secretari dona compte que la impressió del vol. IV de la *Flora* va endavant, havent-hi actualment tirats setze fulls, o sien 128 pp., i que per tot l'any corrent deurà quedar enllestit aquest volum malgrat la suspensió de pagaments de la impremta Henrich i que el personal no treballa sinó tres dies cada setmana. (Arxiu IEC, Actes SC, 30.9.1931)

L'octubre de 1932, la Secció de Ciències discuteix un pressupost arribat de la casa Henrich per un volum de la *Flora*. En demanen 14.077,5 pessetes. La Secció acorda demanar preu, també, a la Casa de la Caritat i fan constar en acta les condicions de l'encàrrec: 1.000 exemplars; 61 i 1/2 plects de 8 pàgines; cobertes a dues tintes; enquadernació; 475 gravats; paper, format i lletra iguals que els del volum IV (Arxiu IEC, Actes SC, 10.10.1932).

És interessant comparar aquest preu amb el pressupost que la mateixa Secció havia fet per al volum anterior, gairebé un any abans, i que pujava a 17.000 pessetes:

El Sr. Bofill presenta un pressupost aproximat del que podrà costar, per totes despeses, el volum IV de la *Flora* que es troba actualment en curs d'impressió. Dit pressupost és com segueix:

“IV vol. 5 fasc. (1.000 exemplars)

60 plecs

× 200 pts. plec amb el paper

12.000 pts.

+ 190 coberta a dues tintes

+ 400 encuadernació volum

+ 2.430 Font i Quer a 5 pts. pàgina

+ 1.000 Drets Casa Lhomme

+ 400 Gravats a dibuixar

16.420 pts.

Diguem 17.000 en total.

Cada vol. té 12 plecs, per tant, 5 fasc. = 60 plecs

Cada vol. 5 fascicles

Cada fasc. 12 plects de 8 pp.

Cada vol., per tant, 60 plecs.

(Arxiu IEC, Actes SC, 4.11.1931)

El 10 de novembre de 1933, la Secció de Ciències intenta que la impremta Elzeviriana salvi la realització de la *Flora* i de la *Fauna*, ja que sembla que la impremta Henrich no pot continuar la realització d'aquestes obres:

El Sr. Bofill i Pitxot explica els tràmits que s'estan fent per a poder continuar la publicació de la *Fauna* i la *Flora* de Catalunya a l'impremta Elzeviriana. És molt probable que aquesta impremta pugui adquirir de la casa Henrich i Cia. totes les matrius amb què es publicaven les dites obres. (Arxiu IEC, Actes SC, 10.11.1933)

A partir d'aquell moment, els encàrrecs dels quals tenim constància anaren cap a la impremta La Renaixença. Almenys així es produí en diferents publicacions de la SHA, com ara el *Dietari de la Generalitat* (que no aparegué), *La població de la Grècia catalana* (impresa entre juliol de 1933 i març de 1934), *Pere de Portugal, «rei dels catalans»* (1936) i els «Arxius de la Secció de Ciències» l'any 1938. Val a dir que continuà, també, la relació amb la impremta de la Casa de la Caritat, amb la qual l'IEC no deixà mai de treballar en major o menor mesura.

4.4. Els preus de producció

Un altre cop gràcies a la minuciositat amb què Bordoy-Torrents redactà les actes de la Secció de Ciències a partir de 1930, disposem, ara, de força informació sobre els preus de producció dels llibres publicats durant aquest període.

La impressió i relligament del volum X dels *Treballs de la Societat de Biologia* —aparegut l'any 1932 però corresponent a l'any 1923-1924— va costar 3.528 pessetes que es van pagar a la Casa de la Caritat (Arxiu IEC, Actes SC, 2.3.1932). El volum següent, l'XI, va costar-ne 4.211 (Arxiu IEC, Actes SC, 14.11.1932). El juliol de 1931 havien pagat 1.300 pessetes pels plecs del fascicle VI del volum III de la *Flora de Catalunya*.⁹⁴

La Secció Històrico-Arqueològica també ens ha deixat algunes dades que complementen les anteriors. Per exemple, per la impressió de l'*Anuari* de 1927-1931, l'abril de 1932, van acceptar un preu de 236 pessetes per plec de vuit pàgines. Recordem que el novembre de 1931, la Secció de Ciències havia pressupostat 200 pessetes per cada plec de la *Flora*. Aquests preus es poden considerar equivalents, ja que l'increment és fàcilment explicable per les dimensions especials que presenten els anuaris de l'IEC. El 1935, el volum V de les «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica», *L'escultura a la Seu Vella de Lleida*, de Joan Bergós, va costar en total 15.187 pessetes, de les quals l'autor en va rebre 3.300.

94. Ja s'ha explicat més amunt que el novembre de 1931 van fer un pressupost per tot un volum d'aquesta obra que pujava a 17.000 pessetes i l'octubre de 1932 van rebre per a un altre volum sencer un pressupost de 14.077,5 pessetes.

El 1934, la segona edició de *L'arquitectura romànica a Catalunya*, de Puig i Cadafalch, va costar-ne 15.184 en total, també. El dia 30 d'abril de 1932, la Impremta Elzeviriana havia presentat una factura de 3.067,15 pessetes per composició no compaginada de dinou plecs de setze pàgines i un de vuit, corresponents al volum VIII del *Diccionari Aguiló* (Arxiu IEC, Actes SF, 17.5.1932).

La Secció també discutia els preus d'altres feines editorials que no eren pròpiament la impressió. Per exemple, per als gravats que han d'acompanyar els *Treballs de la Societat de Biologia* (1923-1924) acorden, el juny de 1931, que, «tenint en compte que la Casa Gomila fa els gravats a 14 cents. el centímetre quadrat i la Unió de Fotogravadors a 11 els directes i a 8 els *plumes*, s'acorda que sigui aquesta última casa la que faci els gravats que han d'anar en l'esmentat vol. de Biologia» (Arxiu IEC, Actes SC, 3.6.1931). El 30 de setembre arriba la factura: «S'acorda pagar un compte de 1.498,27 pts. de la casa Unión de Fotogravadors (Casanova, 160-162, telèf. 33421) com a import de gravats per al pròxim vol. de Biologia (1923-24)» (Arxiu IEC, Actes SC, 30.9.1931).⁹⁵

En una ocasió acorden pagar «a l'impressor Altés la quantitat de vuitanta-cinc pessetes, import de la coberta del fasc. titulat “Sur des Otolithes fossiles de la Catalogne”, de J. Chainé et J. Duvergier, publicat com a “Memòria” 3a. de la Institució Catalana d'Història Natural» (Arxiu IEC, Actes SC, 25.2.1931).

Coneixem alguns preus que pagaven per originals: «Es tracta després de la continuació de diverses publicacions de la Secció, recordant-se que els honoraris per treballs originals o ressenyes són a raó de vuit pessetes pàgina i de cinc pessetes cada pàgina de còpies» (Arxiu IEC, Actes SC, 11.2.1931). La Secció Filològica pagà els originals per al volum XIX del *Butlletí de Dialectologia* a set pessetes per pàgina a Aebischer, Castellà, Coromines i Griera. Hi dedicà un total de 623 pessetes (Arxiu IEC, Actes SF, 26.6.1933).

També hi ha liquidacions de drets d'autor. La Secció Filològica, en la reunió del primer d'abril de 1931, reporta: «Acord és pres d'aprovar la liquidació dels drets d'autor que corresponen al Sr. Pompeu Fabra sobre la venda de la *Gramàtica catalana* des de 23 de setembre de 1930 a 31 de març de 1931. Segons aquesta liquidació el benefici net obtingut és de 1.081,50 ptes. i el 50 % de drets d'autor, de 540,75 ptes.» (Arxiu IEC, Actes SF, 1.4.1931).

I de traduccions: «Finalment, és aprovada una factura presentada pel Sr. Jordi Folch i Pi de 160 ptes. a compte per traduccions d'originals que han d'ésser publicats en el vol. XI (1925-27) de Biologia» (Arxiu IEC, Actes SC, 16.3.1932). És clar que en ser una quantitat a compte no ens permet deduir quin era el preu

95. La competència entre els professionals del gravat devia ser forta perquè el mes d'abril següent, la SHA demana preus per als gravats d'un *Anuari* a J. M. Llovet i aquest els ofereix els mateixos preus que la Unió de Fotogravadors però amb el 10 % de descompte que la Casa Llovet fa als editors (Arxiu IEC, Actes SHA, 13.4.1932). El 1934, la mateixa Secció acorda encarregar fotòpies en color a la casa Missé de Barcelona per al volum sobre l'escultura a la Seu Vella de Lleida. Abans, però, s'explica que Francesc Martorell ha demanat preus per fer-les a París, on són més barates, però no compensa si s'hi afegeix el preu dels ports i les duanes (Arxiu IEC, Actes SHA, 30.10.1934).

per pàgina corresponent.⁹⁶ És interessant veure com durant aquest període apareix alguna activitat de traducció d'articles. Des dels primers temps de l'IEC, en els quals es discutí l'ús de les llengües a l'*Anuari* i s'optà per publicar els textos en les llengües dels investigadors, podem veure a través dels *Treballs de la Societat Catalana de Biologia* com evoluciona el tractament d'aquesta qüestió. Entre 1913 i 1916, els articles són publicats majoritàriament en català, excepte alguns que hi apareixen en llengua castellana. A partir de 1917 i fins a 1922, se n'hi publiquen també en francès. Entre 1923 i 1934, les contribucions apareixen molt majoritàriament en català, tret d'algunes en castellà. Les aportacions dels autors forans són traduïdes al català. Semblant esquema podem trobar, en general, en les publicacions periòdiques de l'IEC: en una primera etapa són habituals les aportacions en alemany, en italià i en francès; més endavant, escassegen l'alemany i l'italià i, finalment, a partir de 1930, també es redueix el nombre de textos en francès.

4.5. *Distribució i venda*

Com en les etapes precedents, la distribució i venda de les publicacions és un aspecte més aviat poc treballat des de l'Institut. L'intercanvi continua essent el pilar fonamental de la distribució i, com havia fet sempre l'IEC des dels seus inicis, continuen dedicant esforços a establir-ne de nous. En reunió de la Secció Històrico-Arqueològica,

85

El Sr. Alòs dóna compte de les gestions fetes per a l'establiment del canvi de publicacions amb les corporacions proposades a la Secció darrerament. Algunes havien estat ja realitzades sense èxit anteriorment, com per exemple respecte de la Acadèmia dels Lincei de Roma, que tenen dificultats per a l'establiment d'un canvi total de publicacions, perquè una part de les seves obres és en mans d'editor privat. (Arxiu IEC, Actes SHA, 22.6.1927)

Un llibre de registre que es conserva a l'Arxiu de l'IEC permet observar que les institucions amb les quals es mantenia l'intercanvi oscil·len entre el centenar dels anys 1909-1910 i la vuitantena durant la Guerra Civil, i s'hi troben destinataris sobretot europeus, però també a Amèrica i a l'Àsia.

Els pocs mitjans dedicats a fer conèixer les publicacions de l'IEC es limitaven, pràcticament, a l'ús de les cobertes d'uns llibres per anunciar-ne d'altres, al ressò que se'n poguessin fer els mitjans i a algunes llistes de publicacions que es van imprimir en determinades ocasions. Precisament el setembre de 1931, quan va fer suspensió de pagaments la impremta Henrich, hi havia a les seves depen-

96. La traducció devia ser una activitat esporàdica per a un jove Folch i Pi, ja que no en coneixem de registrades. A partir de 1936, marxà a Nova York a investigar i hi va començar la seva important carrera.

dències cent exemplars d'una d'aquestes llistes de publicacions, en concret de la Secció de Ciències (Arxiu IEC, Actes SC, 2.9.1931).

Els preus de venda de les publicacions, si més no de les més singulars, acostumen a fixar-se per acord de les seccions. A la Secció Històrico-Arqueològica, sobretot, podem veure que per a les obres patrocinades, lògicament, sotmeten després la decisió presa a l'aprovació de Patxot.⁹⁷

Els preus de les publicacions no semblen fixats proporcionalment al cost de producció, sinó a la transcendència cultural que atorguen a cada obra. El volum de la segona edició de *L'arquitectura romànica a Catalunya* de Puig i Cadafalch (1934) es vengué a cinquanta pessetes. El cost total de l'obra, com hem vist, havia estat de 15.184 pessetes i se'n van fer 750 exemplars, dels quals cinquanta van anar a l'autor. El mateix preu de venda tenia *L'escultura a la Seu Vella de Lleida* (1935) i de *Ferrer Bassa i les pintures de Pedralbes* (1936), se'n van fer també 750 exemplars, dels quals vint-i-cinc van anar a l'autor. La mateixa quantitat es va imprimir de l'*Anuari* de 1927-1931.

Ja en plena guerra, la Secció de Ciències ha de decidir sobre la petició de Pius Font i Quer sobre quin preu internacional ha de tenir la *Flora de Catalunya* per vendre-la a l'estranger. Acorden que se'n demanin sis dòlars (Arxiu IEC, Actes SC, 27.10.1937).

El 1931 es produeix un canvi en una de les representacions més importants per a la distribució dels llibres de l'Institut a l'estranger. Es tracta del canvi de representant a París. Fins aquell moment havia estat l'empresa editora i llibreria d'Honoré Champion i fills la representant de l'IEC a França. Hem vist en les etapes precedents com aquella casa havia exercit un paper d'autèntica promotora dels llibres catalans a París, i es pot dir que havia estat en moltes ocasions generadora de propostes i d'iniciatives, fins i tot quan l'Institut no les havia pogut seguir o no les havia acollit amb recíproc interès.

El 24 d'abril de 1931, les actes de la Secció Històrico-Arqueològica recullen l'arribada «d'una lletra del llibreter Édouard Champion retornant l'exemplar del vol. III de «Memòries» de la Secció que li fou tramès i indicant que no se li trametin més obres que les que encarregui en ferm». Aquesta indicació devia molestar la Secció i va provocar la decisió de canviar de representant perquè en la mateixa reunió acorden «que el Sr. Valls, en el seu pas per París, gestioni amb algun altre llibreter adequat el dipòsit i venda a França dels llibres de l'Institut» (Arxiu IEC, Actes SHA, 24.4.1931). Aquest és el final de la relació entre l'IEC i la casa Champion, per bé que la relació amb la Biblioteca de Catalunya durà fins a 1936, com a llibreria proveïdora.

Durant el mes de juny, Valls i Taberner ha contactat ja amb un altre llibreter, parisenc, Picard, el qual ha demanat el 50 % de comissió, i el juliol del mateix 1931 la Secció de Ciències ha donat ja el vist-i-plau al canvi, que es formalitza de seguida (Arxiu IEC, Actes SHA, 3.6.1931 i Actes SC, 1.7.1931).

97. Arxiu IEC, Actes SHA, 25.2.1931; Arxiu IEC, Actes SHA, 7.10.1931.

CONCLUSIÓ

Després de repassar diferents aspectes referits a les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans entre 1907 i 1939, podem destacar, clarament, algunes idees en forma de conclusions. La més essencial, i també potser la més sabuda, és la gran importància que tenen les publicacions en la vida d'aquesta institució sàvia. L'edició forma part de la idea inicial i es manté amb la mateixa rellevància en el decurs del temps. Com hem pogut veure en el període estudiat, aquesta característica persegueix un objectiu doble: relacionar-se amb el món acadèmic exterior tot construint, alhora, el món acadèmic interior.

Amb la constitució de les seccions, l'activitat editora de l'IEC pren un gran impuls. Resulta interessantíssim de resseguir amb quina vitalitat s'hi projecten i s'hi desenvolupen col·leccions i publicacions periòdiques especialitzades. El temps ha demostrat, llargament, que aquestes iniciatives tingueren una importància cabdal. L'IEC és, durant el període estudiat, la casa dels grans projectes culturals i dels grans projectes editorials, encara que molts no reeixissin.

Un altre aspecte es trasllueix clarament a través de l'estudi: l'activitat editorial descrita no sempre es produeix amb el vent a favor; ans al contrari, la situació més habitual és la de dificultats, fet que en ressalta encara més el valor. El patrocini fou una solució per a l'Institut. Durant una bona part de l'època estudiada fou, per a la màquina cultural que representava l'IEC, la font de combustible principal, en diversos sentits: els premis com a fórmula d'obtenció d'originals; les ajudes econòmiques per a les publicacions, singulars o periòdiques... En definitiva, fou la força necessària per continuar creant malgrat les diferents vicissituds viscudes. I en aquesta etapa es perfila com alguna cosa més que un mecenes la figura de Rafael Patxot i Jubert.

Però per darrere de les diferents situacions polítiques i socials (algunes de gravíssimes, com la guerra), trobem una casa editora que procura mantenir un alt nivell en les seves obres, que estableix sistemes per assegurar-ne la qualitat, que es preocupa per tractar amb els millors industrials i que porta de manera molt directa la confecció de les seves publicacions. Efectivament, l'interès pels detalls de la publicació és una constant a l'IEC. Cal afegir-hi, tanmateix, que això contrasta, durant els primers trenta anys, amb un relatiu desinterès per la distribució de les obres, que també hem pogut entreveure al llarg d'aquestes pàgines. Si la volguéssim resumir en una sentència, podríem qualificar la trajectòria de les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans durant els seus primers trenta anys d'existència, d'exigent en els continguts, pulcríssima en l'edició i menys destra en la difusió.

I, finalment, si haguéssim de destacar, encara, una darrera idea a més de les ja esmentades, diríem que és extraordinària la transparència amb què les actes de l'IEC traslladen el batec d'una institució que viu l'activitat editorial com a part indestriable del seu ésser.

BIBLIOGRAFIA

- BACARDÍ, Montserrat; FONTCUBERTA, Joan; PARCERISAS, Francesc (cur.). *Cent anys de traducció al català (1891-1990)*. Vic: EUMO, 1998.
- BALCELLS, Albert; IZQUIERDO, Santiago; PUJOL, Enric. *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. II. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007.
- BALCELLS, Albert; PUJOL, Enric. *Història de l'Institut d'Estudis Catalans*. Vol. I. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2002.
- BARRAL, Xavier. «Estudi introductori». A: PIJOAN, Josep; PUIG i CADAFAALCH, Josep. *Les pintures murals catalanes*. Fascicle V. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2001.
- FERRER, Joan. «Aproximació panoràmica a les traduccions bíbliques catalanes a començament del segle XX». A: ORTÍN, Marcel; PUJOL, Dídac (ed.). *Llengua literària i traducció (1890-1939)*. Lleida: Punctum & Trilcat, 2009, p. 33-50.
- GALÍ, Alexandre. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya: 1900-1936*. Barcelona: Fundació Alexandre Galí, 1978-1986.
- LLANAS, Manuel. *L'edició a Catalunya: El segle XIX*. Barcelona: Gremi d'Editors de Catalunya, 2004.
- MALUQUER SOSTRES, Joaquim. *Rafael Patxot i Jubert: Mecenes i científic*. Barcelona: Pòrtic, 1994.
- MAS i SOLENCH, Josep M. *Frederic Clascar i Sanou*. Pròleg de Josep Massot i Muntaner. Barcelona; Santa Coloma de Farners: Publicacions de l'Abadia de Montserrat; Ajuntament de Santa Coloma de Farners, 2005.
- MASSÓ i TORRENTS, Jaume. «Exposició d'un pla de publicació de les cròniques catalanes». A: *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans 1909-1910*. Barcelona: IEC, 1911, p. 38-48.
- MASSOT i MUNTANER, Josep. *Església i societat a la Catalunya contemporània*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2003.
- «Frederic Clascar, traductor de la Bíblia». A: *Escriptors i erudits contemporanis: Cinquena sèrie*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005, p. 41-102.
- *Escriptors i erudits contemporanis: Sisena sèrie*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2006.
- «Rafael Patxot i Jubert i l'Institut d'Estudis Catalans». A: *Escriptors i erudits contemporanis: Setena sèrie*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 85-126.
- «La traducció de l'*Eclesiastès* de Frederic Clascar». A: *Escriptors i erudits contemporanis: Novena sèrie*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2010, p. 131-137.
- MIRALLES, Carles. «Els clàssics en el projecte cultural del Noucents». *Ítaca. Quaderns Catalans de Cultura Clàssica*, núm. 21 (2005), p. 11-17.
- PARCERISAS, Francesc. «Les traduccions de Mossèn Frederic Clascar». A: *Traducció, edició, ideologia: Aspectes sociològics de les traduccions de la Bíblia i de l'Odissea al català*. Vic: EUMO, 2009. (Biblioteca de Traducció i Interpretació; 15), p. 37-47.

- PATXOT I JUBERT, Rafael. *Guaitant enrera: Fulls de la vida d'un octogenari*. Ginebra, 1952. [Edició privada]
- PIJOAN, Josep. «Les pintures murals romàniques». *Quaderns d'Exili* [Mèxic], núm. 9 (1944), p. v-vi.
- RIBA, Carles. «Uns mots del traductor». A: HOMER. *L'Odissea*. Barcelona, 1948, p. 11-17. [Citem de BACARDÍ, FONTCUBERTA i PARCERISAS, 1998, p. 139-145]
- RUBIÓ, Jordi. «Fabra: una obra en progrés. Des d'abans de les normes fins a les normes». *Serra d'Or* (abril 1968), p. 37-39. [Reeditat a RUBIÓ, Jordi. *Mestres, companys i amics*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1991, p. 51-52]
- SOLÀ, Joan. «Nota introductòria». A: FABRA, Pompeu; MONTOLIU, Manuel de. *Diccionari Aguiló*. Edició facsímil. Barcelona: Alta Fulla, 1988. 4 v.
- VALENTÍ I FIOL, Eduard. «Maragall i els clàssics». A: *Els clàssics i la literatura catalana moderna*. Barcelona: Curial, 1973, p. 55-69.

ÍNDEX ONOMÀSTIC

- Abadia de Montserrat (impremta) 50
 La Académica (impremta) 27, 81
 AEBISCHER, Paul 84
 ACUILÓ, Marià 24, 45
 Albrighi Segati (editorial) 38
 ALCOVER, Antoni Maria 35, 38, 74
 ALEMANY 37
L'Almudaina 21
 ALOMAR, Gabriel 36
 ALÒS-MONER, Ramon d' 21, 22, 53, 59, 64, 69, 72, 74, 75, 79, 85
 Alpha (editorial) 61, 65
 Altés (impremta) 57, 80, 81, 84
 ÁLVAREZ CASTRILLÓN, Manuel 75
 ALVES, Antonio María 37
 AMATLLER, Teresa 66
 «Anals [de l'Institut d'Estudis Catalans]» 63
 ANGLÈS, Higini 76
 ANTHES, Eduard 22
Anuari [de l'Institut d'Estudis Catalans] 16-18, 21-23, 25-27, 40, 43, 44, 49, 52, 63, 64, 66, 70, 77, 81, 83-86
Anuari de la Institució Catalana d'Història Natural 49
Anuari de la Societat Catalana de Biologia 49
Anuari de la Societat Catalana de Filosofia 43
 APPEL, Carl 78
Archiv für das Studium der Neueren Sprachen und Literaturen 44
Archivio Storico Italiano 78
Archivio Storico Lombardo 19
 ARIBAU, Bonaventura Carles 76
 Aristòtil 36, 69
 «Arxius» v. «*Arxius de la Secció de Ciències*»
 «Arxius de l'Institut de Ciències» 20, 41, 45, 49
 «Arxius de la Secció de Ciències» 70-72, 83
 AUBERT, Marcel 78
 Auguste Picard (llibreria) 86
L'Avenç 26
L'Avenç (editorial) 36
L'Avenç (impremta) 27
 BAGES I TARRIDA, Jaume 37
 BALARI I JOVANY, Josep 36
 BALCELLS, Albert 12
 BARRAU I PONS, Francesc 37
 BARRAL I ALTET, Xavier 18
 BASSEGODA, Bonaventura 77
 BECET, Pere 51, 52
 Bellafila v. *Carner, Josep*
 BEN DAVID, Abraham 37
 BERGÓS, Joan 83
Berliner Philologische Wochenschrift 22
 «Biblioteca d'Autors Orientals» 38
 «Biblioteca d'Obres Orientals» 37
 «Biblioteca Filològica» 41, 73
 «Biblioteca Filosòfica» 43, 60, 61, 69, 76
 «Biblioteca Grega» 35, 36, 38
 «Biblioteca Literària» 40, 41
 «Bibliotheca Graecorum Romanorumque Scriptorum Ibericis Versionibus Illustrata» v. «*Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum Ibericis Versionibus*»
 «Bibliotheca Romanica» 20
 «Bibliotheca Scriptorum Graecorum et Romanorum cum Ibericis Versionibus» 37
 BOFILL I MATES, Jaume (*Guerau de Liost*) 36, 56, 57, 67, 69, 73, 74, 79, 82
 BOFILL I PICHOT, Josep Maria 56, 67, 83
 BOINET, Amédée 22
 BORDOY-TORRENTS, Pere M. 79, 83
 BOSCH I GIMPERA, Pere 36, 65
 BOTET I SISÓ, Joaquim 17, 18, 21, 25, 28, 31
British Medical Journal 44
 BRUTAILS, Jean-Auguste 22
Butlletí de Dialectologia Catalana 41, 45, 49, 60, 61, 72, 84
Butlletí de la Biblioteca de Catalunya 76
Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural 20, 41, 75
Butlletí [de la Societat Catalana de Ciències Físiques, Químiques i Matemàtiques] 75
Bulletin Hispanique 45

- Bulletin Monumental* 78
Byzantinische Zeitschrift 22, 78
 CADEVALL, Joan 46, 56, 57, 67
 CALMETTE, Joseph 22
 CALVET I PASCUAL, Agustí (*Gaziel*) 31, 51, 77, 78
 CAMBÓ, Francesc 61, 65, 66, 79
 Camí (llibreria) 81
 CARDÓ, Carles 38
 CARNER, Josep (*Bellafla*) 35, 38-40, 48, 74, 77
 CARRERAS I MAS, Lluís 38
 Casa d'Assistència Social Francesc Macià v. *Casa de la Caritat*
 Casa de la Caritat (impremta) 70, 72, 80-83
 CASANOVAS, Ignasi 36
 CASANOVAS, Srta. 75
 CASARRAMONA, August 66
 CASELLA, Mario 78
 CASELLAS, Raimon 21
 CASTELLÀ I RAICH, Gabriel 84
 CHABÁS, Roc 23
 CHAINE, Joseph 84
 Champion (llibreria) 29, 30, 54, 66, 67, 86
 CHAMPION, Honoré 29, 30
 Ciceró 37
 Clarassó (impremta) 72
 CLASCAR, Frederic 35, 37, 38, 40, 50
 «Clàssics de la Ciència» 71
 COMPANYYS, Lluís 60
 COROMINES, Joan 84
 COROMINES, Pere 18, 26, 28, 38, 43, 46, 48, 52, 57, 59, 67, 69, 76, 80
 Corpus Vasorum Antiquorum 64, 66, 67
El Correo Catalán 20, 44
 COSTA I LLOBERA, Miquel 48, 74
 «Cròniques Catalanes» 61, 62, 74
 CRUSAT I PRATS, Ferran 37
 DELCAMBRE, Émile 78
 DESCHAMPS, Paul 44
Deutsche Literaturzeitung 44
Diario de Barcelona 21, 44
Diario del Comercio 21
 DIEULAFOY, Marcel 22, 29, 44
 DOMÈNECH, Anselm 52, 53
 Dulau (llibreria) 30
 DURAN I ALBANELL, Enric 53
 DURAN I REYNALS, Estanislau 74, 75
 DUVERGIER, Jean 84
 Edicions Catalunya 73
 Editorial Catalana 40, 41, 48
 Editorial Políglota 53
 ELÍAS, Jacint 81
 Elzeviriana (impremta) 80, 81, 83, 84
Estudis Romànics 41
Estudis Universitaris Catalans 20, 42, 60, 61, 76
 FABRA, Pompeu 35, 37, 40, 41, 45, 46, 51, 67, 73, 84
 FALGUERA, Antoni de 17, 24, 25, 31
Fauna malacològica 41, 43, 83
 FEBRER, Joaquim 75
Flora de Catalunya 41, 43, 46, 56-58, 60, 67, 69, 71, 75, 80, 82, 83, 86
 FOLCH I PI, Jordi 84, 85
 FONT I QUER, Pius 57, 58, 67, 71, 82, 86
 FONT I SAGUÉ, Norbert 60
 FONTSERÈ, Eduard 42, 48, 57, 61, 62, 68, 69, 71, 75, 78
 FOULCHÉ-DELBOSCH, Raymond 23
 FRICKENHAUS, August 26
 GARCÉS, Tomàs 77
 GARCÍA BACCA, David 76
 GARÍ, Mercè, vídua Comulada 66
 GAUCHAT, Louis 48
La Gazeta Montanyesa 21
 Gaziel v. *Calvet i Pascual, Agustí*
 GIVANEL, Joan 74
 GODAY I CASALS, Josep 17, 24, 25, 31
 Gomila (gravador) 84
 GRIERA, Antoni 45, 72, 73, 84
 GUARRO, Maria 66
 GUDIOL, Josep 63
 Guerau de Liost v. *Bofill i Mates, Jaume*
 GUIMERÀ, Àngel 35
 Guinart i Pujolar (impremta) 80, 81
 Hachette (editorial) 38
 Harrassowitz, (llibreria) 30
 Henrich (impremta) 27, 57, 80-83, 85
 Herma (impremta) 81

- Hiesserman, (llibreria) 29
 Homer 41
 HOMS I OLLER, Eladi 37
 Horaci 36
 Horta (imprensa) 80, 81
 Hostench (imprensa) 81
 HUTCHINSON, Harris 64, 76
Jahrbuch der Archeologischen Wissenschaften 45
 JANSANA, Antoni 68
 JARDÍ, Enric 37
 JARDÍ, Ramon 69, 75
 Jaume I 24
 JORDANA, Cèsar August 37
Journal des Savants 22, 44, 78
 Kalidasa 37
 LAMPÉREZ ROMEA, Vicente 17
 LAUN, Rudolf 64, 76
 LHOMME, Léon 80, 82
 LLANAS, Manuel 8, 12, 51
 LLORENS I BARBA, Xavier 69
 Llovet (gravador) 84
 LÓPEZ-PICÓ, Josep Maria 74
 MALKIEL-JIRMOUNSKY, Myron 78
 Maquiavel 38
 MARACALL, Joan 35, 36, 40, 74
 MARCH, Auzias 24, 27, 66
 MARTÍ SÀBAT, Josep 17
 MARTORELL, Francesc 51, 65, 70, 72, 84
 MARTORELL, Jeroni 42
 MAS, Dídac 69
 MASSÓ I TORRENTS, Jaume 23, 24, 26, 28, 30, 36, 42, 49, 50, 62, 65, 74, 77, 79
 MASSOT I MUNTANER, Josep 12, 40
El Matí 76
 MELLO, Francisco de 37
Memòries [de la Secció de Ciències] 75
 «Memòries de la Secció Filològica» 72
Memòries [de la Secció Filològica] 41, 60
 «Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica» 17, 59, 64, 72, 74, 77, 79, 83, 86
 MILÀ I CAMPS, Josep-Maria 57
 MILLÀS I VALLICROSA, Josep-Maria 59, 64
 MIRABENT, Francesc 76-78
 MIRAVILLES, Jaume 72
 MIRET I SANS, Joaquim 23, 48
 Missé (gravador) 84
 MISTRAL, Frederic 40
 MONTOLIU, Manuel de 37, 40, 45, 76
 MONTSERRAT, Cebrià 69
 «Monumenta Cataloniae» 65
 MOUTERDE, Paul 78
Mouvement Scientifique 22
Le Moyen Âge 22, 44, 78
 NAVÀS, Longí 48, 56, 57, 82
 La Neotípia (imprensa) 27, 80
 NEPOS, Corneli 37, 40
 NICOLAU D'OLIVER, Lluís 45, 48, 58, 65, 73
 «Obra del Cançoner Popular de Catalunya» 61
 Occitània (imprensa) 80
 Oliva (imprensa) 27, 80, 81
 OLIVER, Miquel dels Sants 21, 22, 27, 36, 48
 ORS, Eugeni d' 26, 39, 43, 48, 53, 60, 72
 Pacià, sant 38
 PAGÈS, Amadeu 24, 44
 PALAU, Joan 37
 Papelera Española 70
 PARÍS, Pierre 45
 PATXOT I JUBERT, Rafael 60-66, 68, 74, 75, 77, 78, 86, 88
 PERÉS, Ramon-Domènec 21
 Periplus (imprensa) 51
Le Petit Temps 22
Philosophical Review 77
 PI I SUNYER, August 48, 69-71, 80
 PIJOAN, Josep 17, 19, 23, 28-30, 51, 52
 PIÑOL I ANDREU, Ramon 77
 PINYOL I TORRENTS, Ramon 8, 12, 15
 Plutarc 41
El Poble Català 21
 Poncell (imprensa) 81
 PORTILLA RUIZ, Antoni de la 53
 POUS I PAGÈS, Josep 72
 PRAT DE LA RIBA, Enric 17, 34, 36, 40
 PRIMO DE RIVERA, Miguel 9, 10, 56, 59, 61, 72
La Publicitat 44, 45, 76
 PUIG I CADAFAELCH, Josep 17, 24, 26, 28, 31, 58, 59, 61, 63, 68, 77, 84, 86
El Puigmal 21

- PUJOL, Pere 64
 Quaritch (llibreria) 30
 RABELL I CIBILS, Concepció, vídua Roman-
 guera 60, 61
La Rambla 76
Rassegna Numismatica 22
 RAVENTÓS 80
 La Renaixença (impremta) 81, 83
Revista de Educación 37
Revue Archéologique 22
Revue d'Art Décoratif 29
Revue des Questions Historiques 22
*Revue des Sciences Philosophiques et Théolo-
 giques* 78
Revue Historique 22
Revue Neo-Scholastique 78
 RIBA, Carles 37, 39, 40, 41, 74
 RIBER, Llorenç 36, 40, 41
 ROSENT, Elies 74
Romania 44
 ROMERO TORRES, H. R. 77
 RUBÍ I BALAGUER, Jordi 26, 54, 59, 62
 RUBÍ I LLUCH, Antoni 16-18, 23, 26-28,
 30, 34-36, 38, 46, 48, 64, 74, 77, 79
 RUYRA, Joaquim 37, 73
 SABATÉ I PUIG, Modest 77
 SAGARRA, Ferran de 23
 SAGARRA, Josep Maria de 45, 74
 SALA, Alfons 56
 Sallent (impremta) 80, 81
 Sal-lusti 41
 SALVÀ, Maria-Antònia 40
 SANCHIS SIVERA, Josep 70
 SANVISENTI, Bernardo 19
 SCHULTEN, Adolf 44
 SEGALÀ, Lluís 35-37, 39-41, 73
 Seix i Barral (impremta) 80, 81
 SELVA, Blanca 74
 SERRA I BOLDÚ, Valeri 73
 Serra Hermanos y Russell v. *La Académica*
 SERRA I HÜNTER, Jaume 69
 Sòfocles 41
El Sol 77, 78
 SOLDEVILA, Ferran 45, 77
 SPANKE, Hans 78
 Subirana (impremta) 50
 Tàcit 40
 TARRÉ, Joan 80
 TERRASSA, J. 77
The Lancet 44
 Tipografia Catòlica 50
 Tobella (impremta) 80, 81
 Torra (impremta) 81
*Treballs de la Institució Catalana d'Histò-
 ria Natural* 41, 75
Treballs de la Societat de Biologia 41,
 58, 59, 75, 83, 84
 TRENS, Manuel 77
 Unió de Fotogravadors 51, 84
 VALLÈS, Emili 46, 47
 VALLS 72
 VALLS I TABERNER, Ferran 51, 52, 58, 62,
 67, 76, 79, 86
 VANDELLÓS, Josep A. 76
La Vanguardia 21, 44, 45, 59, 60, 73,
 76, 77
 Verdaguer (llibreria) 48, 52, 53
 VERDAGUER, Jacint 74
 VERDAGUER I TRAVESSI, Màrius 77
La Feu de Catalunya 20, 21, 39, 44, 76
Vida Catalana 44
 VILA, Pau 77
 VILALLONGA I BALAM, Ferran 61, 62
 Virgili 40, 41
 VIRGILI JUNOY, Josep Maria 53
 VIVES, Joan-Lluís 38
 WARTBURG, Walther von 45
 WEHRLÉ, Philippe 78
 WILLEMSSEN, Carl A. 70
Wochenschrift für Kunst 22
 Xenofont 41
Zeitschrift v. *Zeitschrift für Romanische
 Philologie*
Zeitschrift für Romanische Philologie 22, 78

PUBLICACIONS DE LA PRESIDÈNCIA

Títols publicats

- 1 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Sessió inaugural del curs 1999-2000* (1999)
- 2 *Debat sobre humanitats* (2000)
- 3 *Els premis Nobel de l'any 1999: Cicle de conferències* (2000)
- 4 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Restauració de la Casa de Convalescència: Octubre 2000, acte inaugural* (2001)
- 5 *Els premis Nobel de l'any 2000: Cicle de conferències* (2001)
- 6 *Homenatge als nostres pobles i a la seua gent: Segon cicle de conferències al nord del País Valencià* (2001)
- 7 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Seu de Castelló de la Plana: Juny de 2001, acte inaugural* (2001)
- 8 *Debat sobre les plantes transgèniques* (2002)
- 9 Pendent de publicació
- 10 *Any Mossèn Alcover: Presentació de la Llettra de convit 2001* (2003)
- 11 *L'aigua i el medi: Cicle de conferències* (2003)
- 12 *La ciència en la història dels Països Catalans: Presentació del projecte* (2002)
- 13 *Els premis Nobel de l'any 2001: Cicle de conferències* (2002)
- 14 JOAN MARTÍ I CASTELL, *Institut d'Estudis Catalans: Del Dictamen acord de 1907 als Estatuts de 2001* (2002)
- 15 *'Atlas lingüístic del domini català': Presentació del primer volum* (2002)
- 16 *Homenatge als nostres pobles i a la seua gent: Primer cicle de conferències al sud del País Valencià* (2004)
- 17 *La terra i el medi: Cicle de conferències* (2005)
- 18 JOSEFINA SALORD RIPOLL, *Els filòlegs menorquins i l'Institut d'Estudis Catalans* (2003)
- 19 *Educació en la política: Dotze raons per a la participació en la vida pública: Presentació del llibre* (2003)
- 20 *Els premis Nobel de l'any 2002: Cicle de conferències* (2004)
- 21 *Els premis Nobel de l'any 2003: Cicle de conferències* (2004)
- 22 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Declaracions institucionals sobre la llengua catalana* (2004)
- 23 INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, *Perspectives del segle XXI: Recerca i país: Declaració institucional* (2004)
- 24 *Perspectives del segle XXI: Recerca i país: Cicle de conferències* (2006)
- 25 *Els premis Nobel de l'any 2004: Cicle de conferències* (2006)
- 26 *Sessió sobre el dèficit fiscal: Conferències pronunciades el 10 de febrer de 2005* (2005)
- 27 *El foc i el medi: Cicle de conferències* (2007)
- 28 *L'aire i el medi: Cicle de conferències* (2008)
- 29 *El naixement de Jaume I: Drama històric amb pròleg, quatre actes i epíleg* (2008)
- 30 *Jaume I i la seva època: Anàlisi breu d'un important llegat polític i cultural* (2008)
- 31 *Els premis Nobel de l'any 2005: Cicle de conferències* (2008)
- 32 MÀRIUS FOZ I SALA I FRANCESC GONZÀLEZ I SASTRE (cur.), *Malalties emergents* (2010)
- 33 *Jornades d'homenatge a Ramon Aramon i Serra en el centenari de la seva naixença (1907-2007)* (2011)
- 34 *Acte d'homenatge a Jordi Mir* (2011)
- 35 JOSEP M. MESTRES, *Cent anys de correcció de textos i normalització a l'Institut d'Estudis Catalans (1907-2007)* (2012)
- 36 ALBERT BALCELLS, *L'Institut d'Estudis Catalans. Una síntesi històrica* (2012)
- 37 KÁROLY MORVAY, *Els bons usos es perden: Petit diccionari fraseològic cerdanià* (2012)
- 38 *Perspectives del segle XXI: població, societat i país: Cicle de conferències* (2012)
- 39 PERE QUER, *Les publicacions de l'Institut d'Estudis Catalans de 1907 a 1939* (2013)

